

ΑΠΟ ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝ ΦΙΓΑΛΕΙΑΙ

ΝΑΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Εἶχον λήξει οἱ σχολικοὶ ἀγῶνες τῆς Ὀλυμπίας, ἡ εὐτυχῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας κ. Στάη ἔμπνευσις. Ἡ ἰαχή, αἱ ζητωκραυγαί, τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου αἱ ἐπὶ τοῦ Κρονίου ἀπηγήσεις, αἱ ὁποῖαι μετὰ δέκα πέντε αἰώνων πάροδον, ἀντήχησαν παρὰ τὰ εἰρεῖπια τὰ ἱερά τῆς Ἄλτεως, ὡς θριαμβευτικὴ κραυγὴ ἀναστάσεως τῶν ἀγῶνων, εἶχον σιγήσει.

Ὅλα ἐκεῖνα τὰ πλήθη, ἅτινα εἶχον σωρεύσει ἐκεῖ παλμοὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, εἶχον ἐξαφανισθῆ καὶ ἡ Ἄλτις ἀνέκτισε καὶ πάλιν τὴν σεμνὴν, τὴν γόησσαν αὐτῆς ἐρημίαν.

Ἐμείνχμεν μόνον ἐκεῖ μετὰ τοῦ κ. Π. Καβαδία, ὁ κ. Ἱερώνυμος Στάης καὶ ἐγώ, φιλοξενούμενοι ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἡμῶν ἀρχαιολόγου, εἰς κοίτωνά τοῦ μουσείου τῆς Ὀλυμπίας.

Ἐπρόκειτο τὴν ἐπιούσαν νὰ ἀναλάβωμεν πορείαν ἐπίπτονον καὶ μακράν, δωδεκάωρον ἐπὶ ἵππων πορείαν, πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας ἔργου τοῦ μεγάλου τοῦ Παρθενῶνος ἀρχιτέκτονος, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, τὸν ὁποῖον ἤγειραν οἱ Φιγαλεῖς εὐγνώμονες εἰς τὸν θεόν, λυτρωτὴν αὐτῶν ἀπὸ δεινοῦ λοιμοῦ, ὅστις ὑποτίθεται ὅτι ἦτο δευτέρος μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου περιγραφέντα, ἐνσκήψας κατὰ τὸ 420 π. Χ.

Μὲ ἐγοήτευεν ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἀρχαιολογικὴ αὐτῆ ἐκδρομὴ, καὶ διότι χάριν ταύτης ἠθέλωμεν διέλθει θαυμάσια τῆς Ἡλείας καὶ τῆς Ὀλυμπίας τοπία, καὶ διὰ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ἔρημον τῆς θέσεως ταύτης, ἐφ' ἧς ἤγειρε τὸ ἀριστοτέχνημα αὐτοῦ τοῦτο ὁ Ἰκτίνος. Τόσον δυσπρόσιτον καὶ τόσον ἔρημον, ὥστε ὁ περικαλλῆς ναός, ὁ ἐν τόσῳ ἐπιφανεῖ θέσει, ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἠγνοεῖτο· εἶχεν ἐπικαθῆσει ἐπ' αὐτοῦ τὸ ζοφῶδες νέφος τοῦ μεσαιῶνος· ἡ ἐρήμωσις τῶν μερῶν ἐκείνων κατὰ τοὺς δουλικοὺς χρόνους τὸν εἶχε προφυλάξει ἀπὸ βεβήλων ὀφθαλμῶν. Οὔτε οἱ Φράγχοι κατακτῆται, οὔτε οἱ Τοῦρκοι τὸν εἶχον ἀνακαλύψει· καὶ μόνον πρὸς μεγάλην τοῦ ἔθνους ἀτυχίαν, κατὰ τὸ 1765 ὁ Γάλλος Βποσέ,

περιηγούμενος τὴν Πελοπόννησον εὐρέθη τυχαίως πρὸ τῶν ἐκπάγλων αὐτοῦ εἰρεπιῶν. Ἀπὸ τούτου δὲ βραδύτερον ἐγνώρισε τὸν ναὸν τοῦτον περιηγούμενος τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Ριχάρδος Σάνδλερ, θεολόγος ἐξ Ὁξωνίας.

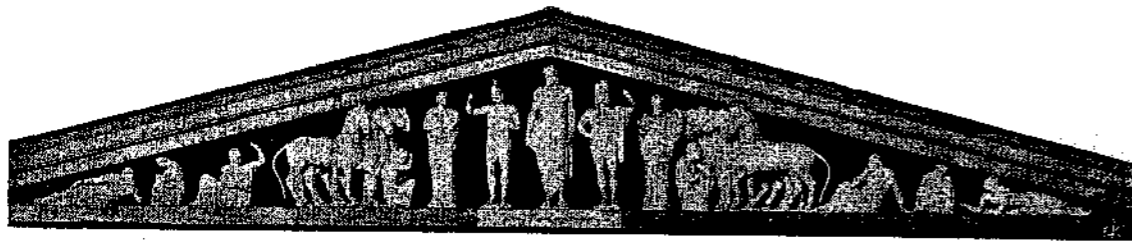
Ἐκτοτε καὶ διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, ὅπως καὶ διὰ τὸ ἕτερον τοῦ Ἰκτίνου δημιούργημα τὸν ναὸν τῆς Παρθένου Θεοῦ, ἡ αὐτὴ ἐπεφυλάσσετο μαύρη τύχη. Διότι οὐχὶ ἐνός ἀλλὰ πολλῶν Ἑλγίνων καὶ οὗτος μετ' ὀλίγους χρόνους ἐγένετο λεία.

Εἶχεν ὀρισθῆ ἡ ἐκκίνησις ἡμῶν ἀπὸ τοῦ μουσείου τῆς Ὀλυμπίας διὰ τὴν τρίτην τῆς πρωίας ὥραν.

Ὁ ὕπνος τὴν νύκτα ἐκείνην ἔφευγε τὰ βλέφαρα. Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ κοιμηθῆ τις ὅταν εἰς τοῖχος τὸν χωρίζη ἀπὸ τοῦ Πραξιτέλους τὸν Ἑρμῆν, ἀπὸ τοῦ Παιωνίου τὴν ἀπρόσιτον σὺλληψιν, τὴν Νίκην, ἀπὸ τὰς μετόπας καὶ τὰ ἀετώματα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καὶ ὅταν ἐτοιμάζεται δι' ἕτερον ἀρχαιολογικὸν προσκύνημα ὄχι μικροτέρας γοητείας.

Ἀπὸ τῆς δευτέρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρας οἱ κωδωνίσκοι τῶν ἵππων καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πλῆγματα τῶν ὀπλῶν αὐτῶν ἀνήγγελλον ἐξῶθεν τοῦ μουσείου, ὅτι ἐπλησίασεν ἡ ὥρα τῆς ἐκκινήσεως.

Πρὸ ταύτης ἠθέλησα καὶ πάλιν νὰ πλανηθῶ ἐν τῷ μουσείῳ εἰς ὕστατον εὐσεβῆς προσκύνημα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡμιθέων, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε τοῦ Πραξιτέλους, τοῦ Παιωνίου καὶ τοῦ Ἀλκαμένους ἡ σμίλη. Ὅσον καὶ ἂν εἶναι εὐχερῆς ἡ ἐπάνοδος εἰς τόπους, οἱ ὁποῖοι ἠσκησαν ἐφ' ἡμῶν γοητεῖαν ἀκατανίκητον, ὅσον καὶ ἂν ἐξαρτᾶται ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν νὰ τοὺς ἐπανιδώμεν καὶ πάλιν, αἰσθημά τι ἀόριστον πόνου συνέχει τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἀποχωριζόμεθα ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν καθηλώθη οὕτως εἰπεῖν μέρος τῆς υπάρξεώς μας, τὰ ὁποῖα περιέβαλε μετὰ θαυμασμοῦ ἡ διάνοια καὶ ἐνηγκαλίσθη μετ' ἀγάπης θερμῆς ἡ καρδιά. Ἡ ἰδέα

Ἀνατολικὸν ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

ὅτι πανύστατον φέρεται πρὸς αὐτὰ τὸ βλέμμα, ὅτι ἡ αὐριον δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, κατάρχει τότε ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιβλητικὴ καὶ κυρίαρχος.

Εἶχε τι τὸ ἐξαιρετικῶς παράδοξον τὸ προσκύνημα ἐκεῖνο τῆς αἰθούσης τοῦ Ὀλυμπιακοῦ μουσείου κατὰ τὴν τρίτην μεταμεσονύκτιον ὥραν.

Ἐβάδιζον κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα λαμπτήρα ἀντανακλαστικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφώτιζον τὰς ἐκπάγλους μορφὰς τῶν μαρμάρων, εἰς ἃ ἐνεφύσησε ζωὴν αἰωνίου ἀθανασίας ἢ Τέχνη. Τὰ βήματά μου, ἐν τῇ ἀπολύτῃ ἐρημίᾳ καὶ τῇ σιγῇ ἐκρότου βαρέα ὡς ἐπὶ τῶν πλακῶν ἐρημοκλήσιου, ἐνθ' ἔβαινον ἀκροποδητεῖ.

Τὸ φῶς τοῦ λαμπτήρος ἐνηγκαλίσθη ἐκ περιτροπῆς τὰ ἀετώματα, τὰς μετόπας, τοῦ Παιωνίου τὴν Νίκην, τοῦ Πραξιτέλου τὸν γλυκύντατον θεόν.

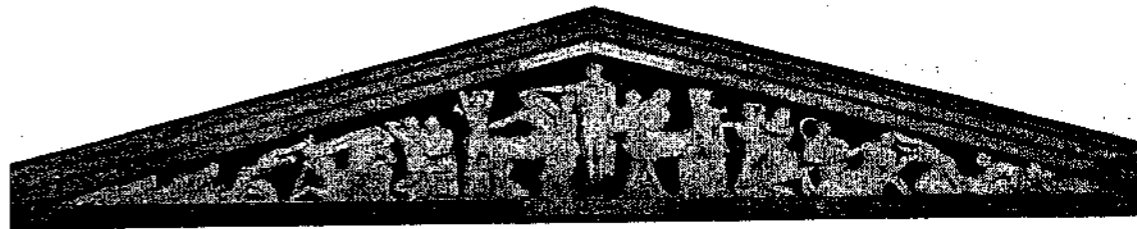
Καὶ παρήλαυον ἐνώπιόν μου ἀπὸ τῶν ἀετωμάτων λευκαὶ προβολαὶ εἰκόνων ἀσυλλήπτων, τοῦ Διὸς ἢ θεῖα μορφή καὶ ὁ «Οἰνόμαχος ἀριστερᾶ τοῦ Διὸς ἐπιχειρῶν κράνος τῇ κεφαλῇ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἢ Στερόπη, ἢ τοῦ Ἀτλαντος θυγάτηρ». Καὶ ἐνοκλάζει πρὸ αὐτῶν ὁ Μυρτίλος, παρὰ τοὺς ἵππους τοὺς θυμοειδῆς τοῦ ἄρματος τοῦ Οἰνόμαου. Δεξιόθεν τοῦ ὑπάτου τῶν θεῶν, ὁ γενάρχης τῆς Πελοποννήσου, ὁ Πέλοψ, μεγαλοπρεπῶς εὐκαμπτος καὶ κάλλιστος νεανίας, ἐγείρεται παρὰ τὴν γλυκεῖαν Ἴπποδάμειαν, τὸν πόθον τῶν ὀνείρων του, ἥτις ἴσταται σύννους, ἀφοῦ τοῦ πατρὸς μόνον ὁ θάνατος ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐκείνῳ ἀγῶνι θά δώσῃ αὐτὴν γέρας εἰς τὸν Πέλοπα. Καὶ τούτου οἱ ἵπποι παρεμβάλλονται σφριγηλοί· καὶ τούτου οἱ ἵπποκόμοι ἀναμένουν τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ τοὺς ζεῦξουν εἰς τὰ ἄρματα τὰ πολεμικά. Καὶ θεῶνται τὰς προτομασίας τῆς ἐγγιζούσης θανασίμου πάλης ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ ἀετώματος οἱ γλυκύντατοι τῆς Ὀλυμπίας ποταμοί, ὁ Ἀλφειὸς ευρύτερον καὶ ἰσχυρὸς ἀνὴρ, πρηνὴς ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν ἀγκῶνων, καὶ ὁ Κλάδεος, γλυκὺς καὶ εὐσωμος νεανίας, ὑπεγείρων τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του μετὰ περιεργείας ἀνησύχου.

Ἀφῆκα τότε τὴν ἀριστερὰν τῆς αἰθούσης πλευρὰν καὶ ἡ φαντασμαγορία τοῦ ἀετώματος τοῦ Παιωνίου ἐσβέσθη.

Πρὸς δεξιὰ περιεφερά τὸ φῶς ἐπὶ ἄλλων τραγικωτέρων παραστάσεων τοῦ δυσμικοῦ ἀετώματος. Ἐδῶ τὰ συμπλέγματα συμφύρονται μετ' ἀσυλλήπτου τόλμης καὶ ζωῆς. Ὁ Ἀλκαμένης διέγραψεν ἐδῶ εἰς τῶν Κενταύρων καὶ τῶν Λαπιθῶν τοὺς ἀγῶνας δραματικωτάτην τὴν σύνθεσιν. Ἦρεμος ἐν τῷ κέντρῳ ὁ Ἀπόλλων, δεσπόζων γαλήνιος τῆς τρομερᾶς συρράξεως, ἐκτείνει τὴν δεξιὰν εἰς προστασίαν τῶν ἀδικουμένων. Ἡ στάσις καὶ μόνη τοῦ θεοῦ προαγγέλλει τῶν Κενταύρων τὴν ἦταν. Καὶ παρατάσσονται ἐκατέρωθεν τὰ συμπλέγματα πλήρη δυνάμειος καὶ ἐν ποικιλίᾳ τολμηροτάτων πλαστικῶν στάσεων. Ὁ Θεσεύς, ὁ Πειρίθους, ἡ Δηιδάμεια, ὁ Εὐρυτίων, γυναῖκες καὶ ἔφηβοι ἀμυνόμενοι κατὰ τῆς λυσώδους τῶν Κενταύρων ἐπιθέσεως, ἀποτελοῦν ἐν ἀσυλλήπτῳ καλλιτεχνικῷ συμφυρμῷ συνθέσεις οὕτω ζωντανὰς, ὥστε νομίζει τις ὅτι παρίσταται εἰς τὴν τρομερῶς ἀγρίαν σκηνήν, ὅτι πλήττει τὴν ἀκοήν, τοῦ Πειρίθου ὁ πέλεκυς καταφερόμενος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Εὐρυτιῶνος, ὅτι ἐνωτίζεται τὸν κρότον τῶν ὀπλῶν τῶν τερατωδῶν Κενταύρων.

Μετὰ τὰ ἀετώματα ἐστράφη πρὸς τὴν κατὰ μέτωπον παράστασιν. Δὲν ἔχει πλέον μορφήν τοῦ Παιωνίου ἢ Νίκης. Ἡ μορφή της ἀπεστράφη ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος· τίς ἤξευρε ποῦ, εἰς ποῖαν πρόσχωσιν τοῦ Κλαδέου ἢ τοῦ Ἀλφειοῦ κρυπτομένη, διὰ τὴν εὐρεθῆ ποτε εἰς ἄλλους καλλιτέρους χρόνους. Ἀλλὰ τὴν ἀναπαριστῶ διὰ τῆς φαντασίας τὴν ἀρρενωπὸν τῆς Νίκης μορφήν, ἀπὸ τῆς ἀνεκφράστου ἐντάσεως τῆς ζωῆς, ἣν διαπνέει τὸ σῶμα τὸ σφριγηλόν, τὸ ὁποῖον δὲν καλύπτει, ἀλλ' ἀναδεικνύει ζωντανώτερον ὁ πέπλος ὁ δωρικός· τὴν ἀναπαριστῶ τὴν ὠραίαν μορφήν τῆς οἰστρηλάτου ταύτης συλλήψεως τοῦ παλαιοῦ τούτου Μιχαὴλ Ἀγγέλου τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων.

Καὶ ἦλθον ἔπειτα εἰς προσκύνημα τοῦ θεοῦ,

Δυσμικὸν ἀέτωμα.

τοῦ ὁποῖου διέσωσεν αἰώνιον τὸ κράτος ὁ Πραξιτέλης, ἐνανθρωπίσας αὐτὸν ὑπὸ μορφήν, ἥτις ἔχει τοὺς χαρακτῆρας μόνον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν ἐκφρασὴν καὶ τὴν ψυχὴν θεοῦ. Τὸ πλάνον, τὸ γοητευτικόν, τὸ βεμβῶδες μειδίαμα του ὑπὸ τὸ παλλόμενον φῶς ἐνεψυχώθη εἰς ζῶν ἀνεκφραστον. Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον διαστελλόμενα τοῦ θεοῦ τὰ χεῖλη, εἰς τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο, ἡ γλυκύτης τοῦ ὁποῖου ἡ ἰδεώδης οὐδέποτε ἐνεχύθη ἐπὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς.

Ῥίπτων τελευταῖον βλέμμα εἰς τὰς μετόπας τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὧν ἀγνωστοὶ οἱ γλύπται, αἵτινες ἦσαν ἐντετειχισμένοι μετὰ τῶν τριγλύφων τῆς ζωοφόρου καὶ τὰς ὁποίας σκέπει σήμερον ἡ αἴθουσα αὕτη, προσέβλεψα μετὰ μεγαλειτέρου πόνου μετόπας. . . γυψίνους. Εἶναι οἱ ἐν τῷ ἐλληνικῷ μουσεῖῳ τῆς Ὀλυμπίας ἀντιπρόσωποι τῶν ἐξορίστων ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου μετοπῶν, τὰς ὁποίας ποτὲ πλέον δὲν θὰ φωτίσῃ τῆς Ἑλλάδος ὁ ἥλιος. Μία τούτων ἔργον θαυμάσιον τῆς ἀρχαίας τέχνης παριστᾷ τὸν Ἡρακλέα δαμάζοντα τὸν κρητικὸν ταῦρον· ἄλλη αὐτὸν τοῦτον καταβάλλοντα τὸν λέοντα τῆς Νεμέας· ἄλλη φέροντα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὰς Στυμφαλίδας ὄρνιθας. Τῆς παραστάσεως τοῦ ἄθλου τούτου ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους εὐρίσκονται ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου. Καὶ ἐναλλάσσονται διὰ τῶν γυψίνων ἐμαγεῖων, ἐκεῖ μὲν τὰ ἐνταῦθα σωζόμενα τεμάχια τῆς μετόπης, ἐδῶ δὲ τὰ ἐν τῷ Λούβρῳ.

Ταύτης τῆς μετόπης, τῆς παραστάσεως τῆς ὁποίας εἶναι ἀπρόσιτος ἡ καλλιτεχνικὴ χάρις, ὑπῆρξε παράδοξος ἡ τύχη. Καὶ ἐπὶ τῆς μετόπης ταύτης, ὡς εἰς τὰς πλείστας παραστάσεις τῆς Ὀλυμπίας οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες λαμβάνουν τὴν μορφήν τῆς πρώτης νεότητος. Ὅπως ὁ Πέλοψ, οὕτω καὶ ὁ Ἡρακλῆς παρίσταται ἐν αὐτῇ νεανίας, ἡ δὲ θεὰ τῆς φρονήσεως, ἔχει ὡς ἡ σοβαρὰ θεὸς ἢ φέρουσα τὸ κράνος καὶ τὸν θώρακα, ἀλλ' ἀφελῆς τις παιδικῆ καθημένη ἐπὶ βράχου, με τοὺς πόδας ἐρειδόμενος ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ κάμψιν τῶν γονάτων ἀνεκφράστου χάριτος καὶ στρέφουσα

μετὰ περιεργείας παιδικῆς τὰ βλέμματα πρὸς τοῦ ἥρωος τὰ θηράματα.

Εἶναι παράδοξος ἡ ἱστορία τῶν ἐξορίστων τούτων μετοπῶν.

Ἡ σύλλησις τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τοῦ Ἑλγίνου, καὶ ἡ τῶν ναῶν τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Φιγαλείας ὑπὸ Ἀγγλογερμανικῆς ἐταιρείας, ἡ ὁποία ἤνωσεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀρχαιολόγους καὶ ἀρχαιοκαπήλους, ἔχουν τοῦλάχιστον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν ἐλαφρυντικὴν περίπτωσιν, ὅτι ἐτελέσθησαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτι οἱ Τοῦρκοι οὐδεμίαν ἀπέδιδον σημασίαν εἰς τὰ ἀρχαία μνημεῖα, ἅτινα ἐκινδύνευον ὑπ' αὐτοὺς πᾶσαν καταστροφὴν, καὶ ὅτι οὐδὲ πόρρωθεν κατὰ τὰ 1811 καὶ 1814 ἐπίστευον οἱ Ἕνοι εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἡ σύλλησις τῶν μετοπῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐγένετο ὑπὸ ὄρους ἀσυγκρίτως πλέον ἀσυγγνώστους. Ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὸν ἐνδοξὸν αὐτῆς ἀγῶνα εἶχεν ἀνακτήσει τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς αὐθυπαρξίαν, ἀνεγνωρισμένην πλέον ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Δυστυχῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸν ἐλευθερωτὴν στρατὸν τοῦ Μαΐζων παρηκολούθησε μετὰ καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν ἐπιτροπὴ ἐξ ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀμπέλ Μπλουέ. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Δουβῶ ἀνήγγησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον πυρετώδεις ἀνασκαφὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων τὰ εὐρήματα ἀπέστειλεν εἰς τὸ Λούβρον. Ὁ κ. Κάρολος Διὶ (Ch. Diehl) ἀρχαῖος τρῶφιμος τῆς παρ' ἡμῖν γαλλικῆς σχολῆς, αἰτιᾶται διὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ἑλλήνων(!), διότι «ὁ τότε Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας ἀπηγόρευσε τὰς ἀνασκαφὰς, δι' ὧν ἀπεστερέιτο ἡ Ἑλλὰς κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς δόξης».

Εὐλογημένον νὰ ἦναι καὶ ἐπὶ τούτῳ ὅπως καὶ δι' ὄλον αὐτοῦ τὸ ἐθνικὸν ἔργον, τοῦ Καποδιστρίου τὸ ὄνομα! Ἄνευ αὐτοῦ ὄλος ὁ θησαυρὸς τῆς Ὀλυμπίας μετὰ τῆς Νίκης τοῦ Παιω-

νίου καὶ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους θὰ εἶχον φυγαδευθῆ ἀπὸ τοῦ πατρῶου ἐδάφους ἀνεπιστρεπταί.

Ἄλλ' ἤδη ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως.

Οἱ ἵπποι, ἰσχυροὶ ἵπποι κατὰλλήλοι διὰ πορείαν τόσον μακρὰν ἐπὶ δυσβάτου ἐδάφους, χρεμετίζουσι ἀνυπόμονοι.

Ἰπεύσαμεν καὶ ἐξεκινήσαμεν πρὸς τὴν Ἀνδρίτσαιναν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ χωρίον Τζάχα, παρακολουθοῦντες τὴν δεξιάν τοῦ Ἀλφειοῦ ὄχθην.

Θαυμασία σελήνοφώτιστος νύξ. Ἄραισι λάμπουν οἱ ἀστέρες καὶ ἡ Μεγάλη Ἄρκτος κλίνει ἤδη πρὸς τὴν δύσιν. Ἐν τῇ ἀπολύτῳ σιγῇ τῆς νυκτὸς ἠδῆως ροχθεὶ τοῦ Κλαδέου καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ νᾶμα, διαρρεόντων ἡρέμα, ἐλαίου δίκην. Καὶ συμμίγνυται πρὸς τὴν μελωδίαν αὐτοῦ εἰς ἀνέκφραστον ἁρμονίαν, τῶν ἀηδόνων τὸ κελάδημα καί, μετὰ τῶν λευκῶν, τῶν ἀραχνούφάντων ἀτμίδων, αἱ ὁποῖαι αἰωροῦνται ἀνωθεν τῶν ἀργυρῶν ὑδάτων, συναίρωρεται καὶ τῶν λύγων καὶ τῶν ροδοδάφνων τὸ ἄρωμα βεβαρημένων ἀπὸ ἐρυθρὰς τολύπας ἀνθέων.

Ἀφίνομεν πρὸς ἀριστερὰ τοῦ Φειδίου τὸ ἐργαστήριον, τὸ Λεωνίδειον, τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου, τὸ Ἡραῖον. Καὶ ἐνῶ ἡ σελήνη ἐναγκαλίζεται τὰ θραύσματα τῶν μαρμάρων, ἐγκατεσπαρμένα ὡς ἐρείπια νεκροπόλεως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἄλτεως, ἀναπηδῶν ὑπὸ τὸν κρότον τῶν βημάτων τῶν ἵππων γλαυκῆς, καὶ θρηνοῦν παρέει μονότονοι τοῦ βύα αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ κλαυθμοὶ τῶν ὑλακῶν τῶν παραποταμιῶν θῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν συντριμμάτων τῆς ἀπροσίτου Τέχνης, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὴν ὥραν ἐκείνην θορυβεῖ ὁ κόσμος οὗτος τῶν νυκτοβίων, ἐναλλάσσονται αἱ θυμῆρες ἐντυπώσεις τῆς ψυχῆς εἰς κατῆφειαν καὶ μελαγχολίαν ἀσύγκριτον. Διότι οὐδέποτε τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον τοῦ Χρόνου παρίσταται ἐν τῇ φαντασίᾳ τόσον ἄγριον, τόσον ἀνηλεές καὶ ἀδυσώπητον, ὅσον ὅταν διέρχεται τις νύκτα τῆς Ἄλτεως τὰ ἐρείπια καὶ ἀναζῆ ἐν αὐτῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ εἰρμῶ τῆς τραγικῆς ἀντιθέσεως τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς κάλλος· ὅταν ἐνωτίζεται ἐν παραισθητικῇ γοητείᾳ τοὺς παιάνας καὶ τὴν ἰαχὴν τῶν Πανελλήνων, ἐπευφημοῦντων τοὺς νικητὰς, καὶ τῶν πομπῶν τὰ σαλπίσματα καὶ τῶν ἵππικῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἀρματοδρομιῶν τὸν ποδοβολητόν. Τότε αἰσθάνεται τὸ ἀκατάβλητον κράτος τῆς Φθορᾶς. Τότε ἐννοεῖ ἐναργῶς πῶς παρασύρει καὶ περιδίνει

καὶ αὐτόν, ταπεινὸν τῆς ὕλης μόριον πρὸς τὸν μηδενισμόν, ἢ ἀπαύστως καταγιγίζουσα τοῦ Χρόνου πνοή, ἢ ἐξανεμώσασα καὶ ἐξαφανίσασα τὴν ὑπέροχον ζωὴν· τότε αἰσθάνεται ὅτι αὐτοῦ βαρύνει καὶ πιέζει καὶ συνθλίβει τὴν καρδίαν ὁ κύλινδρος τῶν αἰώνων, οἱ ὁποῖοι διήλθον ἀνωθεν τῶν ἐρείπιων τούτων.

Ἄλλ' ἤδη πλέον εἴμεθα πολὺ μακρὰν τῆς Ἄλτεως καὶ ὁ ἥλιος, θερμὸς τοῦ Μαΐου ἥλιος, φωτίζει παιδρὰς καὶ εὐφροσύνας εἰκόνας.

Διαρκῶς βαίνομεν παρὰ τὸν Ἀλφειόν. Ἐπὶ πέντε περίπου ὥρας ἡ πορεία αὐτὴ εἶναι ἀτελεύτητον πανόραμα εἰκόνων θαυμασιῶν, διηνεκῆς πανήγυρις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ψυχῆς.

Ἐδῶ ἡ ὄχθη εἶναι χθαμαλὴ καὶ ἡ παραποταμῖος ἀτραπὸς ἐγγυτάτη πρὸς αὐτήν. Αἱ λύγιοι καὶ αἱ ροδοδάφναι καὶ αἱ ἐρείκια μὲ τοὺς ροδοχρόους θυσάνους τῶν κλίνων πρὸς τὸ ὕδωρ αἱ λούονται ἐν αὐτῷ, καὶ οἱ λιγυροὶ κλαδοὶ τῶν λικνίζοντων ὑπὸ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ ρεύματος.—Ἐδῶ προσηλόνουσι τὴν προσοχὴν νησιδῆς ἀνεκφράστου κάλλους ἐγκατεσπαρμένα· ἐντὸς τῆς κοίτης, τὰς ὁποίας ἀπέσπασαν καὶ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς οἱ ἰδιότροποι τοῦ ποιητικοῦ ποταμοῦ ἔλιγμοι. Καὶ κατακαλύπτουσι ταύτας κάλαμοι καὶ δένδρα φίλυδρα καὶ ἀναρριχῶνται καὶ ἐναγκαλίζονται τὰ δένδρα καὶ ἐνόησον μετ' αὐτῶν τὴν παρασιτικήν, τὴν ὑποτελὴ αὐτῶν ὑπαρξίν κισσοὶ καὶ κληματίδες καὶ ἄγρια αἰγολκλήματα καὶ παντὸς εἶδους περιπλοκάδες. Καὶ αἱ νησιδῆς αὐταὶ καὶ αἱ ὄχθαι μὲ τὴν ἄσπυτον, τὴν δαφιλῆ ταύτην βλάστησιν κατοπτρίζονται εἰς τὰ ἀργυρᾶ νάματα τοῦ ναυγελοῦς ποταμοῦ, μὲ ὅλην τὴν διαύγειαν τῶν χρωμάτων, ὑποτρέμουσαι ὡς ἐὰν παρακολουθοῦν τὸ ρεῦμα τὸ πλάνον εἰς τὴν μοιραίαν πρὸς τῆς Ἀμφιτρίτης τὴν ἀγκάλην πορείαν του.

Ἄλλαχού πάλιν ποικίλλει τὸ τοπίον, τῶν ἀλιέων τῶν ποταμιῶν ἰχθύων ἡ καλύβη, καὶ τὰ καλάμινα αὐτῶν τειχίσματα· ἄλλοι ἐντὸς τοῦ ὕδατος μέχρι τῆς ὀσφύος ἀνασφύρον ὀρμιάς, ἄλλοι συγκεντρῶνουν τοὺς ἀσπίροντας κεφάλους ἐπὶ νησιδῶν· ἄλλοι ἀνάπτουσι πυρὰς.

Καὶ ὅμοιος τῶν ὀφθαλμῶν παράδεισος εἶναι ὅλον τὸ περίξ περιβάλλον. Βουνά, ἀτελεύτητα βουνά, ὅλα ἐκ χώματος, τῶν πλέον ἰδιοτρόπων, τῶν πλέον φανταστικῶν σχημάτων, μὲ χαράδρας ἀγρίας, ἐν αἷς λάλα καὶ θορυβῶδη ροχθοῦν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις νάματα· χαράδρας ἰλιγγιώδεις, δημιουργήματα τῶν σεισμῶν καὶ τῶν βροχῶν. Καὶ πανταχοῦ δάση, πανταχοῦ τὸ βαθυπράσινον τῆς δρυός, ἢ τὸ χρυσιζόν τῆς πίτυος,

πανταχοῦ δαφίλεια βλαστήσεως σχεδὸν κουραστική, σχεδὸν φέρουσα μετὰ πόθου πρὸς τὴν νοσταλγίαν τῶν γυμνῶν βράχων τῶν ἀττικῶν ὄρεων, τῶν ἰοχρόων ἐκ τοῦ διηνησιμένου θυμοῦ καὶ ἐκ τῆς σεμνῆς αἰδοῦς τῶν φιλημάτων τοῦ ἀττικοῦ ἡλίου.

Καὶ ἡ μουσικὴ τῶν πτερωτῶν, τῶν μικροσκοπικῶν αἰοιδῶν ἀτελεύτητος. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀηδόνες εἰς τὰς σκιερὰς λόχμας καὶ ὑπολαίδες καὶ τὸ φλύαρον τερέτισμα τοῦ ἐρυθρολαίμου. Διεκρίνεται δὲ ἐν τῷ μέσῳ ὅλης ταύτης τῆς ἁρμονίας τοῦ πρὸς τὴν φύσιν ὕμνου τῶν κελαδιστικῶν, τὸ φλύαρον τερέτισμα εἶδους μικροῦ μελανοκεφάλου (*Silvia melanocephalus*), ἂν δὲν σφάλλουσι αἱ ἐκ τῆς ζωολογίας ἐναπολειφθεῖσαι σήμερον γνώσεις μου, τοῦ ὁποίου τὸ κελάδημα, σειρά ἀτελεύτητος ἀνομοίων καὶ ἀσυναρτήτων τόνων, ὁμοιάζει πρὸς ἐριστικὴν γραωδὴ φλυαρίαν. Ὁ κ. Ἰερώνυμος Στάης, δεινὸς μουσικὸς, εὗρισκεν ὅτι πᾶσα φωνὴ τοῦ πτηνοῦ τούτου, πᾶς τόνος, εἶναι καὶ ἐν στοναρίσμα, μίᾳ διαρκῆς παραφωνία. Ἄλλ' ἐγὼ ἐπέμενα μετὰ πείσματος, ὅτι δὲν ὑπάρχουν παραφωνίαι εἰς τὴν μουσικὴν τῆς φύσεως. Ἡ λύσις τῆς ἐριδος ἐπαφίεται εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν θὰ δυνηθῆ δυστυχῶς νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀπολογία τοῦ μικροῦ αἰοιδῶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἀλφειοῦ.

Εἶναι βεβαίως μέγα καλὸν ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία.

Ἄλλ' ὅταν συλλογιζώμαι ὅτι ὅλη αὐτὴ τῶν ὀφθαλμῶν ἡ πανήγυρις, ἀπὸ τῆς ὁποίας τίποτε δὲν ἐκφεύγει κατὰ τὴν ποιητικὴν δι' ἵππου ἢ ἡμιόνου καὶ ὑπὸ τὴν μελαγχολικὴν μουσικὴν τῶν κωδωνίσκων πορείαν, ἠθελὲν ἀπολεσθῆ δι' ἡμᾶς ἐὰν ὁ πολιτισμὸς εἶχε κατασκευάσει ἤδη τὸν ἀπὸ Ὀλυμπίας εἰς Ἀνδρίτσαιναν σιδηροδρομόν, ὅτι τὰ θαυμάσια ταῦτα μέρη θὰ διηρχόμεθα εἰς δίωρον διάστημα, ἐντὸς ταπετσαρισμένων κασσονίων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται σιδηροδρομικὰ ὄχηματα, ὅτι ὅλα αὐτὰ αἱ θυμῆρες εἰκόνας θὰ διήρχοντο πρὸ τῶν βλεμμάτων ἡμῶν ὡς σκιά, ὅτι θὰ παρενετίθετο μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας καὶ αὐτῶν ὁ καπνὸς καὶ ἡ τέφρα, τὰ ὁποῖα κατὰ πᾶσαν ἐκπνοὴν ἐξεμεί τὸ ποιητικώτατον στόμα τῆς ἀτμομηχανῆς, τότε εὐλογῶ τὴν βραδύτητα καὶ τὴν ναυγέλειαν τῆς προόδου ἐν τῇ ἀνκπύξῃ τῆς συγκοινωνίας. Εἶναι πολὺ καλὸς ὁ σιδηροδρομὸς διὰ νὰ μεταβαίη τις ταχύτερον καὶ ἀτραχίστερον ἐκεῖ ὅπου ἔχει τὰς ἐργασίας του καὶ ὅπου τὸν καλοῦν ἐπείγουσαι ὑποθέσεις. Ἄλλ' ὅστις ταξιδεύων θηρεῖ ἐντυπώσεις, ὅστις ζητεῖ νὰ ἀναστραφῆ μετὰ τῆς ἀγροικοῦ φύσεως

καὶ ν' ἀκούσῃ παρ' αὐτῆς τὰς γοητευτικὰς ἐκμυστηρεύσεις τῆς, ποτὲ βεβαίως δὲν θὰ ζήτησῃ σιδηροδρομικὸν εἰσιτήριο.

Εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐναλασσομένους σκηνογραφίας, πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ κατέχει ὁ Ἀλφειός, τοῦ ὁποίου ἡ καλλονὴ εἶναι ἀξία τῶν ποιητικῶν θρύλων, μεθ' ὧν τὸν περιέβαλε τῶν προγόνων ἡμῶν ἡ μυθολογία.

Διότι εἶχεν ἀγαπήσει καὶ οὗτος ὁ ἀτυχῆς τὴν καλὴν Ἀρέθουσαν· ἀλλὰ δύσεως, ὡς ὅλοι σχεδὸν πάντοτε οἱ ἀληθῶς ἀγαπῶντες, δὲν ἠγάπηθη· καὶ ἔφυγεν αὐτὸν ἡ Ἀρέθουσα εἰς τὴν παρὰ τὰς Συρακούσας Ὀρτυγίαν μεταβληθεῖσα εἰς πηγήν. Τότε καὶ ὁ ἀτυχῆς Ἀλφειὸς μετεβλήθη καὶ οὗτος εἰς ποταμόν. Καὶ ἔκτοτε ἀπ' αἰώνων δι' οὐδένα ἄλλον λόγον κυλεῖ τὰ νάματα αὐτοῦ εἰμὴ διὰ νὰ στείλῃ μὲ αὐτὰ διὰ τοῦ πόντου φιλήματα εἰς τὴν Ἀρέθουσαν τοῦ μακρὰν ἐκεῖ εἰς τὴν Ὀρτυγίαν· διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰ ὕδατά του, τὰ αἰώνια αὐτοῦ δάκρυα, μὲ τῆς πηγῆς τῆς καλῆς αὐτοῦ ἐρωμένης τὰ νάματα.

Ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἡεροειδέι πόντῳ Τρινακίης καθύπερθεν, ἐν Ἀλφειοῦ στόμα βλύζει μισγόμενον πηγαῖς εὐριπέεις Ἀρεθούσης.

Διὰ τὴν δίψαν τῶν ὑγρῶν τούτων φιλημάτων τῆς περισυλλέγει καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν θάλασσαν τόσους ποταμούς, τὸν Ἐλισσῶνα, τὸν Γορτύνιον, τὸν Βουφάγον, τὸν Λάδωνα, τὸν Ἐρύμανθον, τὸν Κλάδειον.

Δὲν πρέπει ὅμως παρὰ τοὺς θρύλους περὶ τῆς τραγικῆς ταύτης ἐγκατεσπαρμένης τοῦ Ἀλφειοῦ εἰς τὸν πρὸς τὴν Ἀρέθουσαν ἐρωτᾶ του νὰ κρῦψωμεν καὶ μίαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐπὶ ἐγκλήματι ἐξ ἐκείνων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βρῖθουν τὰ ποιητικὰ καὶ τὰ βιβλικά ποιήματα τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡμιθέων. Διότι ὁ κύριος οὗτος καὶ ἐπὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἶχεν ἐγείρει, λέγουσι, τοὺς ἐρωτικούς ὀφθαλμούς του· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀγρία θεὰ ἀνταπεκρίθη εἰς τὰ αἰσθήματά του, ὅσον καὶ ἡ Ἀρέθουσα, ἔκρινε πρακτικώτερον τὸ νὰ ζήτησῃ νὰ τὴν ἀπαγάγῃ. Καὶ ἐνῶ ἡ Ἀρτεμις μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς ἐκ διαφόρων νυμφῶν εἶχεν ἐν εἶδος φαίβοκλον εἰς τοὺς Λετρίνους, ἐχύθη προσπαίζων φιλαρέσκως ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὁ Ἀλφειός. Τότε ἡ Ἀρτεμις, ὀσφρανθεῖσα ἐξ ἐνστικτοῦ, ὡς αἱ δορκάδες τὰς ὁποίας ἐθήρευε, τὸν κίνδυνον ὁ ὁποῖος ἐπεκρέματο ἐπ' αὐτῆς, ἤλεψε τὸ πρόσωπον διὰ πηλοῦ καὶ παρεκάλεσε τὰς νύμφας τῆς νὰ πράξουν τὸ αὐτό. Οὕτως ὁ τολμηρὸς ἀπαγωγεὺς μὴ δυνηθεὶς νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ ἀπῆλθεν ἀπρακτος.

Ἐθεώρησα καλὸν νὰ σημειώσω καὶ ταῦτα, ἂν

καὶ δὲν τείνουν βεβαίως εἰς στερέωσιν τῆς ἀγαθῆς ὑπολήψεως τοῦ Ἀλφειοῦ. Τοῦτο ἐννοεῖται δὲν ἦτο κώλυμα. ὅπως ὁ Ἀλφειὸς ἀπολαύη τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ φιλίας τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τοῦ ὁποίου ἄλλως τὰ ἦθη ἐδικαιολογοῦν τὴν ἰδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τοιοῦτου εἶδους φίλους.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνάγονται εἰς τοὺς καλοὺς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς πᾶσα μορφή τῆς φύσεως εἶχε ψυχὴν καὶ ἔχαιρε καὶ ἐθρύνει καὶ ἐμίσει καὶ ἠγάπα. Σήμερον ὁ Ἀλφειὸς ὁδηγεῖ πάντοτε τὰ ὕδατά του εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἄνευ βεβαίως τοῦ σκοποῦ, τῶν φιλημάτων καὶ τῶν ἐναγκαλισμῶν τῆς Ἀρεθούσης· μέγα δὲ μέρος τούτων παρακρατοῦν οἱ παραποτάμιοι πρὸς ἀρδευσιν τῶν θαυμασιῶν ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων αὐτοῦ γαιῶν.

Ἀνά πᾶν βῆμα συναντῶμεν ἄροτρα, τὰ ὅποια μετὰ μόχθου πολλοῦ σύρουν ἐπὶ τῆς παχίας γῆς οἱ βόες, ἐνῶ ὁ γεωργὸς κάμπτεται κύπτων πρὸς τὸ χῶμα τὸ ὑγρὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου βυθίζονται οἱ πόδες του.

Εἶδον ἓνα τοῦτον ἐσχατόγηρον, κυφὸν εἰς βαθμὸν, ὥστε ἡ σπονδυλικὴ αὐτοῦ στήλη ἐν σχήματι ἡμικυκλίου νὰ στρέφῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν, κάτω καὶ τῆς κοιλίας.

Εἶχεν, ὡς μοι εἶπεν, ἡλικίαν 98 ἐτῶν.

Οὐδέποτε εἶδον ζωηροτέραν τὴν ἀγάπην τὴν ἀμοιβαίαν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκυπτε πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν προσητένιζε μετὰ λατρείας ὁ αἰωνόβιος ἐκείνος γέρον· μετὰ ὅλην τὴν ἀγάπην τὴν πιστὴν ὀλοκλήρου βίου, καθ' ὃν, ἀφ' ἧς εἶδε τὸ φῶς, ὑπῆρξε πιστὸς αὐτῆς θεράπων καὶ ἰκέτης τῶν ὕδρων τῆς. Καὶ ἦτο ἀληθὴς πρὸς τὴν γῆν προσεχὴ ἢ καρτερικὴ ἐκείνη, ἡ ἐπιμόχθος προσήλωσις, καὶ ὁ ἰδρὼς τὸν ὁποῖον ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ λοίσθιον, ὁ καταλειβόμενος ἀπὸ τοῦ ὠχροτέρου μετώπου τῆς μορφῆς ταύτης τῆς σκιαζομένης ἤδη ὑπὸ τῶν πτερύγων τοῦ θανάτου, ἦτο ὡς ράντισμα ἀγιασμοῦ ἐπὶ τῆς λατρευτῆς μορφῆς τῆς. Ἀλλὰ καὶ αὕτη μετὰ πόσης στοργῆς τὸν εἴλικυν ἢ μήτηρ γῆ πρὸς τὴν ἀγάλην τῆς! μετὰ πόσης περιπαθείας! Ἐνῶ ἐκυπτε ταπεινότερον ὁ αἰωνόβιος, μοι ἐφάνη ὅτι ἐξηφανίζετο ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς, ὅτι διὰ τῆς αὐλακος, τὴν ὁποίαν ἠνοιγε τὸ ἄροτρον του, ἔστρωνε τὴν κλίνην του, ἐπὶ τοῦ φιλοστόργου αὐτῆς στήθους, εἰς αἰώνιον ἀτάραχτον ὕπνον.

Μετὰ τρίωρον ἔτι πορείαν διὰ μέσου τῆς περικαλλοῦς ταύτης φύσεως ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δυσχερέστερον σημεῖον. Ἐδεῖ νὰ διέλθωμεν τὸν Λάδωνα, τὸν Ἀλφειὸν καὶ τὸν Ἐρύμανθον ὀλίγον

ἄνωθεν τῆς συμβολῆς αὐτῶν. — Τὸ ἐγγεῖρημα καθίστα ἱκανῶς κινδυνώδες ἢ τὴν προτεραίαν καταπεσοῦσα ἐπὶ τῶν ἀρχαδικῶν ὄρεων βροχῆ, ἐξ ἧς οἱ ποταμοὶ οὗτοι εἶχον ἱκανῶς ὑψωθῆ.

Ὁ κίνδυνος κυρίως συνίσταται εἰς τὰς ἐν τῇ κοίτῃ χαράδρας, τὰς ὁποίας σχηματίζει τὸ ρεῦμα, ἐνδρα σχάσματα, ὅμοια πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων, ὡς καὶ εἰς τὸ ἀσταθὲς τῆς κοίτης, ὅταν αὕτη σύγκριται ἐκ πηλοῦ ἀπορροφητικοῦ. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ ἵππος χάνει πάτημα· καὶ ἡ περιδινεῖται ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἢ καταβυθίζεται μετὰ τοῦ ἀναβάτου· περιπτώσεις ἀμφοτέραι ἤμιστα εὐχάριστοι.

Χάριν προφυλάξεως προηγήθη ἡμῶν διὰ τοῦ καταλληλοτέρου πόρου γεωργὸς ὑψηλὸς φέρων μόνον τὸν χιτῶνα καὶ διερευνῶν περὶ τὸν βυθὸν διὰ μακροτάτης ῥάβδου, ἥτις τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξετέλει καθήκοντα ναυτικῆς βολίδος. Ἡ ἔρευνα ὑπῆρξεν ἐνθαρρυντικὴ· τὸ ὕδωρ μόλις ἐφθανε μέχρι τοῦ ὄμφαλου· καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆλθομεν εἰς αὐτὸν ἀφόδως.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν διόδον τῶν ποταμῶν πᾶς ἀναιμικός ἢ νευρασθενικός, ὅστις θεώμενος ἀφ' ὑψηλοῦ ὑφίσταται τὸν ἰλιγγὸν τῶν βαρᾶθρων, ὑπόκειται εἰς δοκιμασίαν ἀσυγκρίτως τρομακτικωτέραν. Εἶναι τρομερὸς ὁ ἰλιγγὸς ὁ ἐκ τοῦ διαρρέοντος ὕδατος κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ποταμῶν. Νομίζει τις κατ' αὐτὴν, ὅτι τὸ γοργὸν ἐκείνο ρεῦμα εἶναι ἀπολύτως στάσιμον· ὅτι διέρχεται λίμνην νεκρὰν· ὅτι ὁμοῦ ἀντιστροφῶς αὐτὸς καὶ ὁ ἵππος του φέρονται κατὰ πλευρὰν μετὰ τὴν ταχύτητα γοργοῦ ρεύματος, ὅτι αὐτὸς περιδινεῖται καὶ στροβιλιζέται, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύει νὰ καταποθῆ. Οἱ κρόταφοι πιέζονται τότε, ὡς ὑπὸ δεινῆν σύνθλιψιν ἀοράτων σφυρῶν· ἡ ἀναπνοὴ γίνεται δυσχερὴς, ἡ καρδιά πάλλεται γοργῆ μέχρι διαρρήξεως· χαλάται αὐτομάτως τότε ἡ σύσφιξις τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου· παραλύουν αἱ χεῖρες αἱ κρατοῦσαι τὰς ἡνίας· καὶ ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ὁ ἵππεὺς κινδυνεύει νὰ πέσῃ ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὡς βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας, ἢ ὡς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κεραυνοβόλου ἀποπληξίας. Τὸ κινδυνωδέστατον τοῦτο μαρτύριον διαρκεῖ μέχρι οὗ ὁ ἵππος πατήσῃ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης. Καὶ ἦτον εὐτυχῶς τόσον εὐρεία εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνο ἡ κοίτη τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Ἐρυμάνθου!

Ὀλίγον μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἡ ἡμιονικὴ ὁδὸς γίνεται ἀνάντης καὶ τραχεῖα. Καταλείπομεν ἤδη τὴν Ἠλείαν καὶ διαρκῶς ἀνερχόμεθα ἐπὶ λοφοσειρῶν τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας, ἔχοντες πρὸς ἀριστερὰ τὸ πανόραμα τῶν ἀρχαδικῶν ὄρεων. Μετὰ δίωρον δὲ ἀνάπαυσιν εἰς

τὸ ἐπὶ γραφικωτάτης κλιτύος ἀμφιθεατρικῶς ἀπλούμενον χωρίον Τσάχα ἐπισπεύδομεν τὴν πρὸς τὴν Ἀνδριτσαίαν πορείαν.

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἡ νύξ ἠπλώθη ἐπὶ τῶν ἐκτάσεων τούτων, ἐρήμων παραδόξως καὶ ἀραιότατα κατωκημένων, ὅπου οὔτε χωρία οὔτε ἀγροικίας ἀπαντᾷ τις, ὅτε εἰς στροφὴν τινα τῆς ὁδοῦ εὐρέθημεν πρὸ τῆς γραφικωτάτης κομποπόλεως τῆς Ἀνδριτσαίνας, τῶν οἰκιῶν τῆς ὁποίας τὰ φῶτα ἀπῆστραπτον εἰς τὸ βαθυπράσινον φόντο τῶν κήπων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων εἶναι ἐγκατεσπαρμένα.

Ἀνεπαύθημεν συδαρτικώτατα εἰς τὸν φιλόξε-

νον τῆς Ἀνδριτσαίνας οἶκον καὶ τὴν ἐπαύριον, ἀπὸ τῆς τετάρτης πρωινῆς ὥρας, ἐβιδώθημεν πάλιν ἐπὶ τῶν σαγμάτων τῶν ἡμιόνων, ὀδεύοντες πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μακρᾶς ταύτης ἐκδρομῆς πρὸς τὸν τρίωρον ἀπὸ τῆς Ἀνδριτσαίνας ἀπέχοντα ναὸν τοῦ Ἐπικούριου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τὸν πόθον τῆς ἐπισκέψεως τόσον διεγείρουν αἱ περὶ αὐτοῦ γραμμαὶ τοῦ Πausανίου, ὅστις γράφει περὶ τοῦ ἀνταξίου τοῦ Παρθενῶνος ἔργου τούτου τοῦ Ἰκτινοῦ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Ναῶν δὲ ὅσοι Πελοποννησίους εἰσι, μετὰ γε τὸν ἐν Τεγέᾳ, προτιμώτο οὗτος ἄν, τοῦ λίθου τε ἐς κάλλος καὶ τῆς ἀρμονίας ἕνεκα».

Μάιος τοῦ 1901.

EMMANOYHA Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἐπεταὶ τὸ τέλος.

Ἡ ΤΥΧΗ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑ

Τὴν πτωχὴν τὴν Ἀσημῆναν, σύζυγον τοῦ βαρελά τοῦ χωρίου, ὅλαι αἱ συγγενεῖς τῆς τὴν ἐλυποῦντο καὶ τὴν ἐκαίοντο, πῶς θὰ κατώρθωνε ν' ἀποκτασθῆ καὶ νὰ ὑπανδρεύσῃ τὰς τέσσαρας κόρας, τὰς ὁποίας τῆς ἔδωκεν ὁ Θεός, ὕστερον ἀπὸ δύο υἱούς, τοὺς ὁποίους τῆς εἶχε χαρίσει, καὶ ἀφοῦ τὰ ἐξ αὐτὰ τέκνα με κόπον καὶ με πολὺν καύμὸν τὰ εἶχεν ἀναθρέψει. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ συζύγου τῆς εἶχε, κυρίως εἰπεῖν, μόνον δύο μῆνας γονίμους δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν ἦτον ἀπραξία, με ὀλίγες κουτσοδουλειᾶς καὶ «μερεμέτια». Καὶ πάλιν οἱ δύο ἐκεῖνοι μῆνες ἔφεραν περισσότερα πρᾶπον καὶ δυσαρεσειᾶς, παρὰ κέρδη καὶ εἰσπράξεις.

Καθ' ὅλον τὸν Αὐγουστον καὶ τὸν Σεπτέμβριον, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ τρύγου τῶν προΐμων καὶ τῶν ὀψίμων, μοσγάτων καὶ μαύρων, ἔτρεχον ὅλοι καὶ ὅλαι μαζί, οἱ ἀμπελοκτῆμονες, εἰς τοῦ μαστρο-Στεφανῆ, φέροντες κυλιστὰ ἀπὸ τὸ σπῖτι τῆς κάδες καὶ τὰ βυτιά των καὶ τὰ βαρέλια των διὰ νὰ τοὺς τὰ διορθώσῃ. Ὁ μαστρο-Στεφανῆς, ἀγαπῶν τὰστέια, συνειθίζε νὰ λέγῃ:

— Μὰ ὅλοι μαζί, Χριστιανοὶ μου; . . . Τὰ ἴδια ποῦ παθαίνει ὁ παπᾶ-Μακάριος, ὁ πνεμ-

ματικός, τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆ Μεγάλῃ Βδομάδᾳ. . . Ὀλονῶν τὰ κρίματα προφταίνει ἓνας παπᾶς, ὅσο κι' ἂν πιάν' ἡ εὐχὴ του, νὰ τὰ σχωρῆσῃ μονοκοπανιά; . . . Τί νὰ κάμῃ κ' ἐκεῖνος, τοιοπὸν; . . . «Βαφτίζω καὶ μυρώνω. . .»

Τῷ ὄντι, πῶς θὰ ἠδύνατο ποτὲ ὁ μαστρο-Στεφανῆς νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ ὅλους, τόσους πελάτας διαμῆς; Ὅσον καλὴν θέλησιν καὶ ἂν εἶχεν, ἀδύνατον. Σπεύδων νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς πάντας, σχεδὸν κανένα δὲν εὐχαρίσκει. Κ' ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὰ ἀγγεῖα πρῶτα ἐπισκευάζε, κ' ἐκεῖνοι ἔφευγον δυσηρεστημένοι, ἰσχυρίζομενοι ὅτι «ἀπ' τῆ βία του, δὲν τοὺς ἔκαμε παστρική δουλειά.» Κ' ἐκεῖνοι ὅσων τὰ βαρέλια τελευταία ἔμενον, ἀκόμη πιερότερον ἐγόγγυζον, ἐπειδὴ ἔμενε πίσω ἡ δουλειά τους. Ἐκαστος εἶχε τὸ παραπονὸν του. Αἱ χῆραι γερόντισσαι ἔλεγαν:

— Ἄ! γιατί ἡμεῖς εἴμαστε γυναῖκες ἔρημες, καὶ δὲν ἔχουμε κανένα νὰ μᾶς βοηθήσῃ, μᾶς παραβλέπουνε. Ἡμεῖς δὲν ἔχουμε ψυχὴ; . . .

Καὶ μερικοὶ ἄνδρες ἔλεγαν:

— Ἄ! νὰ εἶνε καμμιά ὄμορφη, νὰ γυαλιζῇ, ἔχει χατῆρι. . . Τὸ ξέρω κ' ἐγὼ.

Οἱ γείτονες ἔλεγαν :

— Ἡμᾶς ποῦ ἔχουμε ὄλον τὸ χρόνο τὸ μετὰ σου, καὶ τὸ φοβερὸ σαμαντᾶ σου, μᾶς ἀφίνεις τὰ βαρέλια ἀφτιαστα. Ἡμεῖς δὲν ἔχουμε στὸν ἥλιο μοῖρα. . . Σὲ ἄλλους κάνεις τὰ χατήρια.

Καὶ οἱ μακρόθεν ἐρχόμενοι ἔλεγαν :

— Ἡμᾶς ποῦ εἴμαστε ἀπὸ τὸν ἄλλο μαχαλά, ποῦ κάνουμε τόσον κόπο νὰ σοῦ κουβαλοῦμε τὰ βαρέλια ἀπὸ τὴν ἄλλην ἄκρη, μᾶς ἀφίνεις στὰ κρούα. . . Ἡμᾶς ἡ δεκάρες μας δὲν ἔχουν νόυμερο. . .

Τέλος τῶν πλείστων τὰ ἀγγεῖα ἐπεσκευάζοντο, ὀλίγοι τινὲς ἀνυπόμονοι τ' ἀπέσυρον πρὸ τῆς ὥρας, ἀδιόρθωτα, καὶ μερικοὶ ἐπολεμοῦσαν μόνοι τους νὰ τὰ διορθώσουν.

Κ' ἐνῶ εἰς μόνον βαρελάς ἐβασίλευεν εἰς τὴν πολίχνην, ἐκ πολλῶν χρόνων, κανεὶς δὲν ἀπεφάσιζε νὰ μάθῃ τὴν τέχνην. Μόνον εἰς γηραιὸς ἀνθρώπος, ἐξηντάρης, ὁ μπάρμπα Δημητρός ὁ Τσουμπός, παρουσιάσθη ζητῶν νὰ τὴν μάθῃ. Ἄλλ' ἦτο τόσον ὀκνὸς καὶ τόσον κοιμισμένος, ἀπὸ τὰ νειᾶτά του ἀκόμη, ὥστε, καὶ ἂν κατῴρθωνε νὰ μάθῃ τι, θὰ τὸ ἐλησμονεῖ πρὶν τὸ μάθῃ, ὅπως λέγει ὁ ἀρχαῖος κωμικός.

Ἦτο δὲ τόσον πολυάσχολος κατὰ τοὺς δύο μῆνας τοῦ φθινοπώρου ὁ μάστορ-Στεφανῆς, ὥστε ἀπὸ βαθείας πρωίας μέχρι νυκτὸς δὲν εὐκαίρει νὰ λείψῃ οὐδὲ στιγμήν ἀπὸ τὸ ἐργαστήριόν του καὶ ἀπὸ τὸ «Τσαρδί» του, τὸ ἐκ ξύλων καὶ κλάδων παράπηγμα, τὸ ὅποιον εἶχε κατασκευάσει ἰδιοχείρως κατέμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ἐργαστηρίου. Μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπήγαινε τὴν Κυριακὴν πρωί, καὶ μόνον πρὸ τῆς θύρας τοῦ μικροῦ καφενείου τοῦ Γιάννη τοῦ Βλάχου βιαστικά ἐπερνοῦσε, ἰσθάρμενος δὲ τότε ἐπὶ στιγμήν, ἐφώναζε τὸν Ἀντώνη, τὸν υἱὸν τοῦ καφετζή.

— Πάτερ Ἀβραάμ! . . . πέμψον Λάζαρον! . . .

Τὸ «πέμψον Λάζαρον» ἐσήμαινε νὰ τὸν δροσίση μ' ἓνα ποτηράκι ρακί, τὸ θέρος, ἢ ῥῶμι, τὸν χειμῶνα, τὸ ὅποιον εἶχε κανονισμένον. Ἐν καὶ μόνον τὴν ἡμέραν ἔπινε.

Ὅταν ἔγεινε δώδεκα χρόνων ὁ Στάθης, ὁ πρωτότοκος, ὁ πατήρ του τὸν ἀπέσυρεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ μάθῃ τὴν πατρῶαν τέχνην. Πλὴν μόλις ἔμαθε κάτι τι ὁ Στάθης, καὶ τοῦ ἤλθεν ἔρωσ νὰ μπαρκάρῃ μὲ τὰ καράβια, νὰ γείνη ναυτικός. Τρία ἔτη ὕστερον, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω ἡλικίαν ὁ Θανάσης, ὁ δεῦτερος υἱός, τότε τὸν ἐσχόλασε καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰ γράμματα, καὶ τὸν «ἔστρωσε»

στὴν τέχνην. Ἄλλ' οὗτος δὲν εἶχεν ὑπομονὴ οὔτε τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης νὰ μάθῃ. Ὅταν ἔγεινε δεκατριῶν ἐτῶν, ἐπήγαινε καθημερινῶς μὲ τῆς βάρκες, εἰς τοὺς ναύλους καὶ τὸ ὄψαρευμα, καὶ ὅταν ἔγεινε δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἐμβαρκάρισε μὲ μίαν σκοῦναν κ' ἐφυγε.

Οἱ νησιῶται μας δὲν ἐπέδιδον εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα παρὰ τὸ ναυτικόν. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔγεινε ποτὲ ἔμπορος τῆς ξηρᾶς ἢ βιομήχανος ἢ χειρῶναξ. Καὶ τέχνην ἂν εἶχον διδαχθῆ, τὴν ἐγκατέλειπον χάριν τῆς ἀστάτου ἐρωμένης, τῆς θαλάσσης.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ μάστορ-Στεφανῆ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ εἶνε καὶ ὀλίγον βαρελάς, ἂν καὶ τὸν περισσότερον καιρὸν ἐταξείδευε μὲ τὰ καράβια. Κατὰ Ἰούλιον ἢ Αὐγουστον ἤρχετο πάντοτε, κ' ἔμενεν ἐπὶ ὀλίγους μῆνας βοηθῶν τὸν πατέρα του. Ἐμεγάλωσεν, ἐνυμφεύθη, κ' ἔγεινε καλὸς καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ὁ δεῦτερος υἱός, ἀφοῦ ἔκαμε πολλὰ ταξείδια, καὶ ἀφοῦ ἐπανῆλθε δις ἢ τρίς μετὰ μακρὰς ἀπουσίας, ὅταν ἔγεινε δεκαοκτῶ ἐτῶν, ἐμβαρκάρισθη μὲ βαπόρια, κ' ἐπήγεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐκεῖθεν ἔγραψε δύο ἢ τρεῖς ἐπιστολάς κατὰ μακρὰ διαλείμματα, ὑποσχόμενος ὅτι ἐμελλε ταχέως νὰ στείλῃ καὶ χρήματα ἄλλα δὲν ἔστειλεν. Ἐἶτα ἔπαυσε νὰ γράφῃ, καὶ δὲν ἠκούετο πλέον.

Παρῆλθον δέκα ἔτη, καὶ δὲν ἔδωκε σημεῖα ὑπάρξεως. Μόνον δύο φορές ὁ μάστορ-Στεφανῆς ἔμαθεν ἐμμέσως ἐκ τρίτων, λεγόντων ὅτι ἤκουσαν ἄλλους οἵτινες τὸν εἶχον ἀνταμῶσει, ὅτι εὑρίσκετο εἰς μίαν τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς — ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε χρυσίων πολὺ, ἀλλὰ καὶ κακαὶ νόσοι πλειότεραι καὶ διαφθορὰ καὶ κακουργία μεγίστη.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀποδημίας τοῦ νέου, οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι ἐπέιραζον ἐνίοτε τὸν πατέρα του.

— Τώρα θὰ ἔχῃ βγάλη μουστάκια, ὁ Θανάσης, μάστορ-Στεφανῆ. . .

— Τί ἠθέλατε νὰ βγάλη. . . σπανάκια ;

— Ἄλλοι πάλιν ἔλεγαν.

— Πῶς δὲν ἔστειλε τίποτε λίρες ἀκόμα, ὁ Θανάσης ;

— Μὰ ἄς κιτρινίσουν πρῶτα ἡ λίρες. . . ἀκόμα δὲν ὀρίμασαν.

Σημειωτέον ὅτι «λίρες» ἐκαλοῦντο εἰς τὸν τόπον καὶ τὰ ὄψιμα κολοκύνθια, τὰ λαμβάνοντα τεραστίαν ἀνάπτυξιν.

Ἐν τοσοῦτῳ, ἂν εἶχε μέσα του καῦμὸν ὁ μάστορ-Στεφανῆς διὰ τὸν ξενιτευμὸν τοῦ υἱοῦ ἐκείνου, αὐτὸς μόνος τὸ ἤξευρε. Εἰς τοὺς τελευ-

ταίους χρόνους, καθ' ὅσον ἐγήραζεν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑπερβαίη τὸν κανονισμόν, καὶ δις ἢ τρίς τῆς ἡμέρας ἴστατο ἐξω τῆς θύρας τοῦ καπηλείου τοῦ Γιάννη Βλάχου κ' ἐφώναζε τὴν φράσιν τὴν συνθηματικὴν.

— Ἐλέησόν με. . . καὶ πέμψον Λάζαρον !

Ἐν τῷ μεταξύ, αἱ τέσσαρες θυγατέρες ἐκείναι, διὰ τὴν τύχην τῶν ὁποίων ἀνησυχοῦν αἱ ἐξαδέλφαι τῆς Ἀσημῆνας, ἔλαβον διαφόρους τύχας.

Ἡ δευτερότοκος αὐτῶν εἶχεν εὑρεῖ τὴν τύχην τῆς πρὸ τῆς πρωτότοκου, ὅταν ἦτον μόνον ἑπταετίας, καὶ πρὶν ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὁ ἀδελφός της. Μίαν ἑσπέραν, ὅταν κατόπιν ραγδαίως συνεχοῦς βροχῆς εἶχον γερμῆσαι τὰ πηγᾶδια, οἱ λάκκοι, καὶ τὰ κοιλωμάτα, ἢ μικρὰ Ροδαυγῆ (οὔτῳ τὴν εἶχαν βαπτίσει) εὑρισκομένη εἰς τὴν αὐλὴν μεγάλης γειτονικῆς οἰκίας, εἶχε κύψει εἰς τὸ χεῖλος βελθὸς φρέατος διὰ νὰ «καρβίσῃ» ἐν πτερὸν ὄρνιθος, θέλουσα νὰ μιμηθῆ τάγορια, τὰ ὅποια ἐβλεπε καθημερινῶς νὰ καρβίζουσαν εἰς τὸ γειτονικὸν ποτάμιον, τὸ σχηματιζόμενον εἰς τὸ κοῖλον κέντρον τῆς πολίχνης κατόπιν τῶν ὑετῶν. Ἡ παιδίσκη ἔκυψεν ὀλίγον τι βαθύτερα, ἐγλίστρησε, κ' ἔπεσε κατὰ κεφαλῆς μέσα εἰς τὸ νερόν.

Ἡ κραυγὴ τῆς ἐπνίγη, ἄνθρωπος δὲν ἔτυχε πλησίον ἐκεῖ νὰ τὴν ἴδῃ. Μάτην ἐδοκίμασε νὰ πιασθῆ ἀπὸ τὸ φρακτὸν στόμιον τοῦ πηγαδιοῦ. Ἐτάραξεν, ἐπλευσεν, ἐσπαρτάρησε. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ τὴν ἀνέσυραν νεκράν.

Δευτέρα εὔρε τὴν τύχην τῆς ἡ πρωτότοκος, ἡ Ἐλένη, καὶ συγχρόνως μ' αὐτὴν ἡ τριτότοκος ἡ Μαργαρώ. Εὔρον αἱ δύο μίαν τύχην, ἀλλὰ διφορούμενην καὶ κάπως παράδοξον. Ἡ Ἐλένη εἶχεν ἀρραβωνιασθῆ τὸν Παναγῆ τὸν Νικουτσικόν, λεπτοουργὸν τὸ ἐπάγγελμα, τὸν ὅποιον τῆς εἶχον ἐκλέξει αἱ ἐξαδέλφαι τῆς μητρὸς της, ὡς καλὸν νέον καὶ προκομμένον. Ἄλλ' ὅταν, κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου ἐτελέσθησαν τὰ μβασιδία, καὶ εἰσῆλθη διὰ πρώτην φορὰν ὁ γαμβρός εἰς τὸ σπίτι, ὁ νέος εἶδε τὴν ἀρραβωνιαστικὴν τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχον προορίσει, εἶδε καὶ τὴν μικροτέρα ἀδελφὴν της, τὴν Μαργαρώ. Ἡ καλύπτρα, φεῦ! πρὸ πολλοῦ εἶχε καταργηθῆ εἰς τὰ ἦθη μας.

Ὁ Παναγῆς δὲν ἠθέλησε τὴν Λεωνίω, τὴν Ἐλενίω, ἀλλ' ἠθέλησε τὴν Ραχήλ, τὴν Μαργαρώ. Τὴν ἄλλην ἡμέραν δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν προτίμησίν του πρὸς τὴν πενθεράν του, τὴν

ἰδίαν. «Ἡ μοῦ δίνετε τὴν Μαργαρώ, εἶπεν, ἡ σὰς στέλνω τὰ σημάδια πίσω».

Νὰ πετάξῃ ὁ γαμβρός τὰ «σημάδια», δηλ. τοὺς ἀρραβωνιάς! κακὸν καὶ ψυχρὸν τὸ πρᾶγμα. Τί νὰ κάμῃ ἡ πτωχὴ ἡ Ἀσημῆνα, τί νὰ κάμῃ κ' ὁ μάστορ-Στεφανῆς, ὁ σύζυγός της. Μετὰ πολλοὺς δισταγμούς καὶ διαβούλια, ἀλλὰ καὶ ἔριδας μεταξύ τοῦ παλαιοῦ ἀνδρογύνου, ἀφοῦ ἡ Ἀσημῆνα ἤκουσε καὶ τὰς γνώμας τῶν ἐξαδελφῶν της, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν.

Ἡ Μαργαρώ, ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ γαμβρός τὴν προτιμᾷ, δὲν ἄκνησε νὰ εἴπῃ ὅτι κ' αὐτὴ τὸν θέλει. Ἦτον, εἶνε ἀληθὲς, ἀνθηροτέρα καὶ χαριστέρα τῆς ἀδελφῆς της, καὶ ἦτο μόλις δεκαοκταετίας. Ἡ Λεωνίω, ἡ ἀτυχὴς παραγκωνισθεῖσα, τὸ ἐπῆρε κατάκαρδα. Ἐφαίνετο ὀλίγον ἀσημῆνα, καὶ ἦτον χλωμὴ καὶ κακοπλασμένη ἐξ ἀρχῆς. Εἶτε ἔπασχεν ἀρχῆθεν εἶτε ὄχι, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀπέθανε φθισικῆ, ὀλίγον χρόνον ὕστερον, μετὰ δύο μῆνες ἀπὸ τὸν γάμον τῆς Μαργαρώς!

Ἴδου πῶς ἀθρόως καὶ χονδρικῶς, οὕτως εἶπεν, διεσκεδάζετο ἡ φιλοσοφία ἀνησυχία τῶν ἐξαδελφῶν τῆς Ἀσημῆνας.

Ἐμείνε τώρα μία κόρη, ἡ Ἀφέντρα, ἡ τελευταία. Ἡ μήτηρ της τὴν εἶχε πλέον «χαδούλα καὶ χαδιάρρα», καὶ αἱ ἐξαδέλφαι τῆς μητρὸς της δὲν ἀνησυχοῦν πολὺ δι' αὐτήν. Ἡ Ἀσημῆνα ἔτρεφε μητρικὴν φιλοδοξίαν, τὴν ὅποιαν ἠρέσκετο νὰ σχετίζῃ μὲ τὸν καῦμὸν της διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ υἱοῦ, κ' ἐβλεπε ζυπνητὰ ὄνειρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν μέλλουσαν λαμπράν καὶ ἐνδοξὸν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ἐπάνοδοσιν ἐκείνου.

— Τῆς Ἀφέντρας μου ἡ τύχη, ἔλεγε, θάρθη ἀπὸ τὴν Ἀμερική.

Καὶ ἡ κόρη ἐμαγάλωνε μὲ τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἡ τύχη της ἐκινδύνευσε νὰ ἔλθῃ ἀπὸ πολὺ ἀπωτέρω, δηλαδή ἀπὸ τὰς ἰδίας περιπέτοι σφαίρας, ὁπόθεν εἶχεν ἔλθῃ τῆς ἀτυχοῦς Ἐλένης ἡ τύχη καὶ τῆς μικρᾶς Ροδαυγῆς.

Μία ἐξαδέλφη τοῦ μάστορ-Στεφανῆ εἶχε συνδεθῆ διὰ τοῦ γάμου της μὲ μεγαλύτερον σοῖ. Ἐκαλεῖτο κοινῶς ἡ Ἐπαρχίνα. Ἦτον συνταξιούχος χήρα διοικητικῶ ὑπαλλήλου πρὸ χρόνων ἀποθανόντος. Εἶχε ζήσει εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ξενιζούσας ἐξείας καὶ κλίσεις. Μία τῶν ἰδιοτροπιῶν της, ἦτις ἐφάνη ἀλλόκοτος εἰς τὸ χωρίον, ὑπῆρξε τὸ νὰ πρραγγεῖλῃ νὰ τῆς κατασκευάσουν ἐντὸς τοῦ περιβάλλου τοῦ κοινοῦ κοιμητηρίου τὸν τάφον της

κτιστόν, καὶ νὰ ἐπιγράψουν ἐπὶ πλακὸς τῆνομά της « Ἐνθάδε κείται ἡ αἰμύνηστος Π. Χ., χήρα τοῦ ἀοιδίου ἐπάρχου Σ. Χ. », πρὶν αὕτη ἀποθάνῃ ἀκόμη.

Τοῦτο τὸ εἶχον κάμη καὶ ἄλλοι τινὲς πρὸ αὐτῆς. Ἐν μάλιστα γεροντικὸν ἀνδρόγυνον εἶχε κτίσει διδύμους τάφους, ἀνοικτούς, χάσκοντας, μὲ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ὀνομάτων τῶν ζώντων ἀκόμη. Καὶ τὸ ἀνδρόγυνον εἶχε φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας, 87 ἐτῶν ὁ σύζυγος, 84 ἡ συμβία, καὶ οἱ τάφοι ἔχασκον προκλητικῶς πρὸς τοὺς ἐπισκέπτας καὶ τὸ ἀνδρόγυνον δὲν ἀπέθνησκε. Τινὲς μάλιστα εἶπον ὅτι ἐπίτηδες εἶχον κτίσει οἱ δύο σύζυγοι τοὺς τάφους ἐκείνους τοὺς ἀνοικτούς, διὰ νὰ ξεγελάσουν τὸν θάνατον καὶ διὰ νὰ ἐξορκίσουν τὸν Χάρον.

Τούτους εἶχε μιμηθῆ καὶ ἡ χήρα Π. Χ. Καθὼς ἦτον ὁ τάφος νεόκτιστος, ἀσβεστωμένος, καὶ μὲ ὑγρὰν ἀκόμη κονίαν, μίαν ἐσπέραν θερινήν, ἡ συναξιοῦχος γερόντισσα, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἀφέντραν, δευτέραν ἀνεψιάν της, δωδεκαετῆ τότε παιδίσκη, πρὸς ἣν ἐφαίνετο νὰ τρέφῃ στοργὴν τινα, ἐνῶ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὴν ἄμπελον, ὀλίγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, μὲ τὰ καλαθάκια τῶν ἀπὸ τοὺς ἀγκῶνας κρεμάμενα, δεῖλθον ἐξωθεν τοῦ νεκροταφείου. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περιβόλον διὰ νὰ ἴδῃ ἡ χήρα τὸν τάφον, καὶ δεῖξῃ τοῦτον, ὡς ἀξιοπερίεργόν τι, εἰς τὴν μικρὰν ἀνεψιάν της.

— Νά, Ἀφέντρα μου, κῦτταξε ποῦ θὰ μὲ βάλουν!

Ἡ κόρη ἐκῦτταξε μὲ ἄκακον περιέργειαν καὶ ἀφοβίαν.

— Τί ὤμορφο ταράκι ποῦ θάχης, θειά, εἶπε μικρούτσικο, μικρούτσικο.

— Μοῦ πῆραν μέτρο, εἶπεν ἡ γραιά, μὰ δὲν ξέρω ἂν θὰ μοῦρχεται ἴσα-ἴσα. Ἦθελα νὰ κατεβῶ μιά κάτω, νὰ ξαπλωθῶ, γιὰ νὰ δοκιμάσω... πρέπει νὰ τεντωθῶ καλά.

Ἡ παιδίσκη ἀκουσίως ἐγέλασε.

— Ποῦ σ' ἀφίνει, θειά, εἶπεν, ἡ καμπούρι-τσα ποῦ ἔχεις, γιὰ νὰ ξαπλωθῆς, νὰ δοκιμάσης;

Ἡ γραιά ἐμόρφασε.

— Μπᾶ! εἶπε, δὲν ἔχω καμπούρα, ποῦ τὴν ἤυρα τὴν καμπούρα;

Κ' ἔφερε τὴν χεῖρα ὀπίσω εἰς τὴν ράχιν της.

— Σὰν πεθάνουμε, ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ στρυφνῶς πῶς καὶ μετὰ πικρίας... τότε ἡ καμπούρα φεύγει ἀποπάνω μας, τότε διὰ τὰ κορμιά ἰσάζουν... Κι' ὅλοι μας γινόμαστε ἴσοι, ἴσοι κι' ὅμοιοι, ἴσωμα, σὰν αὐτὸν τὸν κάμπο ποῦ θὰ

πλαγιάσουμε ὅλοι μας, σὰν αὐτὸ τὸ χῶμα ποῦ θὰ μᾶς σκεπάσῃ.

Αἰφνης τῆς γραιάς τῆς ἦλθε μία ἰδέα.

— Θέλεις, Ἀφέντρα μου, νὰ μῆθς ἐδῶ μέσα νὰ ξαπλωθῆς ὡμορφα-ὡμορφα, νὰ καμαρώνης, γιὰ νὰ ἴδῃ πῶς θὰ φαίνωμαι ὅταν μὲ βάλουν μέσα... ἴσα κοντεύουμε νὰ εἴμαστε στὸ μπῶι, γιὰτὶ ἐσύ ψηλώνεις γλήγορα... Νὰ τεντωθῆς ὀλίγο σύ, νὰ ξεδιπλωθῶ λίγο ἐγώ, ἴσα θὰ εἴμαστε, ἄνω-κάτω.

Ἡ παιδίσκη μειδιῶσα, ἄκακα, ἀφοβα, ἄφησε τὸ καλαθάκι της καὶ κατέβη εἰς τὸν κενὸν λάκκον. Ἐκάθισε κάτω, περιμαζεύουσα τὰ κράσπεδα τοῦ φορέματός της, εἶτα ἐξηπλώθη, ἐσταύρωσε τὰ γεράκια της, ἐκλείσει τὰ ματάκια της, καὶ ἐκαμάρωνεν ὡμορφα-ὡμορφα, καθὼς ἔλεγεν ἡ γραιά θειά της.

— Φτάνει τώρα, ἐκραξεν ἡ χήρα τοῦ ἐπάρχου σῆκω ἄπάνω, μὴ μᾶς ἰδοῦν, καὶ λένε, τί πάθανε αὐταῖς;... Τί ὡμορφα ποῦ κάνεις τὴν πεθαμμένη!... Ἀνέβα γλήγορα, καὶ πάμε.

Ἡ Ἀφέντρα τὴν ἰδίαν ἐσπέραν διηγήθη τὸ πρᾶγμα εἰς δύο συνομήλικας φίλας της. Τούτων ἡ μία, μεγαλειτέρα κατὰ δύο ἔτη ἀπὸ τὴν Ἀφέντραν, ἔβαλε φωνὴν τρόμου, καὶ κατεφόβισε τὴν κορασίδα.

— Πῶ πῶ! ἔκαμες τὴν πεθαμμένη! καὶ τὸ λές κι' ὅλα;

— Γιατί;

— Οἱ βρυκολάκοι θὰ σὲ κυνηγοῦν!... καὶ θὰ γυρεύουν νὰ σὲ πάρουν μαζὺ τους.

Τότε ἡ Ἀφέντρα ἐτρόμαξε. Τὴν νύκτα ἐπλάγιασε μὲ πονοκέφαλον. Τῆς ἦλθε πυρετός. Ἐβλεπεν ὅλην τὴν νύκτα νεκρούς καὶ τάφους καὶ βρυκολάκας εἰς τὸν τεταραγμένον ὕπνον της. Ἡ ἰδέα ἡ θειά της τῆς ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἀποθάνῃ, ὅτι ἐβρυκολάκιασε κ' ἐζητοῦσε νὰ τῆς πῆρῃ τὸ αἷμα. Ἐξύπνησε παγωμένη, καὶ τὴν κατέλαβε κᾶτι σπασμῶδες καὶ νευροπαθές.

Εἶχε πάρει «φρίζιν», καθὼς ἔλεγεν ἡ μητέρα της. Τὴν ἐσπέραν προσεκλήθη εἰς ἱερεὺς, καὶ ἤρχισε νὰ τῆς διαβάξῃ, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς της, τὰ Τετραβάγγελα. Ἡ χήρα ἡ Ἐπαρχίνα κατεθλίβη κ' ἐπροσπάθει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐγκαρδιώσῃ τὴν νέαν, καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα, ἡ ὁποία ὅμως ἔκαμνε μομφασμούς δυσμενείας πρὸς τὴν ἀνδρεξαδέλφην της.

— Εἶδες τὴν Ἐπαρχίνα! ἔλεγε κατ' ἰδίαν ἡ Ἀσημήνα ἡ πτωγῆ. Νὰ μοῦ τρελλάνη τὸ κορίτσι, μίαν ὥραν μίαν ὥριτσα! Τ' ἤθελε νὰ τὴν πάρ-

στὰ Μνημοῦρια, θὰ πῶ, τί ἤθελε: Καὶ τὴν ἔβαλε, λείε, νὰ πέσῃ μὲς τὸν τάφο ποῦ ἔχει χτίσει, γιὰ νὰ δοκιμάσῃ τὸ μπῶι της!... Κορίτσι ἀπάρθενο, ἀγουρίδα, ἄκακο, μούστο πρᾶμμα! Καὶ νὰ ξαπλωθῆ στὸν λάκκο μέσα, ἀκούς! Γιὰ νὰ σιαῖξῃ, μαθῆς, τοὺς πεθαμμένους;... Γιὰ νὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ Χάρος, γρη῏α, κακόγρηνα, κακομαγειρεμένη, νὰ μὴν τὴν πάρῃ, καὶ σωθοῦν ἡ ἀμαρτίες της!... Καὶ τὴν ἐσπρωξε μέσα στὸν λάκκο, ἀκούς! Κ' ἐσταύρωσε τὰ χέρια, κ' ἐσφάλησε τὰ μάτια της, τάκούς! Κ' ἔκανε τὴν πεθαμμένη, τάκούς!... Ποιὸς ξέρεῖ ἂν δέν της ἔρριξε καὶ χῶματα ἄπάνω της;... κι' ἂν δέν τὴν ἐλακομελέτησε, τάχα; Καὶ τώρα ποῦ ἦρθε ἄτυχα, τοῦ κοριτσιοῦ μου... Καὶ πῶς νὰ τῶχω ἓνα παλαβῶ, ἓνα σιασμένο, ἓνα φριμμένο, Θεῖ μου!... Κορίτσι μυριάκριβο, ποῦ ἦταν σὰν τὸ κροῦ νερό... Ποῦ μοῦ τὸ γύρευαν οἱ γαμβροὶ ἀπὸ τώρα... Κ' ἐγὼ ἔλεγα, ἡ καυμένη, νᾶρθῃ ὁ Θανάσης ἀπ' τὴν Ἀμερική, νὰ μοῦ φέρῃ πολλές-πολλές λίρες, νὰ τὸ παντρέψω, νὰ τὸ νοικοκυρέψω, νὰ εὐφρανθῶ, νὰ χαρῶ!... Καὶ τώρα ἡ Ἐπαρχίνα μοῦ τὸ βόλεψε καλά!... Ἀπ' τὸ Θεὸ ἄς ταῦρη!

Ἀποῦ ὁ ἱερεὺς ἐπέρανεν ἀναγινώσκων ὅλα τὰ Τετραβάγγελα, ὑπεράνω τῆς κορυφῆς της, ἡ Ἀφέντρα ἔδειξε σημεῖα βελτιώσεως. Μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας, αἱ πένθιμοι εἰκόνες ἐξηλείφοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπὸ τὸν νοῦν της. Ἡ μητέρα ἐπροσπάθει νὰ τὴν κάμῃ νὰ παιδρυνθῆ.

— Δὲν ἔχεις τίποτε, Ἀφέντρα μου, τώρα εἶσαι καλά... Καὶ ποῦ νᾶρθῃ ἀπ' τὴν Ἀμερική ὁ Θανάσης μας!... νὰ σοῦ φέρῃ ὅλα τὰ καλούδια... καὶ θὰ φέρῃ λίρες, λίρες μὲ-τὴν-οὔρα... νὰ σὲ στολίσω, νὰ σὲ κάμω νύφη... Ἐκατὸ λίρες θὰ βάλω κολλαίνα ἄνω στὰ στήθια σου, στὸ γάμο, ποῦ θὰ φορῆς τὸ στεφάνι... νὰ καμαρώνης, νὰ σὲ ζηλεύουν ὅλοι!

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἔφθασεν ἐπιστολὴ ἐξ Ἀμερικῆς. Ὁ Θανάσης ἔγραψεν ὅτι εἶνε καλά, καὶ ὅτι ὀλίγον ἀκόμα θ' ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ φέρῃ πολλές λίρες.

Παρήλθον χρόνοι. Ὁ Θανάσης ἔλειπεν ἤδη δεκαεπτὰ ἔτη εἰς τὴν Ἀμερικῆν, καὶ θὰ ἦτον πλέον ἢ 35 ἐτῶν ἤδη. Ἡ ἀδελφὴ του εἶχεν ὑπερβῆ τὸ εικοστόν. Καὶ τέλος δὲν εἶχε μεγαλώσει πολὺ, καὶ ἡ μήτηρ της ἔτρεφε πεποίτησιν ὅτι δὲν θὰ ἐβράδυνε πολὺ ἡ τύχη τῆς κόρης νὰ

ἔλθῃ. Μόνον ἂν συνέβαινε ποτὲ νὰ πειραχθῆ μὲ καμμίαν συνομήλικη ἡ Ἀφέντρα, ἔμενεν ἡ παλαβὴ ἡχώ, ἥτις κάμνει ὅλους καὶ ὅλας νὰ φέρουν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν ἐν παρεγκώμιον, εἰς τοὺς μικροὺς τόπους, ὅπου οὐδὲν κρύπτεται οὐδενός, καὶ ὅπου ἡ μεταβάσις ἀπὸ τῆς φιλίας εἰς τὴν ἔχθραν εἶνε τὸσον εὐκόλος καὶ ταχεῖα.

Καὶ τότε ἡ παλαιὰ ἡχώ, διὰ στόματος τῆς φίλης τῆς χθῆς, τῆς ἐχθρᾶς τῆς σήμερον, ἐπανέλεγε:

« Παλαβὴ!... σιασμένη!... φριμμένη!... ποῦ τὴν πιάνει!... » Καὶ τοῦτο θὰ ἔφθανεν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὦτα παντός ὑποψηφίου μνηστήρος... Πλὴν, ἂν ἤρχετο ὁ Θανάσης ἀπὸ τὴν Ἀμερικῆν, κ' ἔφερεν τὸσον χρυσίον, ὅσον ὠνειροπόλει ἡ μήτηρ, τὸ προηγούμενον ἐκεῖνο θὰ ἦτο πολὺ μικρὸν ἐμπόδιον διὰ τοὺς ἐπιδοξοὺς γαμβρούς.

Τέλος, μίαν πρωίαν, ἦλθε γράμμα, μὲ μέγαν χρωματιστὸν φάκελλον, μὲ πολλὰς σφραγίδας καὶ γραμματόσημα ὄχι ὀλίγα.

— Καλῶς τὰδέχτης, καλῶς τὰδέχτης, γειτόνισσα.

— Καλῶς τὰδέχτης, ἐξαδέρφη!

— Φχαριστῶ, καλὸ νᾶχετε.

Ἡ Ἀσημήνα εἶχε μεγάλας χαρὰς, ὁμοίως καὶ ἡ Ἀφέντρα, ἡ κόρη της. Τὸ γράμμα ἐκεῖνο ἐφάνη εἰς τὴν νέαν ὅτι περιέκλειε πράγματι τὴν τύχην της, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὸσον χρόνον ἐπερίμενε ποτὲ νὰ ἔλθῃ.

— Ἐλα νὰ μᾶς ξαναγλώσσης τὸ γράμμα παπᾶ!

Ὁ παπᾶς, ὁ γείτων, ἀνέβη στὸ σπιτι τοῦ μαστρο-Στεφανῆ, καὶ «ξανάγλωσε» τὸ γράμμα.

Ἡ ἐπιστολὴ ἦτον πράγματι ἀπὸ τὸν Θανάσιν, κ' ἔγραψεν ὅτι μετὰ ἓνα μῆνα ἔρχεται. Εἶχε πάθῃ ὀλίγον τὴν υγίαν, ἔγραψε, κ' ἔχει πεποίτησιν ὅτι τὸ ἀέρι τῆς πατρίδος θὰ τὸν κάμῃ καλά. Θὰ ἔφερε μαζὺ του καὶ ὅλας τὰς μικρὰς οικονομίας του.

Δὲν ἐκίτρινισαν μόνες ἡ λίρες τόσα χρόνια, εἰς τὰ κλίματτα τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὅπως ἔλεγεν ἄλλοτε ὁ μαστρο-Στεφανῆς ἐκίτρινισε κι' ὁ ἴδιος ὁ Θανάσης, ὁ υἱὸς του. Κατὰ Μάρτιον μῆνα ἔφθασεν οὗτος εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀνέβη δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τὸν ἴδουν οἱ ἱατροὶ καὶ οὗτοι τὸν εὗρον φθισικόν. Εἶχε παρουσιασθῆ εἰς τοὺς ἱατροὺς μὲ ὅλα τὰ δακτυλίδια του, τῆς καδένης καὶ τῆς καρφίτσας του. Τοῦ ἐπῆραν μερικὰς λίρας, τοῦ ἔδωκαν πολλὰς συνταγὰς, διάφορα φιαλίδια μὲ χρωματιστὰ νερά, καὶ κᾶτι σκόνες, μὲ ὀσμὴν φαρμακείου, καὶ τὸν ἐσυμβού-

λευσαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Κ' ἐκεῖνος δι' ἐκεῖ ἐπήγαινε.

Ἄμα ἠκούσθη εἰς τὸ χωρίον ὅτι ἐρχεται μὲ τὸ βαπόρι ὁ Θανάσης, φέρων καὶ λίρες μαζί του, πέντε προξενιὲς ἐστειλαν διὰ μιᾶς εἰς τὴν μητέρα του διὰ τὴν κόρην τῆς, τὴν Ἀφέντραν. Περισσότεροι ἠτοιμάζοντο νὰ στείλουν προξενιάν διὰ τὸν Θανάσην τὸν ἴδιον, πλὴν εἴδον ὅτι ὁ νέος δὲν θὰ ἐνυμφεῖτο πρὶν ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀδελφὴν του, καὶ οἱ θέλοντες αὐτὸν διὰ γαμβρὸν ἐφιλοτιμοῦντο νὰ προσφέρωσιν ἐκδουλεύσεις, μετερχόμενοι τὸν προξενιτὴν καὶ τὴν παντρολόγισσαν ὅλοι καὶ ὄλοι, συντελοῦντες εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κόρης τὸ ταχύτερον. Ἄμα ἐφθασεν ὁ Θανάσης, καὶ τὸν εἶδαν, καὶ ἦτον ἰσχυρὸς καὶ κάτωχρος, ἐνόησαν πῶς δὲν ἐμελλε νὰ νυμφευθῇ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ὁ Θανάσης, καὶ παρητήθησαν.

Μεταξὺ τῶν γαμβρῶν, ὅσοι παρουσιάσθησαν, προεκρίθη εἰς νέος ἔχων μικρὸν ἐμπορικόν. Ἐκαλεῖτο κοινῶς ὁ Γρηγόρης τῆς Μονεβασῶς. Οὗτος ἐσκέφθη ὅτι τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἔφερον ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ὁ φθισικὸς νέος, θὰ ἦσαν καλὰ διὰ ν' αὐξήσῃ τὸ ἐμπόριόν του, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του καὶ ἀνοίξῃ περισσοτέρας πιστώσεις. Αἱ ἐξαδέλφαι τῆς Ἀσημέννας, πάλιν, ἐσκέφθησαν ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ συγγενεύσωσι μὲ τὴν ἐμπορικὴν τάξιν, ἥτις ἐξήσκει ἐπιρροὴν εἰς τὸ χωρίον, κ' ἐξευγνίζε διὰ τῶν χρημάτων, πλάττουσα δημάρχους, συμβούλους, κλπ. Τέλος ἐταίριασαν, καὶ συνήθη ὁ ἀρραβῶν.

Ὁ μεγάλος υἱὸς τοῦ Στεφανῆ, ὁ Σταθης, ἔλαβε τὸ τσέκι, τὸ ὅποτον ἔφερον ἐξ Ἀμερικῆς ὁ ἀδελφός του, ἀπῆλθεν εἰς Βῶλον καὶ τὸ ἐξηργύρωσε. Ἦτον περίπου διὰ πεντακοσίας ἀγγλικὰς λίρας. Ἐπιστρέψας ἐκ Βῶλου ἔφερε περὶ τὰς 18 ἢ 19 χιλιάδας χαρτίνας δραχμᾶς. Τόση ἦτον ἡ περιουσία τοῦ Θανάση.

Τὸν φθισικὸν νέον τὸν ἐπήγαν, μετὰ τὸ Πάσχα, εἰς τὸ μονύδριον τοῦ Ἀγ. Χαλαμάπου, μίαν τερπνὴν ἐξοχὴν. Ὁ νέος γαμβρός, ὅστις ἦτον πολιτισμένος, ἀπῆτησε νὰ βγάλῃ ἡ ἀρραβωνιαστικὴ του τὰ ἐγχώρια φορέματα καὶ νὰ φορέσῃ εὐρωπαϊκά.

Ἡ Ἀφέντρα ἤθελε κ' αὐτὴ νὰ ἐνδυθῇ ξενικά, ὅσω μᾶλλον ὅ,τι ἐσώζετο ἀκόμη ἐκ τῆς νυμφικῆς στολῆς τῆς μακαριτίδος Ἐλένης, μὲ τῆς ὁποίας τὸ κυριώτερον μέρος εἶχον ἐνδύσει τὴν νεοράν, δὲν ἤθελε νὰ τὸ φορέσῃ, ἕνεκα προλήψεων. Ἡ ἄλλη, ἡ ὑπανδρὸς ἀδελφὴ, Μαργαρώ,

ἀποτόμως ὅπως ἐγένετο ὁ γάμος τῆς, εἶχε κάμη πρόχειρα νυμφικὰ φορέματα, ἐπειδὴ οὔτε ἡ Ἐλένη θὰ τῆς παρεχώρει τὰ ἰδικὰ τῆς στολίδια διὰ νὰ στεφανωθῇ μ' αὐτά, οὔτε αὐτὴ ἡ Μαργαρώ θὰ τὰ εἰδέχετο. Τὰ ἐνδύματα τῆς Ἐλένης, ὅσα εὐρίσκοντο ἀκόμη ἐντὸς τοῦ κιβωτίου, ἀρχαιοπρεπέστερα, ἦσαν ἐν μέρει αὐτὰ τὰ νυμφικὰ φορέματα τῆς μητρός των, ὀλίγον τροποποιημένα διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς. Ἡ δὲ Ἀφέντρα ἦτον πολὺ νεώτερα, τῆς εἶχεν ἔλθῃ ἡ τύχη τῆς ἀπὸ τὴν Ἀμερικαν καὶ ἤθελε νὰ συμβαδίσῃ μὲ τὴν ἐποχὴν.

Ὁ Θανάσης, ὁ φθισικὸς νέος, ὅστις ἦτον πλήρης ἐλπίδων καὶ θάρρους, ὅτι θ' ἀνέκτα τὴν ὑγείαν του, τώρα ποῦ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα, εἶχεν εἰπεῖ εἰς τὴν μητέρα του μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας τῆς ἀδελφῆς.

— Νὰ γείνω κ' ἐγὼ καλά, μητέρα, καὶ νὰ γείνη ὁ γάμος.

— Ἐννοια σου παιδί μου! θὰ γένῃ καλά, πρῶτα ὁ Θεός! σὰ δὲ γένῃ καλά, πρῶτα, ποῦ κάνουμε ἡμεῖς γάμο. . . Καὶ τώρα ποῦ θάρχισουν νὰ μᾶς ἐρχῶνται ἡ νυφάδες, νὰ μᾶς στέλνουν προξενιὲς γιὰ τ' ἐσένα, Θανασάκη μου! Μοῦ εἶπαν, πέντ' ἔζη πεθεράδες εἰν' ἔτοιμες, γιὰ νὰ μοῦ στείλουν προξενιά, ἀκούς. . . Τρελλαθήκανε, ζουρλαθήκανε, τάκοῦς. . . Χαρὰ ἔς ἐμένα! . . . Ποία κ' ἄλλη θάχῃ τὴν τύχη μου; . . . Καὶ τάζουν. . . καὶ τί δὲν τάζουν! . . . Μὰ ἔννοιά σου, ἡμεῖς θὰ δαλέξουμε καὶ θὰ πάρουμε, Θανασάκη. . . Ἐτσι κ' ἔτσι δὲ μᾶς γελοῦν ἐμᾶς. . . Κουράγιο. . . κάμε νὰ γένῃ καλά, παιδάκι μου!

Ἡ προθεσμία δὲν ἤρσεν εἰς τὸν Γρηγόρη, τὸν υἱὸν τῆς Μονεβασῶς, οὔτε ἴσως εἰς αὐτὴν τὴν Ἀφέντραν. Κατὰ συγχυρίαν δέ, ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀρρώστησε καὶ αὐτὴ ἡ μητέρα τοῦ γαμβροῦ, ἡ γραιὴ Μονεβασῶ. Κατὰ τινὰ στιγμὴν, εἰς τὸ τέλος μιᾶς ἐπισκέψεως τοῦ μνηστῆρος, ἐνῶ οὗτος ἐξήρχετο τῆς οἰκίας, μετὰ τῆς πόρτας καὶ τῆς σκάλας, ἡ Ἀφέντρα σιγὰ-σιγὰ ἐψιθύρισε εἰς τὸν ἀρραβωνιαστικὸν τῆς.

— Εἶπε τῆς μάνας σου, εἶνε φόβος μὴν πεθάνῃ ὁ Θανάσης, κ' ὕστερα τὸ πένθος θὰ μᾶς κάμῃ ν' ἀναβάλουμε τὰ στέφνα. . . Κ' ἐγὼ θὰ πῶ τοῦ Θανάση, πῶς εἶνε φόβος μὴν πεθάνῃ ἡ μητέρα σου, κ' ἀπ' τῆ λύπη μας, θ' ἀναγκαστοῦμε ν' ἀφήσουμε τὸ γάμο γιὰ τοῦ χρόνου.

— Ἐννοια σου! . . . εἶπε μετὰ ἀληθοῦς θαυμασμοῦ ὁ γαμβρός!

Ἐπετα τὸ τέλος.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΑ

Γιὰ νὰ ἐξοφλήσω παλιὸ τάμμα
ξεκίνησα προσκνητῆς
ἐνδόλυτη μαζί μου ἀνιάμα
βουλήθηκες νὰ πορπατῆς
μὰ ἀπόστασες μεσοστραίς,

Καὶ γὰρ στὰ χέρια μου σὲ πῆρα
καὶ δρόμο παίρνω καὶ περνῶ.
Βλέπω ἀντικρὸν τὴν Ἅγια Θύρα
καὶ τὸ ἐξωκλήσι στὸ βοννό . . .
νὰ σὲ κοιτάξω δὲν γυρνῶ.

Σταλικοπόδιασα τοῦ δρόμου,
σφαλᾶει τὸ μάτι μου θαμπό.
Δίπλα μὲ σένα, στὸ πλευρὸ μου
στὰ σκαλοπάτια σ' ἀκουμπῶ
τῆς Ἐκκλησιᾶς . . . ποῦ δὲν θὰ μῶ.

Ἀπὸ τὸν ὑπνο τὸ βαρὸν
ποῦ μὲς στὴ μνήμη μου ἐκοιμήθης
ἔβγα τὸ φῶς νὰ σὲ χαρῆ
στὸ πείσμα τῆς στεροῆς σου λήθης.

Πάρε κορμί σου τὸν ἀφρὸ
τοῦ ροδοσύννεφου καὶ φάνου,
πάρε τὸ μύρο τὸ ἀλαφρὸ
τοῦ ἀκρόνοιχτου ροδοστεφάνου,

Ἡ ντύσου τὸ ἀστροφῶς τὸ ἀχνό,
ἀνάερη ψυχῆ, σὰν χροῦδι
μὰ κάλλιο, νὰ μὴ σὲ ξεχνῶ,
γενοῦ καὶ μπρόβαλε τραγοῦδι.

*

Γιατί ἢ χαρά, ἢ λύπη μας χαρὰ
σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλη.
Σὰν σύγγεφον ἢ θλίψη μᾶς ἐσκέπασε
καὶ γέρομε στή θλίψη τὸ κεφάλι.

Λυώνω ἀδελφή, κ' ἀπόκρυφη
σὲ σώνει ψυχοπόνια.
Φεύγουν οἱ μαῦροι γερανοὶ καὶ παίρνουνε
στὰ μαῦρά τους φτερά τὰ χελιδόνια.

Γιατί ἢ χαρά, ἢ λύπη μας χαρὰ
σὲ λύπη νὰ μας βγάλη;
ἐξεχειμωνιαστήκαμε
σὲ ξένους τόπους, ξένους πάλι.

*

Σωριάζονται τὰ φύλλα τοῦ φθινόπωρου
στὴν κάθε τῆς αὐλῆς μας κώχη,
δέρνει τίς στοίβες τὰ ξερόφυλλα
τὸ πρωτοβρόχι.

Στὸ νέο σου θλιβερὸ σκοποτραγοῦδισμα
ποῦ μελετᾷς, πικρὴ, νὰ ψάλλης,
ἢ στάλα, ἢ στάλα τὸ ψιχάλισμα
ποῦ θὲ νὰ βάλῃς

Νὰ μοιάζῃ: ἀρωμαμένους καβαλλάρηδες
ποῦ τὰ μεσάνυχτα περνᾶνε,
ξυπνῶντας τὰ ἔρμα τὰ πλακόστρωτα
καὶ πᾶνε... πᾶνε...

Μὰ οὐδὲ τᾶσημοκούδοννα
μὲ τὰ χρυσᾶ τους σείστρα
σὰν τῆ δικιά σου τῆ φωνῆ
δὲν ἔχουν, γλυκοκελαδίστρα.

Ἀπὸ ποιά βάρδια ἀνέβασες
μὲ μαρμαρένια τὴν ψυχῆ μου σκάλα,
κ' ἦλθε, καὶ σ' ἓνα ἀπόκλινο
κρεμάστηκε, σὰν στάλα

Στὸ ἡλιόβολο τὸ ἀπόβροχο,
καὶ τρέμει... κ' ἀπ' ἀγνάντι
φαντάζει μὲς στὴν πρόφαντη ἀντηλιά
περλάντι;

*

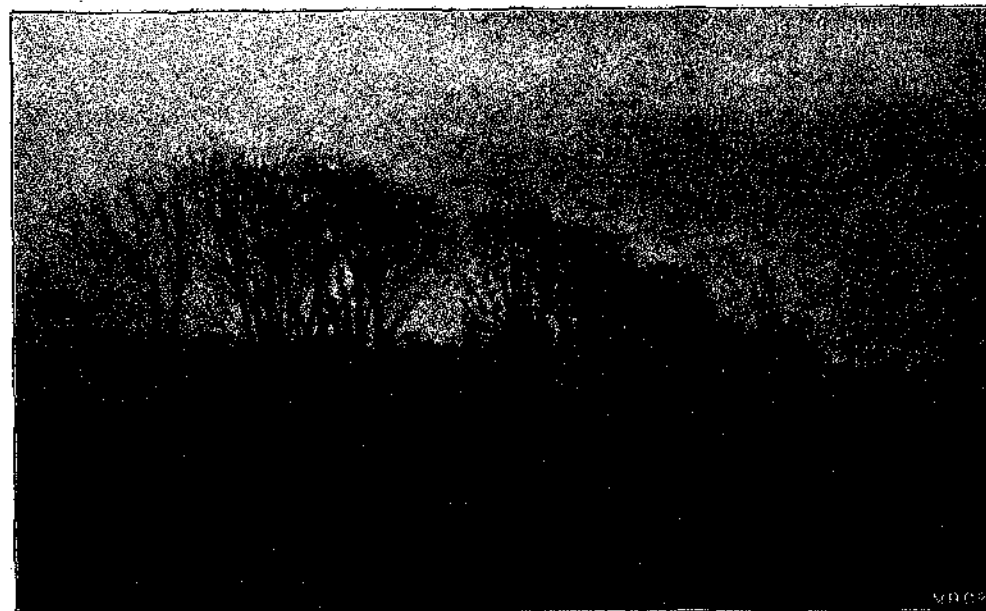
Μάθε τὸν πόνον τὸν γερὸ
βουβῶς στὰ δόντια σου νάλέθης,
χῦνε τῆς Λήθης τὸ νερὸ
μὲς στὸ τρελλὸ κρασί τῆς Μέθης.

Θὰ πάη κ' αὐτὸ μὴν ὁμορφιά
καὶ πρὶν νὰ γύρη ἀκόμα ὁ χρόνος,
ἔχει ὁ Θεός! τὰ ἐφτά καρφιά
θὲ νὰ μᾶς βάλῃ ὁ νέος ὁ πόνος.

Ὅριζε Μοῖρα τῷ Μοιρῶ
ἐσὺ ποῦ γνέθεις καὶ ξεγνέθεις
— Χῦνε τῆς Λήθης τὸ νερὸ
μὲς στὸ τρελλὸ κρασί τῆς Μέθης!

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ Δ^{ος} Σ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ
ΕΡΓΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΗ

ΤΟΠΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΑΤΕΡ
ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΡΘΕΝΗ

ΟΙ ΛΥΤΡΩΤΑΙ

Αν αγαπάτε τὰ πουλιά, θὰ σᾶς κρεμάσω ἐδῶ τὸ κλουβὶ μὲ τὴν καρδερίνα.

— "Ὅπως θέλεις, κυρά μου.
Τὸ ἐδέχθην. Ἡ σπιτονοικοκυρά μου εἶχεν ἀρκετὴν ἀγισσύνην εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἔπρεπε νὰ σεβασθῶ, χωρὶς νὰ μειδιάσω, τὴν ἀφελῆ τῆς προθυμίας νὰ μοῦ στολίση τὸ δωμάτιον, μεταφέρουσα ἐπάνω ὅλα τῆς τὰ καλά ἐπιπλα καὶ ἓνα κλουβὶ εἰς τὸ τέλος. Τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἐκρέμασεν εἰς τὸν μακρὸν χαγιάτην. Ἦτο ἀπαραίτητον νὰ συμπληρώσῃ τὸν ὑπάρχοντα ἐκεῖ στολισμὸν τῶν γλαστρῶν, αἱ ὅποια ἐκτυποῦσαν δυνατὰ μὲ τὴν εὐωδίαν τῶν, ἀνυψοῦσαι κόκκινα ἀνθη, ὡς χεῖλη ζητοῦντα φιλήματα ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ φυλλώματα λεπτὰ, δασέα, ὀλοστρόγγυλα ὡς νεανικὰ μαλλιά. Ἡ αὐλὴ ἦτο λευκὴ καὶ τὸ νερὸ τῆς βρύσης ἐθορυβεῖ μὲ ἐκείνους τοὺς μονοτόνους θορύβους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἡμερίαν. Τὸ ὄλον τοῦ σπιτιοῦ ἡρεμὸν, σκεπτικόν, μονωτικόν, κάτι ἀπὸ τὰς μονὰς ἐκείνας τῆς πόλεως ποῦ κυνηγοῦν οἱ σπουδασταὶ διὰ τὰς μελέτας τῶν. Ἐπρεπε νὰ εἶμαι εὐχαριστημένος. Εἶχα πλεονεξία εἰς τὴν σιγὴν τοῦ δωματίου μου εἰς τὸ ὅποιον ἐσιώπων τὰ βιβλία, εἶχα καὶ ἓνα σφυγμὸν ζωῆς—τὴν καρδερίναν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εἶδα ἐμπρὸς μου καὶ τὸν γάτον τῆς οἰκοδεσποίνης, εἰσελθόντα διὰ τὴν συνάψην μαζὺ μου γνωριμίας. Τοῦ ἔδειξα ὅτι θὰ εἶμαι πολὺ εὐτυχὴς νὰ τὸν βλέπω συχνά. Εἶχε κάτι μεγάλα μάτια πράσινα καὶ καθαρῶτα ὡς ὑποδράχιον κύμα, μίαν μελανίαν εἰς τὴν μούρην, καὶ ὠραίαν οὐράν. Ἐτενῶθη ζητῶν θωπείας καὶ τὸν ἐθάψευσά. Εἴμεθα φίλοι. Ἐνα περρωτὸν καὶ ἓνα τετράποδον, μία μουσικὴ καὶ μία σιωπὴ, μοῦ ἦσαν συντροφιά, περισσοτέραν τῆς ὁποίας δὲν ἐπιθυμοῦσα.

— Ἀλλά, κυρά μου, τῆς εἶπα, ποῖος παίζει βιολί;

— Ὁ γυιὸς μου, κύριε, μὲ συγχωρεῖτε. Δὲν σᾶς τὸ εἶπα ὅταν ἐσυμφωνήσαμε τὸ σπίτι. Ἀλλά θὰ τοῦ ἀπαγορεύσω νὰ παίξῃ. Δὲν θὰ σᾶς γίνῃ ἄλλοτε αὐτὴ ἡ ἀνησυχία. Τώρα ἀμέσως....

Καὶ ἔτρεξε κάτω.

— Κλεωνῆ! Κλεωνῆ! Τί σοῦ εἶπα; Πάλι τὸ ἀρχισες; Ἀνησυχεῖς τὸν κύριον. Ἀφησέ το τὸ ἀναθεματισμένο.... Θέλεις νὰ μᾶς φύγῃ ὁ κύριος; Δὲν σοῦ τὸ εἶπα;

— Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! Ποῖος κύριος; Τί μοῦ κόβεις τὴ σονάτα σὴ μέσῃ!

Ἐπηκολούθησε σιγῇ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐνόησα ὅτι ἡ μητέρα ἠττήθη. Τὸ βιολί ἤρχισε πάλιν. Ἡ μητέρα ἀνῆρχετο τὴν σκάλαν διὰ νὰ μοῦ ζητήσῃ νέαν συγγνώμην. Τὴν ἐπρόλαβα.

— Δὲν πειράζει, κυρά μου, δὲν πειράζει. Ἄς ἐξακολουθήσῃ, δὲν μὲ ἀνησυχεῖ.

— Ἀλήθεια, κύριε; Ἄν δὲν σᾶς ἀνησυχόυσε, θὰ ἦτον εὐτύχημα. Ζέρετε δὲν ἠμπορῶ νὰ τοῦ τὸ πάρω. Εἶνε φιλάσθενο, καὶ ὁ γιατρός μοῦ εἶπε νὰ μὴ τὸ στενοχωρῶ.

Ἐφυγε πάλιν ζητοῦσα νὰ τὴν συγχωρήσω καὶ ὑποσχομένη ἡσυχίαν. Ἐγὼ ἤκουα τὸ βιολί. Ἐκαμνεν ἀσκήσεις, ἀλλὰ μεγάλας, θαρραλέας, πολυπλόκους. Προσπαθοῦσε νὰ ἀναβῇ εἰς μίαν χρωματικὴν κλίμακα. Τὴν διέκοπτε καὶ ἀρχίζε μίαν ἀργὴν δοξαριὰ εἰς τοὺς ὑψίστους τῶν τόνων. Τὸ βιολί ἐβγαζε μίαν φωνὴν λεπτὴν ὡς ἀκτῖνα, μίαν μελωδίαν ἐπίμονον, παλαίουςαν μεταξὺ πέντε φθόγγων, ἀλλ' ἀκουομένην ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ δωματίου ὡς κάποιον κλάμμα νηπίου. Ἡ μελωδία διέκοπτε καὶ τὸ δοξάρι διεπέρα πάλιν τὰ ὕψη τῆς χρωματικῆς κλίμακος ὡς σπαθί. Ἐπειτα ἤρχιζεν ἓνα τρελλὸν κτύπημα ὄλων τῶν χορδῶν. Ἐπειτα ἡ τρέλλα, ἡ σύρραξις τῶν φθόγγων, ἔπεφτεν εἰς ἓνα βαθὺ ἄλγος

ἐκφραζόμενον μὲ τὰς βαρεῖας κατωφωνίας τῆς τετάρτης χορδῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐμάντευον τοὺς δακτύλους ἰσχυρῶς σπαρασσομένους.

Αἰφνιδίως ἡ ἐκτέλεσις διεκόπη μὲ ἓνα ἄγριον κτύπημα τοῦ δοξαριοῦ ἐφ' ὄλων τῶν νευρῶν, καὶ ἤκουσα βήματα εἰς τὴν αὐλὴν.

Τὸν εἶδα νὰ ἐξέρχεται. Ἦτο ὄχρὸς, αὐτὸ μόνον ἐπρόφθασα νὰ ἴδω, καὶ εἶχε μεγάλα μάτια γεμάτα σκιάν.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ βιολί ἤρχισε τὸν ἴδιον ἀγῶνα. Τὰ δάκτυλα ἀνερριχῶντο εἰς μίαν σκάλαν λαβυρινθώδη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔπεφταν καὶ πάλιν ὤρμων ὕψηλά. Κάποιαν ἀλήθειαν, κάποιαν σταθερότητα ἐζητοῦσαν νὰ συλλάβουν. Δὲν τὸ κατάρθωναν τελείως. Ἡ μεταπτώσις εἰς τὰς ἀλγεῖνας κατωφωνίας καὶ εἰς τὰς παλλέπτους ἀργὰς μελωδίας ἦτο ἀνάπαυσις διὰ νὰ ζαναρχίσῃ ὁ ἀγῶν. Ὁ μικρὸς ἐβγήκεν ἔξω, ἐτενῶθη εἰς μίαν καρέκλαν καὶ ἐκάπνιζε. Τὸ σιγάρον του ροφῶμενον δυνατὰ, ἀφινε μίαν παχειάν λάμψιν, σὰν κάρβουνο, εἰς τὰ σκότη. Εἶχε βαθεῖα νυκτώσει

— Θηρίο! ἤκουσθη μία φωνὴ νεανίου εἰσερχομένου εἰς τὴν αὐλὴν. Τί δάκτυλα εἶν' αὐτά; Σέ ἄκουα ποῦ ἐπαιζες τὴν "σονάτα τῶν κρίνων". Δὲν ἦτο αὐτή;

— Ὁχι.

— Ἀλλὰ τί;

— Κάτι καὶ τίποτα. Δὲν ξέρω. Νά, θὰ τὸ σπᾶσω νὰ ἡσυχάσω.

— Τὸ βιολί;

— Τὸ βιολί, μάλιστα.

— Ἐσὺ νὰ τὸ λές αὐτό, μὲ τέτοιο ταλέντο;

— Ταλέντο! Ταλέντο! Ἀστεία! Ὁχι, ἀδερφέ, ἀφῆσέ με! Ταλέντο δὲν ὑπάρχει στὴν τέχνη. Ἐλπίς δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχει κατόρθωμα. Πρέπει νὰ φθάσῃς ἐκεῖ ποῦ θέλεις. Τὸ ταλέντο εἶνε πιθανότης, ἀβεβαιότης, προσπάθεια, ἀγωνία. Ἐνα κλουβὶ ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν ζεύρεις ἂν θὰ βγῆς. Καὶ ἡ τέχνη εἶνε ἐκεῖ ψηλά ποῦ εἶνε καὶ τὰ ἄστρα. Κόπιασε νὰ φτάσῃς!

— Καὶ μένε, αἰωνίως παράξενος εἶσαι.

— Ὁχι ἀδελφέ! εἶσαι κακομοίρης! Τί νὰ κάρω! Εἶμαι μέσα σ' ἓνα κλουβί. Θέλω νὰ βγῶ, δὲν ἠμπορῶ, θὰ σκάσω. Βλέπω ἔξω τὸ γαλανὸν ἄπειρον. Καὶ ὅμως εἶμαι κλεισμένος. Αὐτὸ τὸ βιολί, πῶς νὰ σοῦ τὸ πᾶ; μοῦ ἀνθίσταται. Δὲ μπορῶ νὰ τὸ νικήσω. Μοῦ κόβει τὰ δάκτυλα. Μοῦ κρύβει νότες. Ἦθελα νὰ τὸ καθέξω, νὰ τὸ ἐκρηδενίσω, νὰ τοῦ μαλαζῶ τὴν φωνὴν σὰν κερί, νὰ μὲ ὑπακούῃ, νὰ μὲ ἀκολουθῇ. Αὐτὸ εἶνε! Μπορῶ; Δὲν ἠμπορῶ. Τὴν "σονάτα τῶν κρίνων", τὴν ἔχω φαντασθῆ πῶς εἶνε. Ἀλλὰ δὲν παίζεται, δὲν μὲ ὑπακούει, μοῦ ἀνθίσταται, μὲ πολεμᾷ. Κόπιασε νὰ τὴ φτάσῃς! Κ' ἔπειτα νὰ σοῦ πᾶ, τὸ βιολί δὲν μοῦ φθάνει. Πολλὲς φορὲς εἶνε μουγγό. Ἐγὼ ἤθελα νὰ πᾶσω τοὺς ἀρμούς τῆς μελωδίας, νὰ τὴν ταράξω ὄλην. Δούλην τὴν θέλω, δὲν τὴν θέλω αὐθῆντην.

Ἐμεσολάβησε σιωπῇ. Ἐπειτα ἡ ὁμιλία ἐφυγεν ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ χαμηλά. Ἐβγήκα ἔξω. Ὅταν ἐπανῆλθον μετὰ τὸ μεσονύκτιον, εἶδον εἰς τὸ δωμάτιόν του φῶς καὶ αὐτὸν σκυμμένον. Ἐδιάβαζε καὶ ἐκάπνιζε. Τὸ βιολί του εἶχε σιωπήσει ἐντελῶς. Τὸ εἶχε πετάξει εἰς τὴν γωνίαν. Καρμῖαν σιγμῆν εἰς τὰ μέσα τῆς νυκτὸς μὲ ζυπονοῦσε μίαν δοξαριὰ ὀξεῖα, ἀλλὰ ἔπαυεν ἀμέσως. Ὁ ὄχρὸς Κλεωνῆς εἶχεν ἐπιβάλει εἰς ἑαυτὸν τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ φθάσῃ ἐκεῖ ὅπου θέλει. Ἐν τούτοις δὲν ἔπαυε νὰ θέλῃ, αὐτὸ ἦτο βέβαιον. Ἡ μαρὰ ἐφάναζε:

— Κλεωνῆ! Τὸ παράθυρο κλείσε, παιδί μου, ἔχει ὑγρασία.

— Κλεωνῆ, ἐκάπνισες ἀπόψε δύο κουνιά σιγάρα.

— Κλεωνῆ, πέσε παιδί μου νὰ ἡσυχάσῃς. Εἶνε μεσάνυχτα. Ἐχεις δύο νύκτες ἀγρυπνος.

Ἐκεῖνος τῆς ἔρριπτε τὴν συνειθισμένην ἀπάντησιν,

— Ἐννοεῖς λοιπὸν νὰ μ' ἐνοχλῆς ἐκεῖ ποῦ σκέπτομαι;

Ὅς ἔμαθα, ἦτο τὸ τελευταίον τῆς παιδί, ὕστερον ἀπὸ τέσσαρα ποῦ ἐχάθησαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν νόσον, φεύγοντα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ὡς νὰ ἐκρατοῦντο διὰ τῆς χειρός.

Ἡ μαμά εἶχε δίκαιον ποῦ δὲν τὸν ἐστενοχώρει. Μὲ πολὺν τρόπον κάποτε τοῦ ἔκλεβε τὰ σιγάρα διὰ νὰ ὀλιγοστεύσῃ τὸ κάπνισμα καὶ ἡ ἀγρυπνία τὴν νύκτα. Πάντοτε ὁμως ἔτρεχε κοντὰ εἰς τὰς ἰδιοτροπίας του. Ὅταν ἐκεῖνος ἠρνεῖτο, αὐτὴ ἔπαυε νὰ ἀπαιτῇ. Μίαν ἡμέραν ἦλθε καὶ μὲ ἐγέμισε κλαυθμούς, φόβους, ἀπορίας, ζητοῦσα νὰ τῆς ἐξηγήσῃ τί θέλει τὸ παιδί τῆς, τί καταδιώκει μέσα εἰς τὰ βιβλία καὶ εἰς τὴν νύκτα. Εἶπα τὴν συνειθισμένην ἀναπαυτικὴν διαβεβαίωσιν "θὰ στρώσῃ", ποῦ λέγουν διὰ τὰ ἀτακτα παιδιὰ, καὶ ἠσύχασεν ἐλπίζουσα.

Μίαν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κυνηγὸς τοῦ ἀγνώστου ἔλειπεν, ἐρρέμβαζα εἰς τὸν μακρὸν χαγιάτην. Αἱ γλάστραι μοῦ ἐθάπυον τὴν σκέψιν μὲ τὰ ἀρώματα ἐκεῖνα τῶν ἀνθισμένων μπαλκονιάδων, τὰ κοινὰ, τὰ γινώριμα καὶ τὰ ἀφελῆ. Καὶ ὅλη μου ἡ σκέψις, ἡ νάρκη μᾶλλον μιάς μουδιασμένης καὶ ἀκίνητοῦσης σκέψεως, εἶχε προσηλωθῆ εἰς τὴν καρδερίναν, τὴν ὁποίαν τόσας ἡμέρας εἶχα λησμονήσει. Ἡ γραῖα μοῦ τὴν ἔφερεν ὡς μουσικὴν, ἀλλ' ἡ καρδερίνα ἦτο μία μεγάλη σιωπὴ ὡς ἡ νύκτα. Εἶχε τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας περίοδον βωβότητος, ὅπως ἔχουν καὶ τὰ λαλίστερα πτερωτὰ. Τὴν ὥραν ποῦ ἐκαθήμεν ἐκεῖ πλησίον τῆς, αὐτὴ ἦτο ἀγρυπνός καὶ ἐθορύβει μέσα εἰς τὸ κλουβί. Ἐσκόρπιζε τὸ πικρὸν ἐκεῖνο κελάδημα τῶν πτερῶν, τῶν κροτούντων πτερῶν, τὰ ὁποῖα ἀνοίγονται διὰ νὰ ταξειδεύσουν πρὸς τὸ ἄπειρον, τὸ σύρμα τοῦ κλωβοῦ τὰ ἀποκρούει, ἐκεῖνα ὀρμοῦν πάλιν καὶ πάλιν πίπτουν.

Ἡ καρδερίνα ἔκαμε διαρκῶς αὐτὴν τὴν ἐπίθεσιν καθ' ὅλων τῶν τοίχων τῆς φυλακῆς τῆς, διὰ τῶν ὁποίων εἰσῆρχετο καὶ τὴν ἐμέθυεν ἡ νυκτερινὴ ἀδρα, ὄρρα καὶ ὀπισθοχώρει, ὄρρα παντοῦ καὶ πάντοτε ἐκρημνίζετο, πολλακίς τόσον δυνατὰ ὥστε ἐνόμιζα ὅτι τὰ πτερά τῆς συνετρίβοντο. Ἦτο ἓνας κρότος ρυθμικώτατος, εἰς δύο χρόνους. Κάτι ὡς σύρτης ἀνοιγόμενος καὶ κλειόμενος. Ἀναχώρησις καὶ ἐπάνοδος αἰωνία, ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρον τοῦ κλωβοῦ εἰς τὸ ἄλλο. Χρονόμετρον μιάς σκλαβιάς. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀκούσω θλιβερότερον ὄρολογι μέσα εἰς τὴν νύκτα. Ἦθελα νὰ πέσω εἰς τὸ κρεβάτι μου, νὰ κλείσω τὸ παράθυρον, νὰ μὴ ἀκούω αὐτὸ τὸ κλάμμα τῶν πτερῶν, τὸ σπαρακτικόν, διότι ἦτο τόσον ἀμείλικτον εἰς τὸν ρυθμόν, ὡσάν νὰ ἤκουον ἰσοχρόνως καὶ ἐπιμόνως τὴν ἰδίαν φωνήν. "Κλάψε, κλάψε, κλάψε. Πέθανε, πέθανε, πέθανε, πέθανε.", "Α! πρέπει νὰ παύσῃ αὐτὸ! Νὰ παύσῃ!

Καὶ ἐπλησίασα εἰς τὸ κλουβί διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξω τὴν θύραν καὶ νὰ ἀκούσω τὴν τελευταίαν θριαμβευτικὴν περοκρουσίαν τῆς ἀπελευθερώσεως, ὅταν βήματα ἠκούσθησαν εἰς τὴν αὐλήν. Ἦρχετο ὁ νέος. Ἐσταμάτησεν εἰς τὴν αὐλήν, ἤναψε νέον σιγάρον, καὶ ἤρχισε νὰ βαδίζῃ ἐπάνω καὶ κάτω. Τὰ βήματά του ἦσαν ρυθμικά. Ἐκτυποῦσαν θλιβερότατα εἰς τὸ λιθόστρωτον μέσα εἰς τὸ σκότος. Ἐπάνω καὶ κάτω. Ἀναχώρησις καὶ ἐπιστροφή μέσα εἰς τὴν στενὴν αὐλήν. Τί ζητεῖ; Θεέ μου! Νέον χρονόμετρον θλίψεως. Νέος ρυθμὸς σκλαβιάς. Ἐνας κρότος πτερῶν καὶ αὐτός. Ἐνα πτερωτόν, ἓνα ἰδανικόν, ποῦ ζητεῖ νὰ φύγῃ, ποῦ ὀρμᾷ καὶ ὀπισθοχωρεῖ μὲ τὰ πτερά συντριβόμενα. Εἶχα δύο σκλάβους ἐμπρὸς μου, ποῦ μετροῦσαν τὴν νυκτερινὴν ὥραν κτυπώντας μονοτόνως καὶ ρυθμικῶς τὰς ἀλυσίδας των. Δὲν κατώρθωσα νὰ κοιμηθῶ ὅλην τὴν νύκτα μετὰ τῶν δύο ρυθμῶν. Καὶ περὶ τὸ πρῶν, ὅταν ὁ νέος ἐκουράσθη βαδίζων, ὅταν ἡ καρδερίνα ἐκουράσθη θρυμματιζομένη ἐπὶ τοῦ σύρματος, καὶ ἐκοιμήθησαν καὶ οἱ δύο, εἶπα:

— Θὰ τοὺς λυτρώσῃ κανεὶς;

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀγρυπνὸν σπῆτι τῆς θλίψεως δύο Λυτρωταί. Ὁ Κλεωνῆς ἔσβυσε μίαν νύκτα, μαλακά, ἀπὸ τὴν νόσον ποῦ ἐπῆρε καὶ τοὺς ἄλλους του ἀδελφούς, καθὼς ἡ νότα ἐκεῖνη τοῦ βιολιοῦ ἢ λεπτῆ ποῦ ἔρροιαζε μὲ ἀκτίνα. Ὅταν τὸν

ἐκῆδευαν, εἶδον τὰ μακρὰ του λεπτὰ δάκτυλα ζεκουραζόμενα ἐπὶ τοῦ στήθους ἀπὸ τὴν αἰωνίαν ἀναρρίχησιν των ἐπὶ τῶν φθόγγων τῆς "Σονάτας τῶν Κρίνων".

Τὸ βράδυ βλέπω τὸ κλουβί κυλισμένον χάμω εἰς τὸ δάπεδον. Ἡ καρδερίνα ἔλειπεν. Ἠλευθερώθη. Ἀπὸ ποῖον δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἐννοήσω. Ἀλλὰ τὸ κύλισμα τοῦ κλωβοῦ κάτω μοῦ ἔδωσε μίαν ὑποψίαν, ἡ ὁποία δὲν ἤργησε νὰ βεβαιωθῇ. Ὁ γάτος ἦλθε καὶ προσήλωσεν ἐπάνω μου τοὺς μεγάλους πρασίνοὺς του ὀφθαλμούς, ἐξομολογούμενος τὸ ἔγκλημα, ἀλλ' ὑπερήφανος διότι ἔγεινε καὶ αὐτὸς Λυτρωτῆς.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩΙ

Ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ βουκουρεστίου Κωνσ. Ἀργυροπούλου.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1809 ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεταβαίνων εἰς Βουκουρέστιον ὁ ἄρχων Κωνσ. Ἀργυρόπουλος, εἰς τῶν εὐγενεστάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «πεπαιδευμένος καὶ διακεκριμένος» ὡς λέγουσιν αἱ περὶ αὐτοῦ πληροφορίες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Κωνσ. Ἀργυρόπουλος, ἀπόγονος τῆς μεγάλης οἰκογενείας ἧτις ἤμασεν ἐπὶ Κομνηνῶν, εἶχε περιβλεπτόν θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε ἐκλήθη εἰς Βουκουρέστιον ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ. Ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν ἀπεδέχθη τὴν θέσιν εἴτε φρονῶν ὅτι αὐτὴ δὲν ἦτο ἀνάλογος τῶν ἀξιώσεών του, εἴτε διότι ἦτο φύσει νωθρὸς καὶ φίλος τῆς ἀναπαύσεως. Κατόπιν ὁμως τῶν ἐπιλημμένων προσκλήσεων τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἐγνώριζεν αὐτὸν προσωπικῶς, ὁ Ἀργυρόπουλος μετέβη ἐπὶ τέλος εἰς Βουκουρέστιον χάριν περιεργείας μᾶλλον ἢ ὅπως ἐργασθῆ παρὰ τῷ ἡγεμόνι. Εἰς σειράν ἐπιστολῶν πρὸς τὴν ἀδελφὴν του κυρίαν Κορηλιάν Μάτγερ ὁ Ἀργυρόπουλος περιγράφων τὰς ἐκ τῆς Βλαχικῆς πρωτεύουσας ἐντυπώσεις του, δίδει εὐσυνειδήτως τελειοτάτην εἰκόνα καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τοιοῦτοτρόπως δὲ αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ καθίστανται πολὺτιμοι, ἰδίως σήμερον ὅτε αἱ μετὰ τῆς Ρουμανίας σχέσεις ἡμῶν κατέστη-

σαν ἐπίκαιρον πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Ὁ Ἀργυρόπουλος μεταβάς εἰς τὸ Βουκουρέστιον εὗρε τελείως ἐξελληνισμένην πλέον τὴν αὐλήν τῶν Βλάχων ὀσποδάρων. Ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Καρατζᾶς τὸν ἐδέχθη μετ' ὄλης τῆς αὐστηρᾶς ἐθιμοτυπίας, ἡ ὁποία ἐτηρεῖτο τότε ἐκεῖ ἰδίως κατὰ τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐπρόκειτο νὰ παρίστανται Ρουμᾶνοι εἰς ἐορτὴν ὑπὲρ Ἑλλήνων. «Ὁ ἐκλαμπρότατος αὐθέντης καὶ τιμητός (sic) μου φίλος Ἰωάννης ὁ Καρατζᾶς οὐδὲν παρέλιπεν ὅπως ἐπιβάλλῃ τὴν ἐμὴν μετριότητα εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ὑπόληψιν τῶν ἐγχωρίων εὐγενῶν καὶ αὐθεντῶν».

Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ποδισοῦ περιελάμβανεν εὐρύτατον διαμέρισμα προωρισμένον διὰ τοὺς ἐπισήμους ξένους. Κατὰ παράδοξον συνήθειαν ὁ ἡγεμὼν δὲν ἐδέχετο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου, ἀλλ' εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ξενώνου, ἡ ὁποία ἦτο ἀπλούστατα δισεκουασμένη καὶ τῆς ὁποίας τὸν μόνον διάκοσμον ἀπέτελλον ἄνθη καὶ φυτὰ ζωγραφισμένα εἰς τοὺς τοίχους. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν αἴθουσαν ὑπεδέχθη ὁ Ἰωάννης Καρατζᾶς τὸν ἐπίσημον ἐπισκέπτην, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτίμα ὅχι ἐπίσημόν τινα ἀποστολήν, διότι δὲν ἤρχετο διὰ τοιαύτης ὀπλισμένους ὁ Ἀργυρόπουλος, ἀλλὰ τὸ γένος καὶ τὴν μόρφωσιν. «Ἡ φύτρα

μου καὶ ἡ ἐκ τῶν πνευματικῶν μου κόπων ἐπισημονικὴ μάθησις ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐθέντου τὴν ἀξιωματικόνταυτην ἡμέραν», γράφει ὁ ἴδιος πρὸς τὴν ἀδελφὴν του.

Ὡς γνωστὸν, ὁ προσερχόμενος ξένος, ἀφοῦ ἐκλίνε βαθέως πρὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἠσπάζετο τὴν ἄκραν τῆς γούνας του. Ὁ ἡγεμὼν Καρατζᾶς δὲν ἀφήκε τὸν Ἀργυρόπουλον νὰ κλίνη οὐδὲ νὰ ἀσπασθῆ τὸ ἡγεμονικὸν ἔνδυμα. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς τὸν εἶδεν εἰσερχόμενον, κατήλθε τῆς θέσεώς του τὸν ἐνηγκαλίστη καὶ τὸν ἐφίλησε δις, εἶπε δὲ παρυσιάζων αὐτὸν εἰς τοὺς ἄλλους.

— Ὁ ἀνὴρ οὗτος, τὰ μάλα πολὺτιμος ἐστίν. Πολλάκις ἐστάθην κ' ἐθαύμασα τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὰς γνώσεις του καὶ ἐτοιμότητα εἰς τὴν λαλιάν. Τοιοῦτοι ἄνδρες τιμῶσιν ἡμᾶς διὰ τῆς φιλίας των, καὶ εἴθε ὁ Θεὸς νὰ φωτίσῃ αὐτοὺς νὰ προσέρχωνται καὶ πρὸς ἡμᾶς διανεμόντες τὰ φῶτά των.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς παρετήρησεν ὁ Ἀργυρόπουλος ἦτο ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ αὐλὴ ἦτο σχεδὸν Ἑλληνικὴ, καὶ ἀκόμη δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἦσαν ἤδη τέλειοι κάτοχοι τῆς ἑλληνικῆς καὶ εἶχον ὑποστῆ βαθύτατα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Οἱ Ρουμᾶνοι οὗτοι εἶχον φθάσῃ εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἐξελληνισμοῦ, ὥστε οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν μετέβαλλον ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον καὶ τὰ ὀνόματά των. Τὰ διάφορα ἀξιώματα τῆς αὐλῆς εἶχον διανεμηθῆ μεταξύ τῶν Φαναριωτῶν, συγγενῶν τῶν ἡγεμόνων, καὶ τῶν Ρουμᾶνων ἀπογόνων τῶν παλαιῶν Ὀσποδάρων. Τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις ἐπραγματεύθησαν Ἕλληνες καὶ Ρουμᾶνοι ἱστορικοί, παρεδέχθησαν δὲ καὶ οἱ ἐξοχώτεροι καὶ οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἰδικῶν μας τὴν γνώμην, ἣν λυσοῦδῶς ὑπεστήριζον οἱ Ρουμᾶνοι, ὅτι δηλαδή, οἱ Φαναριῶται ἡγεμόνες διένειμαν τὰς θέσεις εἰς τοὺς ἰδικούς των, ὅπως δι' αὐτῶν ἐκμυζῶσι τὸν λαὸν καὶ πλουτῶσιν αὐτοὶ καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει προστάται των.

Ὁ Ἀργυρόπουλος παρατηρεῖ ὅτι ἀκριβεστάτη εἶναι ἡ διανομὴ τῶν ἀξιωμάτων, «Ρωμαῖοι εἶναι ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Μητρόπολιν καὶ μόνον εἰς ἀρχιδιάκονος εἶναι Ρουμᾶνος. Ὅλοι ὅμως οἱ ἀρχιερεῖς τῶν διαφόρων τόπων εἶναι Ρουμᾶνοι καθὼς καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μονῶν, τῶν ὁποίων οἱ γραμματεῖς εἶναι Ρωμαῖοι, διὰ τὸ διακονεῖσθαι ἐν ταῖς λειτουργίαις καὶ γενικῶς διὰ νὰ προχωρῆ ἡ κλασικὴ ἐκπαίδευσις. Οἱ δύο ἐπίσκοποι ὁ τοῦ Ρουμᾶνου καὶ τοῦ Ραδεουτζίου εἶναι Ρουμᾶνοι, ὅλη ὅμως ἡ διακονία τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶν εἶναι Ρωμαϊκὴ καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν

θαιοτάτων τούτων ἐπισκόπων ἡ Ρωμαϊκὴ γλῶσσα κρατεῖ. Ρωμαῖοι εἶναι ὁ μέγας λογοθέτης ὁ ἀπὸ Σούτσων, ἀλλὰ Ρουμᾶνος ὁ μέγας βόρνικος ἀπόγονος τοῦ ἡγεμόνος Μπραγκοβάνου, ἀνατραφεὶς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς αὐλαῖς. Ἐπίσης Ρουμᾶνος εἶναι ὁ Χάτμανης καὶ τὸ ἐνδύσιμόν του τὸν προσομοιάζει πρὸς τοὺς ἰδικούς μας πλουσίους ποιμένας, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτοῦ βαρύνει πολλὸς ὁ χρυσός. Ὁ Ποστελνίκος εἶναι ἐκ τῶν ἡμετέρων Φαναριωτῶν καὶ συγγενῆς τοῦ γραμματέως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κυροῦ Ἀνθίμου τοῦ Δεδαγατσίου. Εἰσὶ δὲ Ἕλληνες καὶ ὁ μέγας Σπαθάριος καὶ ὁ μέγας ταμίας, καὶ ἐπίσης ὁ μέγας Κλωτσάρης καὶ ὁ μέγας κόμης, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι εἰσὶν εὐγενέστατοι Ρουμᾶνοι, καὶ ὡς ἐφθην γράψας, ἀνάγουσι τὴν φύτραν αὐτῶν εἰς τοὺς ὀσποδάρους τῆς χώρας. Τοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ θεωρεῖται τιμὴ καὶ ἐκλαμβάνεται, ὡς καὶ εἶναι, ὑπηρεσία, τὸ νὰ διοικοῦμεν ἡμεῖς οἱ Γραικοὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εὐρίσκωσι θέσιν παράπλευρον πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς μας, οἱ τοῦ τόπου ἄρχοντες καὶ αὐθεντάδες».

Περὶ τῆς κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἀργυρόπουλος εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν δίδει λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίες. Ἡ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τοῦ βοεβόδα Μουρούζη διετήρει αἰθουσαν ἀνοικτὴν εἰς ὅλους τοὺς ξένους τοὺς διερχομένους ἀπὸ τὴν Βλαχίαν, τὸν οἶκον δὲ αὐτοῦ ἐκόσμουον δύο νεάνιδες ἐξαισίας καλλονῆς καὶ σπανίας μορφώσεως. Παρπεδῆμον δὲ τότε εἰς Βουκουρεστιον καὶ πολυάριθμοι οἰκογένειαι ὁμογενῶν ἐξ Ἰασιου, δι' ἀφορμὴν τὴν ὁποίαν δὲν ἀναφέρει ὁ Ἀργυρόπουλος. Μεταξὺ τῶν γυναικῶν καὶ νεανίδων τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν κάμνον εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον τρεῖς νεανίδες ἡ Αἰκατερίνη Σούτσου, ἡ Δορνίτζα Ραλλοῦ Σούτσου καὶ ἡ Ρωξάνη Σαμουρκάση. Διὰ τὴν δευτέραν λέγει, «μία μορφή ἐκπαγλὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρεθῆ ὁμοία πρὸς τὴν νεανίδα θυγατέρα τοῦ Σούτσου, τὴν Ραλλοῦν. Ἡ φύσις προχέει τὰ δῶρα αὐτῆς ἐνίοτε ὑπὲρ τὸ προσδοκητὸν καὶ εἰς τινὰ τοιαύτην γενναϊότητα τῆς φύσεως, ὅφειλε τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματος ἡ Ραλλοῦ».

Τὸ ἑσπέρας αἱ αὐθεντικαὶ οἰκογένειαι τοῦ Βουκουρεστιοῦ συνήρχοντο εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου, ἢ καὶ εἰς ἰδιωτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὅμως οὐδέποτε μετέβαιναν ὁ ἡγεμὼν, ὅστις ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν πλείοτερον ἀθέατος. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ταύτας ἐπεκράτει πλήρης ἐλευθερία. «Ὅπως εἰς τινὰς χώρας τῆς Δύσεως, λέγει ὁ Ἀργυρόπουλος,

οὕτως ἐστὶ καὶ ἐνταῦθα. Αἱ γυναῖκες ἐλευθέρως ἀναστρέφονται μετ' ἀνδρῶν καὶ παῖδους καὶ γελῶσι μετ' αὐτῶν, Ρωμαῖοι καὶ Ρουμᾶνοι οὐδόλως διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ Ἑλληνικὴ φωνὴ εἶναι ἡ προτιμωμένη ἐνταῦθα. Ὁμιλεῖται ὅμως καὶ ἡ Ἰταλικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡκουσα καὶ τὴν Ρουμανικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν. Εἰς τοῦ ἐλλογίμου καὶ εὐγενεοῦ φίλου μου κυρίου Σαμουρκάση τὸν οἶκον, ἐλαλήθησαν ἐνώπιον ἐμοῦ ὅλα αἱ γλῶσσαι τοῦ κόσμου, πολλάκις δὲ κατέστη μοι ἀδύνατον ἵνα παρακολουθῆσω τὴν τοιαύτην συνδιάλεξιν. Παρητήρησα ὅμως ὅτι πανταχοῦ ἐπικρατεῖ ἡ ὠραία ἑλληνικὴ φωνὴ καὶ ὅτι τοιαύτην ἤδη λαλοῦσιν ὅχι μόνον οἱ εὐγενεῖς Βογιάραι τῆς Ρουμανίας, ἀλλὰ καὶ αἱ σύζυγοι καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ψάλλουσι δὲ καὶ Ἑλληνικὰ ᾄσματα, καὶ ὁ κύριος Χριστόπουλος κέκτηται ἐνταῦθα φήμην ἀρίστου μουσικοῦ καὶ στιχοπλόκου. Ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα ᾄσματιὰ τινὰ χαρίεντα τὴν ἔνοιαν καὶ χαριέντως πεπλεγμένα καὶ ἥσθη διότι τοιαύτη τις ἐπίδοσις ἀδύνατος ἐν τῇ πόλει εὐρε καταφύγιον εἰς τὰς ἡγεμονίας».

Περισφοτάτη ὅμως καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἐνδιαφερούσα εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κ. Ἀργυροπούλου περὶ μιᾶς παραστάσεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ θεάτρῳ τοῦ Βουκουρεστιοῦ. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐνδιαφέρουσιν ὅχι μόνον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ θεάτρου εἰδικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας καὶ ἐν γένει τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ ἀγῶνος, πρὸς τὰς ὁποίας ἀμειψωτάτην ἔχει σχέσιν τὸ παιχθὲν ἔργον.

Ὡς γνωστὸν καὶ ἐν γένει ὡς ἐξάγεται ἐκ δύο προηγουμένων ἐπιστολῶν, εἰς τὰς ὁποίας δυστυχῶς μόνον αὐτὴ ἡ λεπτομέρεια ὑπάρχει, ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπῆρχον δύο θεάτρα· τὸ ἐν τούτων ἦτο τὸ ἡγεμονικὸν ἐντὸς αὐτῶν τῶν αὐθεντικῶν ἀνακτόρων, ἀπετελεῖτο δ' ἐκ μεγάλης τινὸς αἰθούσης, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑπάρχει μικρὸν ἰκρίωμα, ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους. Ἡ αἰθουσα ἦτο κυκλοτερῆς, τὸ βάθος τῆς δὲ ἀποκεκομμένον ἀπετέλει τὴν σκηνήν. Καθ' ὅλον τὸ μήκος τῶν τοίχων καθίσματα διετίθεντο διὰ τοὺς θεατὰς. Εἰς τὸ θεατρίδιον αὐτὸ ἐδίδοντο συχνότατα μουσικαὶ συναυλίαι, μικροὶ ἀγῶνες πάλης καὶ ταχυδακτυλοφυγίας, ἐνίοτε δὲ ἐδίδον ξένοι θίασοι πρὸ πάντων κωμικὰ μουσικὰ ἔργα.

Τὸ θεάτρον τοῦτο ἐκῆν τῷ 1802 ἢ 1803 ἑσπέρας τινά, καθ' ἣν ὁ Πολωνὸς μουσικὸς Πονιλόφσκη ἔφαλεν εἰς τὴν αἰθουσαν πρὸ τῶν ἡγεμόνων. Καὶ τὸ μὲν κτίριον ταχύτατα ἀνεσώθη,

διότι δὲν ἦτο κεχωρισμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀνάκτορα καὶ ἐπομένως δὲν ἀπῆτει καιρὸν καὶ σχέδια, παραστάσεις ὅμως οὐδαμοῦ ἀναφέρονται δοθεῖσαι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀργυροπούλου.

Τὸ δὲ δευτερόν τοῦ Βουκουρεστιοῦ θεάτρον ἦτο εἰς τὴν θέσιν Ποδοσοῖ ἐν μέσῳ ὠραίου κήπου, φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο μᾶλλον ὠδικὸν καφενεῖον καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ τίτλου τούτου ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀξιώσεις.

Εἰς τὸ θεάτρον λοιπὸν τοῦτο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν, αἰτινες ἐδόθησαν ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τοῦ αὐθέντου καὶ ἐπὶ τῇ ἀρίξει ἐπισήμου ἀπεσταλμένου τῆς Πύλης, τοῦ Νετζίπ, ἐδόθη μία παράστασις, περιεργοτάτη ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις καὶ κυρίως διότι εἶναι ἡ πρώτη περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λεπτομερῆς, εἰς ἔγγραφα τοῦλάχιστον, λόγος.

Τὸ θεάτρον Ποδοσοῖ ἦτο, ὡς εἶπομεν, εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου, εἶχε δὲ καὶ αὐτὸ μᾶλλον τὸ σχέδιον τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν θεάτρων. Εἰς τὸ βάθος ἦτο μία μικρὰ σκηνή, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιοῦν ἐνίοτε καὶ ὡς στάδιον ἀγῶνων, γύρωθεν δὲ καθίσματα καὶ εἰς τὸ βάθος σειρά καφασίων διὰ τὰς οἰκογενείας τῶν Τούρκων. «Τὰ καφάσια ταῦτα πάντοτε ἀπομένουσι κεκλεισμένα—λέγει ὁ Ἀργυρόπουλος—διότι ἡ τέχνη τοῦ θεάτρου δὲν εἶναι ἐπαγωγὸς διὰ τὸν Τούρκον, οὐδὲ ἀρεστὴ εἰς τὴν βαρβαρικὴν του φύσιν».

Εἰς τὸ θεάτρον λοιπὸν τοῦτο ἐδόθη τὴν 7 Ἰανουαρίου 1810 μία παράστασις. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου τοῦ Βουκουρεστιοῦ, τῆς Ἀκαδημίας, ὡς ἐλέγετο ἡ σχολὴ ἐκείνη, εἶχον κατανεμηθῆ τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος.

Τὸ δράμα ἐλέγετο Φωκίων, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ὑπόθεσις του ἀνάγεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἀρχαίου Ἀθηναίου. Εἶναι ὅμως δύσκολον νὰ εὕρωμεν τί εἶδος ψυχικὰ πάθη καὶ ποῖον ἀρὰ γε ἐνδιαφέρον ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ ἐπὶ σκηνῆς ἀπλουστάτη καὶ ἄνευ ἐνδιαφέροντος ὑπόθεσις. Ὁ Ἀργυρόπουλος οὐδὲν λέγει περὶ τούτου, διότι καταγίνεται μᾶλλον εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς διδασκαλίας, τὰς ὁποίας δημοσιεύομεν ὁλοκλήρους ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του :

«Ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἐδόθη εἰς τιμὴν τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀπεσταλμένου τῆς Πύλης μία ὠραία θεατρικὴ διδασχὴ. Τὰ ὑψηλὰ πρόσωπα, εἰς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐδίδετο ἡ διδασχὴ, δὲν παρέστησαν, τί νὰ σοὶ εἶπω δὲ ἀδελφὴ μου ; καλῶς ἐπραξάν, διότι παρεξηγήσεις τινὲς ἠδύνατο νὰ ἐπέλθωσι καὶ νὰ βλαφθῆ ὁ καλὸς διδάσκαλος καὶ λογιώτατος Κωνσταντῖνος Ἰατρόπουλος. Τὴν πρώτην οὖν

ἑσπερινὴν ὥραν ἤρχισεν ἡ διδασχὴ. Τὸν Φωκίωνα, τὸν Ἀγάθωνα καὶ Ἀνθίππην, τὴν Μέγαιραν, τὸν Μελανίωνα, τὸν Σπεύσιππον ὑπεδύθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Αὐθέντου, πάντες δὲ μετὰ περισσῆς ἐπιτυχίας ἐνεσάρκωσαν τὰ ἀρχαῖα ταῦτα ὑποδείγματα. Ὁ Φωκίων καθ' ἣν στιγμὴν ἐρίζει πρὸς τὸν Μελανίωνα, ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἄνθρωπον πραγματικῶς ἐξηγριωμένον καὶ ἔτοιμον ἵνα προβῆ εἰς κακουργίαν. Διὸ ἐγκαρδίως ἐπεδοκίμασα τὸν νεανίαν τὸν ὑποδυσάμενον τὸ πρόσωπον τοῦτο καὶ συνεβούλευσα αὐτῷ ἵνα ἐπιμείνῃ εἰς τὴν τέχνην τὴν σκηνακίαν, ἐν ἣ κέλῃται ἵνα διαπρέψῃ. Εἶναι δὲ καὶ οὗτος μαθητὴς καὶ ὀνομάζεται Φωτίδης, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ τὸν Μελανίωνα ὑποκρίθεις Μουνδανιώτης.

»Καὶ νῦν, ἀδελφὴ μου πολυφίλητος, ἀκουσον καὶ τι, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ φυλάξῃς ἐγκάρδιον. Ἐν τῷ δράματι ἠφθόνουν οἱ ὑπαινεγμοὶ καὶ αἱ προβλέψεις καὶ προφητεῖαι περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ γένους, περὶ ἀποτινάξεως τοῦ καταθλιπτικοῦ ζυγοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ἡ ὑποδυσάμενη τὴν Ἀνθίππην ἀντεπροσώπευεν αὐτὴν τὴν καταδεδουλωμένην Ἑλλάδα, καὶ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον ἐξέφερε δι' αὐτὴν ὠραία καὶ παρόρμητικὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἐκλόμισαν τὰς ψυχὰς.

Εἶδον παρ' ἡμῖν δακρύνοντας ὀφθαλμούς καὶ ἐγὼ αὐτὸς συνέειχον τὴν καρδίαν μου.

»Εἶναι ὅμως παράφρον τοῦτο καὶ ἴδαι νὰ κατασιγασθῇ ὁ ἔθνικὸς πόθος ἐν κοινῇ καὶ δημοσίᾳ συναθροίσει ἐκθετούσῃ εἰς κίνδυνον τοὺς περισταμένους. Ὁ Φωκίων ὑποθαμμένα ἔχων τὰ βλέφαρα κατὰ τὸ ἀρχαῖκόν ἐδάκρυσεν ὥστε ἡ βαφὴ νὰ καταρρέυσῃ μετὰ τῶν δακρῦων, ἡ δὲ ποδῆρης ἐσθῆς τῆς Ἀνθίππης διέσχισται περὶ τὸ στῆθος ἐκ τῆς ὀρμῆς μεθ' ἧς ὁ ὑποδυσάμενος μαθητὴς ἐκτύπησε τὰς χεῖρας εἰς δείγμα τῆς ἐκ τῆς δουλείας ἀπελπισίας.

»Ὁ ἐκλαμπρὸς αὐθέντης ὡς ἔμαθε τὰ συμβαίνοντα ἐκάλεσε τὸν Φωτίδην καὶ ἐπεδοκίμασε μὲν τὴν τέχνην αὐτοῦ, συμφώνως ὧν εἶχε λάβει πληροφοριῶν, κατέκρινεν ὅμως αὐστηρῶς τὴν διαγωγὴν του, ἥτις ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον οὐ μόνον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τὴν σχολὴν καὶ τὴν μαθητείαν. Καὶ διὰ γλώσσης πατρικῆς καὶ ἠρέμου ἐπέβαλλεν αὐτῷ συνοχὴν τῶν πόθων δι' ἄλλον ἐπικαιρότερον χρόνον».

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Ἀργυροπούλου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη δοθεῖσα ἑλληνικὴ παράστασις καὶ ὅτι ὁ πρῶτος ἐπομένως Ἑλλῆν ὁ ἀναβάς τὸ λογεῖον εἶναι ὁ μαθητὴς Φωτίδης.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΩΝΑΓΗΣ

Αἱ θημιωνία τοῦ θερισμοῦ ὑφθύνται δλόχρυσοι, γύρω-γύρω, ὡς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα, τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλώνισματος, τὸν μῆνα τὸν Ἄλωνάγην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον, ὅπου δλόκληρον, θαρρεῖς, μετάρησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μετὰ τὴν θημιωνίαν του, παρὰ τὴν ὁποῖαν ὄλον τὸν μῆνα τοῦτον διατῆται, παρ' αὐτὴν δεῖπνῶν, καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων.

Αἱ ἄλωνες, ἐδῶ κ' ἐκεῖ λάμποναι, σαρωμένα, κυκλωτέρες, ὀμαλισμένα, πεπατημένα, ἔτοιμοι νὰ ὑποδεχθῶσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, μετὰ τὴν αὐγὴν, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μία παμμεγίστη, πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχαιάν, πετράλωνον μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ

γέρω-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μετὰ τὴν αὐγὴν προῦ-προῦ, ἤρχισεν τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὐτῆ, μετὰ ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυροξάνθους ἵππους, οἱ ὁποῖοι χοροπηδοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων, διαλέοντες καὶ συντριβόντες αὐτὰ, ἀλωνίζοντες.

Καὶ ὁ γέρω-Δῆμος, κοντὸς καὶ παχὺς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὀπισθεν, ὠθεῖ τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των, μέσα εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάντων, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλω, ἀλωνίζων, ἐνῶ οἱ παραγυιοὶ του παραστέκονται ὑπηρετιόντες, ὀρηροὶ θεράποντες.

Ἐχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ γέρω-Δῆμος

πάνταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμονδίαν, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο, χωράφια ἔς τὸν Ἀσίλῃνον, χωράφια ἔς τῆς Κορνίστρας. Ἐχει καὶ ἓνα δίφορον, ἔτ' ἄη-Γιαννοῦ τὸ Ρέμμα...

Τὴν αὐγὴν, βασιτοῦσεν ἀκόμα ὁ ἀγερνός, ἦλθεν ὁ Παπαχαλαμπίτης ἠγούμενος, ὁ παπῆ Μακάριος, καὶ ἔβαλεν ἀγασμόν, μετὰ τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ ἁγίου, τὴν μαλαμμοκαπιμένην, καὶ μετ' ἅγια λείψανα, μέσα εἰς μίαν λιθοστόλιστον μικρὰν πυξίδα, μαργαρόπλεκτον, κ' ἤρτισε τὴν ἄλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρύχωρον κ' εὐρύκυκλον τοῦ γέρω-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ ἄφθονόν του γέννημα, τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα ἄμματα, νὰ ἐδολογῆσθῃ ὁ Παπαχαλαμπίτης τὴν ἐσοδείαν του, νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ πλοῦστον γεωργοῦ. Νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ ὁ οἶκος του, κ' οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, νὰ φάγῃ κ' ἡ φτωχολογία νὰ συχωρᾶνε, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε σάββατον, ὀλοχρονῆς, ζεστά ψωμάκια, γιὰ τοῦ ἁγίου Φανουρίου τὴν μητέρα, νὰ τρώγουν οἱ πτωχοί, νὰ συχωροῦν τὴν καὶ μένη τοῦ ἁγίου Φανουρίου τὴν μαρνοῦλα, νὰ πάρῃ κ' ὁ Παπαχαλαμπίτης δύο κοιλὰ...

— Ἄ! Ἄ!

Ἡ φωνὴ τοῦ γέρω-Δήμου, πρώτη-πρώτη, ἀκούεται ὀπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων, ἐξεγείρουσα τοὺς γεωργούς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον, κοιμωμένους ἔλων ἀκόμη, παρὰ τὰς θημιωνίας των, αἰτινες ὡς πύργοι γύρω γύρω ὑφθύνται, πύργοι δλόξανθοι, δλόχρυσοι πύργοι. Ὁμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλων τὸν «Ἐδλογητόν» κινεῖ τοὺς ἐνορίτας του εἰς προσεσχὴν, ἐγειρομένους ἀπὸ τὰ στασίδια...

Ἡ κυρὰ-Δῆμανα, ραδιὴν ἀκόμη καὶ καλλίζωνος — τὸν ἔλαβεν εἰς δεῦτερον γάμον τὸν γέρω-Δῆμον, χηρεύσαντα, τὸν γέρω-Δῆμον, μετὰ πολλὰ χωράφια, καὶ τὰ πολλὰ τὰ ἄλογα, καὶ τοὺς πολλοὺς τοὺς παραγυιοὺς, — μετὰ τὴν μανθῆλαν τῆς ἀναπαταρῆμῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, μ' ἓνα φορκάλι, σάρωθρον ἀγροτικόν, ἀπὸ ἀκανθωτὴν στοιβῆν, σαροῖ τ' ἀστάχνα, τ' ἀστάχνα τὰ διασκορπιζόμενα, οἰκονόμος εἰς τὰς ἐσοδείας, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς τῆς πάντοτε. Σαροῖ καὶ συνάμα μετὰ τὸ φορκάλι τῆς τὸ ἀκανθωτὸν διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηνῶν, αἰτινες μετὰ τοὺς λαίμους των τετρωμένους καὶ κινουμένους ὡς ὄφεις, μετὰ τὸ ράμφη ὡς πτύα, ὀλοκληροὺς τοὺς διασπειρομένους ἀστάχνης καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῶα.

Μετ' ὀλίγον ὄλοι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ὅλον τὸ ὄροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωνῆρας τῶν γεωργῶν ἀνακραυγὰς, οἱ ὁποῖοι μαστίζουσι τοὺς ἵππους των, ἀλωνίζοντες τοὺς θερισμούς των.

— Ἄ! Ἄ!

Ἄλλὰ πρῶτος εἰς ὄλα ὁ γέρω-Δῆμος, ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον.

— Ἄ! Δενίτσα! Ἄ! Μαργίτσα! Ἄ! φοραδίτσαί μου!

Κοντὸς καὶ παχὺς, μ' ἐν πλατύγυρον σιαδίον, κατακόκκινος, μετὰ τὸν χιτῶνα τὸν γεράμιον, τὸν χειρίσιον, μετὰ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχῶν μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων καὶ ἐγειρόμενος καὶ ξανάπιπτον καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἠμπορεῖ νὰ παρακολουθῆσθαι τοὺς περὶ τοὺς τῶν τεσσάρων ἵππων τοῦ κύκλου, τοὺς ὁποῖους ὅμως καταφθάνει ἢ βαρεῖται καὶ μακρὰ μάστιξ κ' ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἢ φωνὴ του.

Διασκελίζων μετὰ τοὺς κοντούς του πόδας τ' ἀστάχνα, βαρεῖς ἀπὸ τὸ βύθισμα ἐν τῷ ἀχρῶ, ἀργά-ἀργά, πίπτων κ' ἐγειρόμενος, ὡς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος σιτῶμα, τεντόνων τὰς χεῖρας, κραδαίνει τὴν μάστιγα, ἠχοβροντοῦσαν δεινῶς, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἐκεῖ, ὡς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων, ἐν κρότῳ, ὑπὸ τὴν βλαίαν τοῦ βορρᾶ πνοῆν, τεντόνει τὸν λαίμῳν του καὶ ἐκβάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγὰς του, ὡς στεναγμούς χαρᾶς, τὴν ὁποῖαν ἀπαντρεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν του ἐσοδείας, ὧν τρεῖς θημιωνία μεγάλα καὶ παχεῖα ὡς πύργοι ἵστανται ἐκεῖ, πρὸς ἀλώνισμα. Οἱ ἵπποι, καὶ οἱ τέσσαρες, δεδεμένοι ἀπὸ τοῦ στύλου τῆς ἄλωνος, συμπληροῦσιν ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους. Ἀνατινάσσονται ἔντρομοι αἴφνης. Ἀνιψοῦσι τὰς κεφαλὰς των, ὑπερήφανοι τώρα, ὡς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ. Καὶ τινάσσουσι τὴν χαίτην των τὴν πυροξάνθον ἰδοῦ, ἐδφραυόμενοι διὰ τὴν πτέρωσίν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μετὰ τὸ μεγαλόφθαλλον βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ὡς προῆ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς παραλίας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα, θαρροῦν, νὰ κολυμβήσουν, νὰ δροσισθῶν, ν' ἀλωνίσουν καὶ τὸ κύμα... Ἄλλ' ἰδοῦ τὸ σχογιὸν συγκρατεῖ αὐτοὺς στερεῶς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλὴν των εἰς κλίσην εὐμορφον θλίψεως ἢ καὶ ὀργῆς σθανεῶς, ἐπὶ κλίσην ἀληθινῶν αἰχμαλώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γο-

νάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἤδη τοῦ θερισμοῦ δεμάτια, ξεκολλοῦθοῦσι τοὺς ἀλλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ, ἐν τῇ ἄλωνι, κροαίνοντες τοὺς πόδας, συνθλύντες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντριβόντες τοὺς χρυσοὺς ἀστάχους, καταπατοῦντες, βαρυνποδίζοντες, ἀλωνίζοντες, τροχὸς ὄρολογίου ἐπιπίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ γέρω-Δήμου ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μάσιγός του κροταλισμοὺς.

— Τὰ ἔλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἀκούεται παρῆκει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραιίας, ἥτις βοηθεῖ τὸν νιόν της τὸν Θανάσον, ὁποῦ μόνος, μ' ἓνα κατεσκληκῶτα ἵππον, ἀλωνίσας τὴν μικρὰν τὴν θημωνίαν, καταπατῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς τοῦ πόδας τ' ἀστάχια, ὄπισθεν τοῦ ἵππου, ἤδη σωρεύει τ' ἀλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαιρόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραιίας, ἢ ὅποια δνειρεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποῦ θὰ φάγη μετ' ἄλλας ἡμέρας, ἀπὸ φτερινῶν σιᾶρι, ἄρτον, μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ νιοῦ της ποιωμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητριακάς της εὐλογίας ἐφημένον, τὸν ἄρτον ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεός: «Ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

— Τὰ ἔλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'!

Ἐψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο κοντάρια εἰς τὸν δριζόντα τ' ἄλωναριῶν, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας κανοτικατέρας τῆς Βαβυλωνίου καμίνου. Ἄλλ' ἰδοὺ ἔξαφνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὅπου τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὅσον δροσιεῖ τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἰσχυρὸς, προβάλλει καμαρωτὸς, ἰδοὺ ἀπὸ πέραν, μὲ ψαλτήρια ἄγραφα τῶν οὐρανῶν, τὸν ὅποιον ὑποδέχονται τὰ βοννά, πρῶτα πρῶτα, ἀλλόμενα, ἐπαγαλλόμενα.

Βάρβιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἢ νυμφῶν θαρραεῖς, τὴν συνοδεύουσι τὴν δροσοβόλον του πνοῆν, καὶ αὐλοὶ τὴν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αὐλοὶ παρθένων, αὐλοὶ ποιμένων. Αἱ κορυφαὶ τῆς πενύκης τῆς εὐόδου ἐσεισθήσαν εἰς χαίρετισμόν, πρῶται-πρῶται, καλημερίζουσαι τὸν εὐχαριν αὐτῶν δμλητήν, τὸν θαλερὸν καὶ εὐζωνον συμπαύκτορα, ἀπ' τὰ μικρὰ των χρόνια:

Χαίρει ὁ πνεύκος χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἄερα....

Κ' ἰδοὺ ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα, μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικμητήριον ἢ γρηά-Ζήσαιναι,

μὲ μιὰ κατάμαυρη μανδήλα σκεπασμένη, χήρα πρόσφατος, προσφάτως ἀπολέασα τὸν γέρω-Ζήσον, τὸν ἄνδρα της, ἓνα καλὸν καὶ ρωμαλέον ἀκόμη γεωργόν, δηχθέντα ὑπὸ ὄφρου, κατὰ τὸ θέρισμα, φαρμακερᾶς ἐχίδνης, καὶ ἀποθανόντα.

Καὶ τώρα ἡ γρηά ἢ Ζήσαιναι βασανίζεται μόνη της, ξανεμίζουσα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικμητήριον, τὸν σωρὸν τοῦ ἀλωνισθέντος γεννήματος, μόλις ἔπνευσεν ὁ Ζέφυρος, τὰ προλάβη τὰ λυχνίση ὡς τὸ μεσημέρι, ὅτε τὸ ἀγεράκι ψοφᾷ.

Μόνη της ἐκουβάλλουσα τὰ δεμάτια, μουθώσασα λέμβον, διότι ὁ ἄργος της εἶνε παράλιος, κ' ἐπιστατοῦσα μόνη, τὸ ἀλώνισε, καὶ τώρα μόνη τὸ λυχνίσει τὸ γέννημα, ἀποχωρίζουσα τὸν καρπὸν ἀπὸ τὴν κάρφην. Ὁ καρπὸς, σίτος ὄραϊος πυρρόξανθος, σωρεύεται παρὰ τοὺς πόδας της, τὴν δὲ κάρφην, λαμβάνων ὁ Ζέφυρος, σουσωρεύει παραπέρα εἰς ἄχρον.

Χωμένη μέσα εἰς τ' ἀλωνισθέντα στάχια ἢ μαύρη ἢ Ζήσαιναι, ἐν μέσω τῆς ἄλωνος, βοθίζει καὶ μὲ τὰς δύο χεῖράς της τὸ πεντάχαλον ἐκλικμητήριον μέσα εἰς τὸν ἀπαλὸν σωρὸν, εἶτα μὲ δύο χεῖρας σθεναρᾶς, ἀναρρίπτει κατέναντι τοῦ ἀνέμου τὸ λυμώμενον γέννημα, καλύπτουσα τοὺς δακρυσομένους ὀφθαλμοὺς της μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν της, ἄμορφος, περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν ρωπιζομένων ἀχρῶν, ἀχυροβριθῆς, ξανεμίζουσα.

Ξανεμίζει ἢ χήρα ἢ Ζήσαιναι καὶ κλαίει. Λιχνίζει καὶ μυρολογεῖ τὸν γέρω-Ζήσον, τὸν ἄνδρα της:

Σὲ κλαῖνε κάμποι καὶ βοννά,
σὲ κλαῖν' τὰ λιβαδάκια.
Σὲ κλαῖν' βουσοῦδες μὲ νερά,
ἀμπέλια καὶ χωράφια...
Ζῆσό μ', Ζῆσό μου!

Σὲ κλαίει καὶ τ' ἄλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποῦ χόρνευε κ' ἀλώνιζες
κρεθάρια καὶ σιτάρια.
Ζῆσό μ', Ζῆσό μου!

Καὶ ξανεμίζει ὄλονεν ἢ χήρα, ὅλη ἀχυροβριθῆς, καὶ μυρολογεῖ:

Σὲ κλαίει κ' ἢ χήρα ἢ Ζήσαιναι,
ποῦ ξανεμίζ' ἢ ἔρημ,
πεντάχαφν, ὅαν τ' ἄχρον
ποῦ τὸ λυχνίσι' ὁ ἀγέρας.
Ζῆσό μ', Ζῆσό μου!...

Ὁ ἥλιος ὑψοῦται-ὑψοῦται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ Ζέφυρος, ὄλονεν δυναμούμενος, ὅσον

προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βοννά, χοροπηθῶν μὲ μουσικὰ χοροπηθήματα, καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πενύκων τὸ μυθόρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα δλόδροσον, δροσιζὸν τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν:

Χαίρει ὁ πνεύκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἄερα....

Ἐβρόδουσαν.

Ὁ γέρω-Δῆμος ἐξέλεγε τοὺς ἵππους τοὺς τέσσαρας, ὄλινες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κνκλικὸν ἀλώνισμα, τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην, ἢ Λενίτσα καὶ ἢ Μαργίτσα κ' ἄλλαις δύο ἀκόμη φοραδίταις του, παρὰ τὴν αἰμασιάν τοῦ πετραλιόνου, ἐνῶ ὁ γέρω-Δῆμος, ἐπακκουμβήσας παρὰ μίαν ἀπομείνας ἀκόμη θημωνίαν του, ξεκουραζέται, ἓνα μετ' ἄλλων φάγη τὸ δεῖπνόν του, ὅπερ παρασκευάζει ἢ κυρὰ-Δήμωα, ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ θνάρια, ποῦ ἔφερεν ὁ γρῦπος, καὶ διώκουσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἀλώνιόν της τὸ παμμέγιστον, οἰκοτόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας της ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμοὺς της.

— Ξοῦ, ξέναις! Ξοῦ, ξέναις!

Ἡ χήρα πάλιν ἢ Ζήσαιναι, παραπέρα, ἐπερῶτωσεν ἤδη τὸ ξανέμισμα καὶ κἀθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ὅπερ εὐώδες, πυρρόξανθον καὶ ἀρεστόν ὡς πᾶν νεογέννητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσω τῆς ἄλωνος, ὅπὸ τὰς τελευταίας τῆς ἡμέρας ἀγῆας, κινῶν εἰς δάκρυα ἀτέλευτα τὴν χήραν, ἥτις μαύρη, δκλάζουσα, παρακἀθηται σιωπηλῆ, ὡς νύκτιον πτηνόν, ἄγευτος, κατάκοπος. Καὶ οὔτε ἀνοίγει τὸ στόμα της ν' ἀποδιώξῃ τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν, ὅπερ κνηρηθὲν παρὰ τῆς κυρὰ-Δήμωας, εἰσώρησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαίμους του τοὺς μακροὺς κ' ἐλισσομένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ράμφη του ὄσπερ πύνα.

— Φάτε, καῦμένας, φάτε!...

Εἶνε ὁ μὴν τοῦ ἀλωνίσματος, ὁ μὴν ὁ ἀλωνάρης. Παρὰ τὰς θημωνίας τὰς χροσῆς, αἱ ὅποιαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο

δροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγηβολοῦντα, φωτίζοντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς. Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἀστειᾶ ἀναφωνήσεις κύκλω, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνίαν, παρὰ τὴν ὅποιαν συγκεντροῦται ἤδη ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἢ καλύβη. Τὰ παιδία του, ἢ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτήνος, τὸ κννᾶριόν του, αἱ ὄρνιθες, κλώσσαι, μὲ τόσους λαίμους νεοσοῦς. Καὶ διὰ ἀνατείλη πλέον ἢ σελήνη, δλόχρους, χροσιζουσα τὰς ὀλοχρῶσους τῶν σπορίμων θημωνίας, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτρα αλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ἕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκεῖνην τὴν νυκτερινήν, ἀναβαίνουν εἰς τὰς θημωνίας, ὡς φύλακες δλόξανθοι ἐπάνω εἰς χροσῆς ἐπάλλξεις, τραγοῦδοῦσι, παίζουσι, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου. Ἐνῶ οἱ ἵπποι, ξεκουραζόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρομετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἰτνες ἐξεγεροθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσβάλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαίμους των εἰς τὰς θημωνίας, καταπίνουσαι τὰ στάχια, ὡς τὰς μαρίδας οἱ γλάροι.

Ἄλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλοια, τὰ φαιδρότερα ἴσματα, ἀκούονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ γέρω-Δῆμου πετραλιόνου, ὅπου ὁ πλούσιος γέρον δειπνεῖ μὲ τὴν κυρὰ-Δήμωαν καὶ μὲ τοὺς παραγνιούς του, ἐν τῷ μέσω τῆς ἄλωνος, κρεμάσας μέγα φανάριον ἀπὸ τὸν στυλόν της, ἐνῶ ἢ Λενίτσα καὶ ἢ Μαργίτσα καὶ ἢ ἄλλαις δύο ἀκόμη φοραδίταις του, θρυμματίζουσι, ἡρέμα τρώγουσαι τὴν ἀργυρᾶν τοῦ ἀλωνίσματος καλάμην, ἐκεῖ πλησίον, ὁμοτράπεζοι, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τῆς κυρὰ-Δήμωας, φοβουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες καὶ κανένα στάχυν.

Κι' ὁ Θανάσος μὲ τὸ κατεσκληκὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραιίας τῆς πτωχῆς ὁ μοναχογυιός, ποῦ μόνος του ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε, μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τ' ἀλώνια ἐστεμμένους τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχια, τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαιμόνιον, τὰ πῆ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον, ἀγροτικῆν, τονίζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν:

— Καὶ τὸ μύλο, μὲ τὸ καλό!...

Η ΣΕΡΕΝΑΤΑ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ

Καὶ τῆς λιμουύλας τὰ νεράκια
Ποῦ κολυμπᾶνε οἱ βατραχοί,
Καὶ τῆς λιμουύλας τὰ νεράκια,

Θὰ πάβουν τὰ μουρμουριὰ τους,
Θὰ πάβουν τῆς κραξὲς κ' αὐτοί,
Θὰ πάβουν τὰ μουρμουριὰ τους.

Κι' ἀμίλητα θὰ μένουν ὅλα
Στὰ μεσανύχτια τὰ ξανθὰ
Κι' ἀμίλητα θὰ μένουν ὅλα,

Ν' ἀκούσουνε τί θὰ τοὺς ποῦνε
Τ' ἀνθούλια τὰ μαγευτικά,
Ν' ἀκούσουνε τί θὰ τοὺς ποῦνε.

*

Ἄκου πῶς σβύνει κάθε νότα
Ξεψυχιαστή, τρεμουλιαστή,
Ἄκου πῶς σβύνει κάθε νότα.

Κι' ἀκόμα ἐγὼ δὲν ἔχω κλείσει
Μέσα στῶν στίχων τὴν ὀρμή,
Κι' ἀκόμα ἐγὼ δὲν ἔχω κλείσει,

Τὸ διαβατάριον ἀχό τους
Ποῦ ἐφτέρωνέ μου τὴν ψυχὴ
Τὸ διαβατάριον ἀχό τους.

Ἄκου πῶς σβύνει κάθε νότα
Ξέφυγη καὶ τρεμουλιαστή
Ἄκου πῶς σβύνει κάθε νότα.

*

Πόσα τραγούδια, ὦ σεῖς λουλούδια,
Τὴν ἄνοιξη τὴν πλουμιρή,
Πόσα τραγούδια, ὦ σεῖς λουλούδια,

Ποῦ φέλνετε στὸ περιβόλι
Με μιὰ φωνούλα μουσική,
Ποῦ φέλνετε στὸ περιβόλι,

Δὲν τὰ συνάζουν οἱ ἀνεράιδες
Ἄπ' τὸ νοτιᾶ κ' ἀπ' τὸ βοριᾶ,
Δὲν τὰ συνάζουν οἱ ἀνεράιδες,

Καὶ τὸ χινόπωρο τὰ λένε
Στὰ κάστρα τους τ' ἀερικά,
Τὰ λένε καὶ τὰ ξαναλένε...

Σ. Ε. ΣΚΙΠΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ

Εἰς τὸν ἀγαπητὸν ποιητὴν Λάμπρον Πορφύραν.

Κωνσταντῖνος Παρθένης.

Εἶνε κοινῶς γνωστὸν τὸ φιλαπόδημον τῶν Ἑλλήνων. Δικαιώματι ἀποικισμοῦ, ἀνέκαθεν, ἀνῆκει εἰς αὐτοὺς ἰδιαιτέρως ἡ λεκάνη τῆς Μεσογείου, τῆς Ἀσίας αἰ ἀκταί, τὰ παράλια τῆς Σικελίας καὶ τῆς Προβηγκίας. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ηὐρύνθη ὁ κύκλος τῶν ἀποδημιῶν. Ὁ λόγος δὲ τούτου εἶνε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέρχονται σήμερον ζητοῦντες ἄλλου ἢ τι ἄλλοτε ἄλλοι ἤρχοντο νὰ ζητήσουν παρ' αὐτῶν: τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν. Σήμερον βλέπει τις σπεύδοντας πρὸς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν πάντας ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐμπνέουν φωναὶ μυστηριώδεις: τοὺς ζωγράφους, τοὺς μουσικούς, αὐτοὺς τοὺς ποιητάς.

Et quasi cursores vitae, lampada tradunt.

Οἱ λαοὶ μεταβιβάζουν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον τὴν λαμπάδα, ὡς οἱ δρομεῖς, καὶ ἐνσαρκοῦται τὸ λόγιον, ὅτι «ἡ Τέχνη δὲν ἔχει πατρίδα».

Ἄλλ' ἐγὼ τούναντίον νομίζω, ὅτι δὲν ὑπάρ-

χει τίποτε ἐθνικώτερον ἀπὸ τὴν Τέχνην καὶ μόνον περὶ τῆς ἐπιστήμης δύναται νὰ λεχθῆι ὅτι εἶνε κοσμοπολίτις. Ἡ Τέχνη τούναντίον εἶνε ἡ ἐνέργεια, ἡ ἀποκαλύπτουσα τὰ μύχια τῆς ψυχῆς ἐκάστης φυλῆς καὶ ἡ ἐκφανσις αὐτῆς φέρει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τοῦ περιβάλλοντος. Τῆς Τέχνης ἄλλως μόνον τὸ ὕλικόν καὶ μνημοτεχνικὸν μέρος διδάσκεται ἡ μέθοδος τῆς ἐργασίας, τὸ τεχνικὸν μέρος. Τὰ ἄλλα μαντεύονται διὰ τῆς ἰδιοφυίας ἢ τῆς εὐλικρινείας. Ὁ ἀληθὴς δὲ καλλιτέχνης, ἀνευρίσκων τὴν ἀτομικότητά του καὶ ἀπαλλασσόμενος τῶν συμβάσεων τῆς σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμαθῆτευσεν, ἀναγεννᾶται ἐθνικὸς καλλιτέχνης.

Πρὸς τοιαύτην τιὰ ἀνέλιξιν νομίζομεν, ὅτι ἀνέρχεται ὁ νεαρὸς Ἕλληνας καλλιτέχνης Κωνσταντῖνος Παρθένης, μαθητὴς τοῦ Δίφφρεμπαχ. Γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐκαλλιέργησεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοὺς δύο τοῦτους ἀντιθέτους κλάδους τῆς Τέχνης, οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις συμπληρῶνουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον: τὴν Ζωγραφικὴν καὶ τὴν Μουσικὴν. Ὅταν ὁ Δίφφρεμπαχ μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, περιάγων ἀνά τὴν χώραν τῶν Φαραῶν τὴν ἐκφρονα ἀλλοτροπίαν του, ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἐκθέσει τὴν εἰκόνα του «Ὁ Ναπολέων πρὸ τῶν Πυραμίδων», παρεκλήθη νὰ γείνη μαθητὴς τοῦ ἀλλοκότου τούτου διδασκάλου. Ὁ Δίφφρεμπαχ τὸν παρέλαβε μαζί του. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ὁ Κωνσταντῖνος Παρθένης, διὰ τοῦ νεαροῦ ταλάντου του, ἔθρεψε τὴν ἀσθενικὴν μανίαν τοῦ παράφρονος, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἀπηλλάγη τῆς ὀχληρᾶς αὐτῆς κηδεμονίας. Ὑπὸ τὴν γερμανικὴν ταύτην διδασκαλίαν, ὁ νεαρὸς καὶ πυρῶδης καλλιτέχνης, ἂν δὲν ἐκέρδησε τὴν εὐκαμψίαν τοῦ ρυθμοῦ, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἐκ φύσεως, ἀπέκτησεν ὅμως τὴν ἀόριστον ἐκείνην καὶ συμβολικὴν εὐρύτητα τῆς συλλήψεως, ἥτις τὸν χαρακτηρίζει. Οὕτω μελαγχολικὸς τις μυστικισμὸς, αἰμοστάζων ἀπὸ αἰσθημα ἀνθρωπισμοῦ πληγωμένου, συνεζυ-

μῶθη μὲ τὴν ὀρηκτικὴν εὐαίσθησιάν του καὶ τὸν ἐπλασε τελειότερον, ὡς νεωτέρους τινὰς ποιητὰς τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοὺς ζωγράφους, ὡς καὶ εἰς τοὺς ποιητὰς αὐτοὺς, ἡ ψυχὴ τῆς νέας Ἑλλάδος, διαφορετικὴ κατὰ κανόνα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ζητεῖ ν' ἀρῆθῃ διὰ τοῦ ὄνειρου μέχρι τῆς μουσικῆς. Οὕτω, τὸ ζωγραφικὸν ἔργον τοῦ Κ. Παρθένου (ὅστις εἶνε συγχρόνως ζωγράφος καὶ βραβευμένος μαθητὴς τοῦ Ὁδείου τῆς Βιέννης) δὲν μᾶς δεικνύει τίποτε ἄλλο ἢ τὰς μουσικὰς συλλήψεις τοῦ καλλιτέχνου αἰσθητοποιημένας εἰς εἰκόνας ἀντισυμφωνιών.

Τὶ ἄλλο πράγματι εἶνε, τὸ «Ἄσμα τῶν Ἀστρῶν», ὁ «Χορὸς τῶν Κυμάτων» καὶ τὸ «Ὀνειροπόλημα» ἐκείνο, τὸ ὁποῖον μᾶς παρουσιάζει νεαρὰν γυναῖκα γυμνὴν καθισμένην ἐπὶ βράχου παρὰ τὴν ἕχθην τῆς λίμνης τοῦ Κόμου καὶ κρατούσαν εἰς χεῖρας πεταλοῦσαν, συμβολίζουσαν τὸ εὐθραυστον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἰμὴ προσπάθεια νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸ χροῶμα καὶ τὴν γραμμὴν ὅλη ἢ ἐκφρασις τῆς νότας. Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνθρωπότης» κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ, ἐκφράσεως ὀδύνης περιπαθοῦς, εἶνε σύλληψις ὀλιγώτερον ἑλληνικὴ, ἀλλ' ὁποῖον βαθύ αἰσθημα ἀναδίδεται ἐξ αὐτῆς! Τὸ πρόσωπον περιστέφει ἄλλως καταφεγγής, ἡ καρδία αἰμάσσει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ τὸ κάλλος μένει ἄθικτον. Ὀλιγώτερον μεγαλήγορος ἢ εἰκὼν, ἡ παριστάνουσα «Πληγωμένην Ἐλαφον» καὶ δύο «Ξένια» (natures mortes), τὰ ὁποῖα ἤμπορεῖ τις νὰ ἰδῇ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, εἶνε ἤδη ἔργα πλήρη ἀτομικότητος, ἀλλ' εἶνε ἰδίως αἱ δύο μεγάλα εἰκόνας «Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἀμαρτία» καὶ ὁ «Ἀχάσειρος ἀνασταίνων τὸν Χριστόν», εἰς τὰς ὁποίας θὰ συγκεντρωθῇ πλήρης καὶ ὀριστικὴ ἡ δύναμις τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου. Τώρα, ὅπου ἡ καλλιτεχνικὴ του μόρφωσις ἐπερατώθη, ὁ Παρθένος ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ ὀριμώσῃ ἡ ἰδιοφυία του εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸν ἥλιον, ἐγκαταλείπων τὴν Βιέννην, ὅπου τὸν κρατοῦν οἱ χρυσοὶ δεσμοὶ φήμης προῦρου.

Ἄλλως, μὴ τὴν ὑπαρξίν τοιούτων παραδειγμάτων, ἐγὼ ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω εἰς τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος πρὸς τὸν γερμανικὸν χαρακτῆρα. Ὁ εἰς εἶνε ἐντελῶς ἀκαμπτος, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶνε αὐτὴ αὐτὴ ἢ εὐκαμψία. — Ὁ εἰς εἶνε ἡ ὁμίχλη, ὁ ἄλλος τὸ καθαρὸν φῶς. Δὲν εἶνε δυνατὸς ὑμέναιος μεταξὺ αὐτῶν, πλὴν ἐξαιρέσεων.

Θὰ προχωρήσω μάλιστα ἀκόμη περισσότερον, χωρὶς νὰ θέλω μὲ αὐτὸ νὰ κατακρίνω κανένα. Ἐγὼ διὰ νὰ στεγασθῶ τὴν γνώμην μεγάλου εἰ-

δωλοάτρου, τοῦ Νίτσε. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ φαεινὸς ποταμὸς τῆς Γνώσεως καὶ τοῦ Κάλλους, ὁ ἀφορηθεὶς ἐξ Ἑλλάδος, διήλθεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέληξεν ἐπὶ τέλος εἰς τὴν Γαλλίαν. Δὲν ὑπάρχει ὡσαύτως ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος παρέμεινε πηγὴ εἰδωλολατρίας, ἀφοῦ ἐπὶ κορυφῶν εἰδωλολατρικῶν ἐγεννήθη. Χύνοντες εἰς αὐτὸν νάματα ἄλλα, τὸν θολώνομεν καὶ τὸν μολύνομεν διευθύνοντες δ' αὐτὸν πρὸς τὰς πεδιάδας, ὅπου ὁ παγετώδης ἄνεμος μαραίνει τὴν ἱερὰν ἀγάπην τῆς ζωῆς, τὸν ξηραίνομεν καὶ τὸν καταστρέφομεν.

Ὁ Βγιαρρόνστην Βγιέρνσων, ὁ μέγας Νορβηγὸς δραματικὸς συγγραφεὺς, θελήσας μὲ τὸ πολυκροτον ἄρθρον, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν τελευταίως, ν' ἀπομονώσῃ τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸν γερμανικὸν κόσμον¹, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ αὐτός, διέγραψεν ἀπλῶς μόνον ὄριον προαιώνιον, γραμμὴν χωρίζουσαν τὰ ὕδατα μεταξὺ δύο κλιτύων τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Ἐλησμόνησε μόνον νὰ προσθέσῃ, ὅτι ὁ ὀρίζων τῶν Παρισίων εἶνε καὶ ὁ ὀρίζων τῆς Ρώμης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Μαδρίτης, τῆς Λισσαβώνας, τοῦ Βουένος Ἄϊρες καὶ τοῦ Ρίου Ἰανέιρου, οὕτως ὥστε τὸ σινικὸν τείχος, τὸ ὁποῖον ἐφαντάσθη περιβάλλον τὴν Γαλλίαν, πραγματικῶς περιβάλλει τὸ ἥμισυ τῆς ἕρηνου.

Ἡμεῖς οἱ Γάλλοι, διδασκάλους ἔχοντες τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Ἑλληνας, συνειθίσασμεν νὰ προτιμῶμεν τὸν Ἐρωτα καὶ τὴν Δύναμιν, τὴν Ζωὴν καὶ τὸν Ἥλιον, ἀπὸ τὰς πυγολαμπίδας τῶν φασματωδῶν νυκτῶν τοῦ Βορρᾶ. Βαδίζομεν ἐκ τῶν ἔνδον πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξιδανικεύομεν τὰ πάντα κατὰ τὸν τύπον τῆς σαρκός, τύπου ἱεροῦ τῆς δημιουργίας. Ἀθῆναι καὶ Παρίσιον, ὀρμεμψύτως, προσθεύουν τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τὴν θρησκείαν τῆς φωτεινῆς γαλήνης καὶ τῆς ζώσης ἁρμονίας. Τί ἄλλο εἶνε ἡ Τέχνη ἢ φαεινὴ μετουσίωσις; Καὶ εἶνε διὰ τοῦτο τὸσον ἀσυναίσθητως αἰσθητικὴ ἢ Ζωή, ὥστε ἀρκεῖ ν' ἀγαπᾷ τις αὐτὴν, διὰ νὰ αισθάνεται τὰ σύμβολα τῆς Τέχνης;

Διατὶ λοιπὸν ἡ νέα Ἑλλάς, τὸσον νέα, τὸσον σφριγηλή, τὸσον πιστὴ πάντοτε εἰς τὴν παλαιὰν προγονικὴν λατρείαν, τὴν φιλοσοφικὴν καὶ εἰδωλολατρικὴν, τῆς ὁποίας χριστιανικὴ τις μεταβολία αὐξάνει τὴν ἀθάνατον χάριν, δὲν κατένοησεν ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς ἐπιβάλλει τὴν ἀγάπην τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας; Αἱ τάσεις

¹ Σ. Μ. Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ὁ Βγιέρνσων ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ Γαλλία εἶνε ἀνίκανος νὰ ἐννοήσῃ καὶ ἀπολαύσῃ τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἄλλων φιλολογιών.

αὐτῆς πρέπει νὰ εἶνε τάσεις ἀπολυτρώσεως, ὅχι ἐκλογῆς διδασκάλων, Γάλλων ἢ Γερμανῶν, διότι τὸ μυστήριον πάσης τέχνης κείται εἰς τὸ βάθος ἑαυτῆς. Τὸ θέαμα τῆς Ἑλλάδος ἐπαιτούσης ξένας ἐπιρροὰς (δὲν ὀμιλῶ περὶ συμβουλῶν) γενεᾷ τὴν δυσθυμίαν εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀφιλοκερδῶν φίλων τῆς καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἀνήκουστον κατανάλωσιν φιλοπονίας, τὰ βλέμματα εἶνε ἐστραμμένα πρὸς ὅ,τι ὑπῆρξε μᾶλλον, ἢ πρὸς ὅ,τι εἶνε καὶ πρὸς ὅ,τι μέλλει νὰ καταστῇ.

Δὲν βαρύνουν αὐτὴν ἐν τούτοις ὅλα τὰ ἄδικα. Ἦδη ἐλεγκτὰ τινὰ πνεύματα ἀντιδρῶν κατὰ τῆς πνευματικῆς ταύτης ὑποδουλώσεως, ἥτις ὡς μόνην πηγὴν ἔχει τὸν πυρετὸν τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη, τῶν ὁποίων τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα νομίζει ὅτι ὑπετάχῃ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς ξενικῆς μαθήσεως, βεβαιώνουν ἀνεπιγνώστως διὰ τοῦ ἔργου τῶν τὴν μονιμότητα τῆς ἐθνικῆς ἰδιοφυίας τῶν: τὴν διαύγειαν, τὴν ζωηρότητα, τὴν ἁρμονίαν. Ἡ ἐξ ἀποφάσεως συσσωρευθεῖσα ὀμίχλη δὲν ἤμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ πολὺν καιρὸν. Ὁ ἥλιος θὰ τὴν φωτίσῃ καὶ αὐτὴν, ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα. Ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς Γῆς καὶ ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος ὑπερισχύουν ἐπὶ τέλος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἐπανεληθόντες εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος ὡς ἐξ ἐσθίτου κατορθώνουν νὰ ξαναγεννοῦν ἐντελῶς Ἑλληνας, δηλαδὴ ἀτομικοὶ, πρωτότυποι, ζωντανοὶ. Χαρακτηριστικὰ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην εἶνε τὰ τελευταῖα ποιήματα τοῦ Παλαμά, οἱ περιπαθεῖς στίχοι τοῦ Λάμπρου Πορφύρα, τὰ διηγήματα τοῦ Βλαχογιάννη, τὰ καλλίτερα τῶν ποιημάτων τοῦ Πολέμη καὶ τὰ «Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ» τοῦ Στρατήγη μὲ τὸ ῥωστικὸν οἰκιακὸν ἄρωμά των.

Καὶ δὲν εἶνε μόνον αὐτοὶ. Ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὸσοι Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι γράφουν εἰς ξένας γλώσσας, διατηροῦν ὅμως πάντοτε ἀνεξίτηλον τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα τῆς ἀθανάτου φυλῆς. Ποῖος ἀγνοεῖ σήμερον τὴν ἐξοχὸν ἰδιοφυίαν τοῦ Μορεᾶ; Ἐγὼ ἐξ ἄλλου ὑπ' ὄψιν μου διηγήματα καὶ στίχους, διηγήματα ἰδίως, ἀκόμη δὲ καὶ ἐν μυθιστόρημα τοῦ Ἀριστείδου Παρθένου, συγγραφῆως τῆς «Πραγματικότητος», τῆς «Σαρκὸς Ἐρωτος», τοῦ «Παιδικοῦ Χαμογέλου», ψάλλοντα ὁμοῦ τὸ ἰδανικὸν καὶ τὴν σάρκα, ἐκπροσωποῦντα δ' ὅλα τὰ προτερήματα καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς. Ὁ Παρθένος πάσχει, μαραίνεται καὶ αἰμάσσει. Ἀπο-

σπασθεὶς ἀπὸ τὴν πατρίδα του παραμένει ἐν τούτοις Ἑλληνας καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπομονώνεται μεταξὺ ὄλων τῶν ἄλλων. Μερικὰ ἐκ τῶν διηγημάτων του (τὸ «Παιδικὸ Χαμογέλο», ἡ «Κόρη τῆς Ἐρήμου») εἶνε ἀληθῆ δράματα εἰς μικρογραφίαν. Ἄλλα εἶνε ἀνατολικά ποιήματα, εἰς τὰ ὁποῖα θαυμάσια ἐξαιρείται ὁ ἀπελπισ πόθος τῆς ἀγάπης. Ὁ Ἀριστείδης Παρθένος εἶνε ὁ ἀδελφὸς τοῦ ζωγράφου Κωνσταντίνου. Ὁ ἓνας ἔγινε Παρισινός, ὁ ἄλλος Βιενναῖος. Ἄλλα πόσον θὰ ἔχαιρα ἐπανευρίσκων καὶ τοὺς δύο Ἑλληνας!

PHILÉAS LEBESGUE

Μεταφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Κ.

Neuville - Vault Ἰούλιος 1901.

Σ. Μ. — Θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν μεταφραστὴν τῶν σελίδων τούτων νὰ προσθήσῃ, ὅτι ὁ ζωγράφος κ. Κωνσταντίνος Παρθένος ἐσπούδασεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὸν Σκουαμίλιο, ὅτι ἤξιώθη δις τοῦ χρυσοῦ βραβείου τοῦ ἀπονεμομένου εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὅτι εἰκόνας τοῦ τινος, ὡς ἡ ἰδεώδης «Κεφαλή» κατὰ τὴν τεχντροπλίαν τοῦ Σεγαντίνου, τὴν ὁποῖαν κατέχει ὁ μεταφράζων τὰς γραμμὰς ταύτας, ὡς ἡ Φλωρεντινῆς ποιήσεως προρραφικτικῆς «Κεφαλή», τὴν ὁποῖαν κατέχει ὁ κ. Κ. Μάνος, τὸ «Πλακάτ», (καλλιτεχνικὴ ἀγγελία) τοῦ «Ἀστεως», βυζαντινῆ σύνθεσις νεωτεριστικοῦ αἰσθηματος, τὴν ὁποῖαν παρήγγειλεν ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Ἀστεως» καὶ τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ἡ χρυσοκάνος κομψότης ταχέως θὰ διαχυθῇ διὰ τῆς ἀναπαραγωγῆς εἰς τοὺς ἀθηναίους δρόμους, ἐν ἄβρῶν σκίτζο τῆς δεσποινίδος Λασκαρίδου, ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδίαν τὸ «Τοπίον τοῦ Πράτερος», τὸ ὁποῖον κατέχει ὁ κ. Κ. Ἐμπειρίκος. — αἱ εἰκόνας αὗται, καίτοι μικροτέρας σημασίας, χαρακτηρίζουν τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ καλλιτέχνου, μετὰ πρωτοτυπίας σπανίας προχωροῦντος πρὸς νέους καλλιτεχνικοὺς δρόμους καὶ προσηλωμένου ἴσως πρὸς λαμπρὸν ἰδεώδες: τὴν φωτεινὴν τροχίαν, τὴν ὁποῖαν διέγραψεν εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν ὀρίζοντα ὁ Γύζης. Ὁ Παρθένος ἀπὸ πολλοῦ ἤδη μελετᾷ μέγαν πίνακα, εἰς τὸν ὁποῖον ποθεῖ νὰ βάλῃ ὅλην τὴν φλόγα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς του καὶ ὄλων τῶν κυανῶν τῶν ἑλληνικῶν ἁρμονιών, αἱ ὁποῖαι θροοῦν ἐντὸς αὐτοῦ. Εἶνε ὁ πίναξ οὗτος τὰ «Παναθηναῖα», ἡ ἰδανικὴ πομπὴ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀνθησῆς Ἑλληνικοῦ ὄνειρου, ἥτις φαιδρύνει τὸ ἐργαστήριον του τῆς Χερρενγκάσσε τῆς Βιέννης, ἐργαστήριον ἀπέριττον καὶ ἀνεπίδεικτον, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον καταφέγγει ἡ λάμψις τῶν νεωτέρων ἰδανικῶν καὶ τῆς φλογερᾶς νοσταλγίας τῆς πατρίδος. Εἶμαι εὐτυχῆς, ὅτι μεταφράζων τὰς συμπθεῖς σελίδας τοῦ κ. Lebesgue, ἤμπορῶ νὰ ἐκδηλώσω ὅλην τὴν συμπάθειαν καὶ ὅλην τὴν ἐκτίμησιν τὴν ὁποῖαν μοῦ ἐμπνέει ὁ ζωγράφος καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ φίλος, νοῦς φωτεινός, χεῖρ ἐμπνευσμένη, καρδία χρυσῆ.

Κ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ:

Νικόλαος Γύζης, υπό Δημητρίου Γ. Κακλαμάνου.

Τὴν μελέτην ταύτην, ἐκδοθεῖσαν πρὸ ὀλίγου εἰς ἴδιον τεῦχος, ὁ κ. Κακλαμάνος ἀνέγνωσε τὸν παρελθόντα Μάρτιον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασσού, κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Σύλλογος πρὸς τιμὴν τοῦ μεγίστου τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων.

Εἶνε γνωστὸν πόσον ἐπιμελεῖται τὰς δημοσίας ἐμφανίσεις τοῦ ὁ κ. Κακλαμάνος. Καὶ διὰ τὰς κάμνην ὠραίας, κατέχει ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα προσόντα. Τὸ ἐξωτερικόν του εἶνε κράμα συμπαθητικώτατον σοβαρότητος διοπτροφόρου καὶ χαριέσσης ἀφελείας σχεδὸν παιδικῆς. Ἀπαγγέλλει, ἢ μᾶλλον ὁμιλεῖ, εἰς τόνον εὐγενῆ καὶ ἀβρόν, με φωνῆν ὑποτρέμουσαν, περιπαθῆ, ἢ ὁποῖα κάπου κάπου προσλαμβάνει ἀποχρώσεις ἐλαφροῦ θρήνου. Ἀλλὰ χωρὶς στόμφου, χωρὶς ὑπερβολῆς ἢ ἀπαγγελία αὐτῆ, νεωτεριστικῆ κατ' οὐσίαν, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν μετὰ τὰς ρομαντικὰς θρηνηολογίας τῆς γενεᾶς τῶν Παρασχιδῶν. Τὸ λεκτικόν του ἐξ ἄλλου εἶνε ἀνθηρόν, ἢ φράσις του περίτεχνος, ἢ καθαρῶς αὐτῆς τοῦ χωρὶς ἔχους σχολαστικότητος. Τὸ σύνολον τοῦ λόγου του διαπνέει ὡς αὔρα μελωδία τις εὐαισθησίας καὶ ποιήσεως, ἢ ὁποῖα ἐξευγενίζει, ἀπαλύνει καὶ τὰ τραχύτερα, καὶ τὰ σκληρότερα, ὥστε θεωρεῖται αἰφνης περὶ τέχνης νὰ γίνωνται καταληπταὶ καὶ εὐχάριστοι ἀκόμη καὶ εἰς κυρίας. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῆ ἡ ξενίζουσα ἐκείνη προφορὰ τοῦ ρῶ, ἢ ὁποῖα δὲν ἀπαρέσκει ποτὲ εἰς ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον, ἢ ἀμεμπτος περιβολὴ καὶ τὰ ἀνετα κινήματα τελείου ἀνθρώπου τοῦ κόσμου, καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ κ. Κακλαμάνου ὡς ὁμιλητοῦ, — διατὶ ὄχι καὶ ὡς λογοτέχνη; — εἶνε νομίζω ἐπαρκῆς.

Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸν βλέπω, ὅτι τὸν ἀκούω, φυλλομετρῶν τὸ ὠραῖον βιβλίον, μετὰ τὴν χρυσοῦν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ περιέχον τὴν διάλεξίν του. Τόσον εἶνε καὶ αὐτὸ κομψόν, ἐπιμελημένον, πολυτελές, καλλιτεχνικόν. Νομίζω μάλιστα, ὅτι μετὰ τὸν πλοῦτον καὶ μετὰ τὴν ἀξίαν τῶν εἰκόνων του, — διότι περικλείει ὁλόκληρον σχεδὸν

τὸ ἔργον τοῦ Γύζη, τὸ χαρακτηριστικόν, — εἶνε τὸ σπουδαιότερον εἰκονογραφημένον βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη ἕως τώρα ἐν Ἑλλάδι. Ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ περισσότετρα πιστήρια τῶν κ.κ. Μάισονερ καὶ Καργαδούρη. Ἀλλ' ὁ ἔπαινος, κατὰ τὰ τρία τέταρτα, ἀνήκει εἰς τὸν κ. Κακλαμάνον. Διότι, εἰς τὸν παράδοξον αὐτὸν τόπον παρατηρεῖται καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον: οἱ συγγραφεῖς νὰ συνθέτουν τὰ βιβλία των καὶ νὰ τὰ κάμνουν κομψὰ ἢ ἀκομψα, περικαλλῆ ἢ βαναυσα... τυπογραφικῶς! Ἵπάρχουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν ἡ δύο τυπογραφεῖα, — καὶ εἰδικῶς τὸ προμνησθέν, — τὰ ὁποῖα ἔχουν ὅλα τὰ μέσα μίαν καλλιτεχνικὴν ἐκδόσεως. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπιστατήσῃ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ἂν δὲν δώσῃ ὅλον τὸ σχέδιον, ἂν δὲν φροντίσῃ καὶ διὰ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν στοιχείων μέχρι τοῦ πλάτους τῶν διαστημάτων, καλλιτεχνικὸν βιβλίον δυσκόλως ἐκδίδεται. Ἄλλου, εἰς τὰ μεγάλα ἐκδοτικὰ καταστήματα, ὑπάρχουν ἀνθρωποὶ εἰδικοί, — καλλιτέχναι καὶ αὐτοί, — ἐπιμελοῦμενοι τῆς μορφῆς τῶν βιβλίων, ἐπινοοῦντες, καινοτομοῦντες. Ἐδῶ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ τοὺς ἀναπληρῶσῃ ὁ συγγραφεὺς, ὅπως καὶ ὅσον εἰσφέρει. Διὰ τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κακλαμάνου τιμᾷ κατ' ἐξοχὴν τὴν καλαισθησίαν τοῦ συγγραφέως του, καὶ ἂν θέλετε, τὴν ἀποδεικνύει.

Καὶ εἶνε ἡ καλαισθησία, ἢ ὁποῖα χαρακτηρίζει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὄχι μόνον τὴν ἐκδοσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάλεξιν — καὶ ὄχι μόνον τὴν διάλεξιν, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ ἔργον τοῦ κ. Κακλαμάνου, τὸ ὁποῖον συγκεφαλαιοῦται εἰς τὸ «Ἄστυ», τὴν καλαισθητικώτεραν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων. Ἀλλὰ σήμερον πρόκειται μόνον περὶ τῆς διαλέξεως, μόνον περὶ τοῦ ὠραίου, τοῦ εὐγλώττου καὶ πιστοῦ αὐτοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Γύζη. Ὁ ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κακλαμάνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔβαλεν ἀληθῶς «ὄλην τὴν συγκίνησιν τῆς καρδίας του καὶ ὅλον τὸν θαυμασμόν τῆς ψυχῆς του», διὰ ν' ἀνεγείρῃ τὸ μνημεῖον ἀντάξιον τοῦ καλλιτέχνη, τὸν ὁποῖον ἐθρηνησάμεν πρὸ

ὀλίγου, — σχηματίζει πλήρη περὶ τῆς ἀξίας του καὶ τῆς ἰδιοφυίας του ἰδέαν. Εἰς τοῦτο συντίθενται βεβαίως καὶ αἱ εἰκόνες, αἱ ἐπεξηγοῦσαι τὸ κείμενον ἢ ἐπεξηγούμεναι διὰ τοῦ κειμένου. Ἀλλ' ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν χαράσσει ὁ τεχνοκρίτης, μετὰ τὸ ἐπιμνημόσυνον ρήτορος τὰς ἐξάρσεις, εἶνε ἐπίσης ἔντονος καὶ ἐκφραστικῆ. Μᾶς παρουσιάζει τὸν Νικόλαον Γύζην ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς ζωγράφον. Μᾶς χειραγωγεῖ νὰ τὸν παρακολουθήσωμεν καθ' ὅλην τὴν ἐξέλιξιν, ἀπὸ τῶν πρώτων ἀσταθῶν βημάτων, ἀπὸ τῆς πρώτης μιμητικῆς περιόδου, ὅταν ἐπιλοτέχνει ρωπογραφίας, ἀνεξήτει αὐτὸν καὶ κατεῖχτο μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ρεαλισμοῦ, μέχρι τῶν τελευταίων τολμηρῶν πτήσεων πρὸς τὸν νεοιδανισμόν, τὰς ὁποίας διέκοψεν ἀποτόμως ὁ θάνατος. Καὶ διὰ τὰς ἐπεξηγήσεις, διὰ τὰς καθαρὰς καλλιτέρας τὴν ὑστάτην αὐτὴν ἐξέλιξιν τοῦ Γύζη, ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀρκετὰ ἐκτενῆ μελέτην περὶ τῶν συγχρόνων καλλιτεχνικῶν τάσεων, περὶ τῶν νέων ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεζήτησαν οἱ σημερινοὶ ἐπαναστάται τῆς τέχνης, οἱ ἀποσεύσαντες τὸν ζυγὸν τοῦ ρεαλισμοῦ, — καὶ μεταξὺ αὐτῶν κατατάσσει τὸν Ἑλληνα ζωγράφον.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς μελέτης τοῦ κ. Κακλαμάνου ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ «Παναθηναῖα», καὶ οἱ ἀναγνώσταί μας τὸ ἐνθυμοῦνται, ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ παραθέσω ἐξ αὐτοῦ ἀποσπάσματα. Ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὰς κλασσικῆς εὐγραμμίας καὶ φωτεινοτάτου οὕτως εἰπεῖν συμβολισμοῦ εἰκόνες τοῦ Γύζη, θὰ ἐσκανδαλίσθησαν ἴσως διὰ τὴν ἀπρόοπτον κατάταξιν τοῦ καλλιτέχνη εἰς σχολὴν ποιητῶν καὶ ζωγράφων τόσον νεωτεριστικῆν καὶ ἐπαναστατικῆν, — ὑπενθυμίζουσαν, ὡς τὸ λέγει καὶ ὁ κ. Κακλαμάνος, τὴν ἰδικὴν μας μαλλιαρωσύνην, καὶ προκαλοῦσαν τὸσας ἀμφιβολίας, — οἱ δὲ θαυμάσαντες τὴν «Ἐαρινὴν Συμφωνίαν», τὸν «Ὀλυμπιονίκην», τὴν «Θεωρίαν καὶ Πράξιν» καὶ τὸ «Πνεῦμα τοῦ Πόνου», — διὰ ν' ἀφήσω τὰ ρωπογραφήματα, — θὰ ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀνακράξουν διαμαρτυρούμενοι, ὅτι καμμία, οὔτε ἡ ἐλαχίστη σχέσις δύναται νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ καλλιτέχνη συνεχίζοντος τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, καὶ τῆς «Καλδαϊκῆς Παστοράλ», τῶν ὑπερανθρώπων τεράτων τοῦ Τροῦξελ ἢ τῶν περιφήμων γιλέκων τοῦ Σαρ Πελιδᾶν.

Ὅχι! εἰμπορεῖ νὰ εἶνε κανεὶς καὶ νεωτεριστῆς καὶ ρηξικέλευθος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὰς ὑπερβολὰς, αἱ ὁποῖαι κρημνίζουσιν εἰς τὸ βάραθρον τοῦ γελοίου.» Εἰμπορεῖ νὰ ἐθαυρῆται τὸν ρεαλισμόν καὶ νὰ ἐπιζητῆ νέα ἰδεώδη, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φορῆ

τὰς ἰσχυροὺς ρεδιγχοτάς τῶν προρραφαηλιστῶν τοῦ Λονδίνου εἰμπορεῖ νὰ εἶνε Μπαϊκλιν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶνε Τροῦξελ. Καὶ ὡς μαντεύων τὰς διαμαρτυρίας καὶ θέλων νὰ τὰς κατασιγάσῃ, ὁ κ. Κακλαμάνος παραθέτει τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἀπὸ μελέτην ξένου τεχνοκρίτου: «Σοβαρὰ ἢ μούσα τοῦ Γύζη καὶ παθητικῆ, αἰρεται ὑπὲρ τὰ ἐφημερα. Ἡ καθαρότης καὶ τὸ ὕψος τῆς φαντασίας αὐτοῦ εἶνε ἐπίσης ἀξία ἐπαίνων, ὅσον καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ σαφήνεια τοῦ καλλιτεχνικοῦ του τρόπου, δι' οὗ τὰ βαθύτατα τῶν νοημάτων ὄχι μόνον ἐπιχαρίτως καὶ εὐμόρφως ἐκφράζονται, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα παρίστανται εὐκρινῶς ἀντιληπτά. Ὁ Γύζης ἀπέχει τοῦ τειρομένου ὅσον καὶ τῆς μυστικοπαθοῦς συμβολικότητος...»

Καὶ κατωτέρω, ἀπὸ ἄλλον τεχνοκρίτην: «Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο πνεῦμα (παρὰ τῷ Γύζη) περιβάλλεται κλασσικὴν μορφήν μετὰ δριμύτους πάθους, ἐμφυχώνει δὲ μορφὰς πλήρεις σεμνῆς αὐστηρότητος καὶ χάριτος Ἀττικῆς.»

Εἶνε ἀναντίρρητος ἡ ἀκρίβεια τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ. Καὶ τόσον πολὺ, ὥστε δὲν θὰ εἶχεν ἀδικον ἴσως ὁ θεωρῶν ἀσχετον καὶ αὐτὴν τὴν ἀπλὴν παράθεσιν, εἰς μελέτην περὶ Γύζη, τῶν ὀνομάτων τῶν νέων καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξάλισαν τὸν κόσμον μετὰ τὰ σκότη τοῦ συμβολισμοῦ των καὶ τῆς μυστικοπαθείας των, καὶ τοὺς ὁποῖους ὁ κόσμος θεωρεῖ ἀπλοῦστατα παράφρονες. Ἀλλ' ἀρὰ γε ὁ χαρακτηρισμὸς ἐπεκτείνεται εἰς ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Γύζη; Περιλαμβάνει ὅλας τὰς εἰκόνες, τὰς ἀπὸ τῆς «Ἐαρινῆς Συμφωνίας» καὶ ἐδῶθεν; Χαρακτηρίζει παραδειγματικῶς χάριν καὶ τὴν «Δόξαν» ἐκείνην, τὴν ἐμπνευσθεῖσαν ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Σολωμοῦ; Ἐκφράζει καὶ αὐτὴ νόημα, τὸ ὁποῖον εἰς πάντα νὰ παρίστανται εὐκρινῶς ἀντιληπτόν; Εἶνε ἀπὸ τὰς μορφὰς ἐκείνας, τὰς πλήρεις σεμνῆς αὐστηρότητος, πρὸ πάντων δὲ χάριτος Ἀττικῆς;

Τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν ὄσων εἶδον τὴν περιλάλητον αὐτὴν «Δόξαν» εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ζαπτείου, — διὰ τὰ μὴ ὑπαθέση κανεὶς ὅτι ἡ φωτοτυπία τὴν παραμορφώνει, — θὰ ἔλεγον ὅτι ἀμφιβάλλον. . . Δὲν ἐνόησαν τίποτε ἀπὸ τὴν θαυμασίαν, τὴν ὠραιότεραν ἴσως παράστασιν τοῦ Γύζη. Εἰς τοὺς ἀπλοϊκοὺς, τοὺς νομίζοντας ὅτι μόνον ἐρατεινῶς εὐμορφα πρόσωπα ζωγραφίζει ὁ καλλιτέχνης, ἐφάνη τερατώδης ἡ γυναικεία ἐκείνη μορφή. Καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι καὶ ἐμπεριότεχοι, — Ἀθηναῖοι ἐννοεῖται, — διερωτῶν τί ἤθελεν ἀρὰ γε νὰ ἐννοήσῃ ὁ ζωγράφος, παριστάνων τὴν «Δόξαν» του τόσον αὐστηρὰν, τόσον ἀγρίαν, καὶ τί εἶδους συμβολισμὸς ἦτο

αυτός; Όμιλοῦμεν ιστορικῶς, καὶ δὲν διστάζομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν: Αὐτὴν τὴν φορὰν, — τοῦλάχιστον μέσα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐκθεσιν, — τὸ νόημα τοῦ Γύζη δὲν ἦτο ἀντιληπτὸν εἰς πάντας, οὔτε ἐφαίνετο εἰς πάντας πλήρως ἀπικτῆς χάριτος ἢ μορφῆς, δι' ἧς τὸ ἐξέφραζεν. Ἡ «Δόξα» δὲν ἐνόηθη, καὶ ὁ ὑπέροχος δημιουργὸς τῆς ἡπείλησεν — ἀπειλή, εὐτυχῶς, μὴ πραγματοποιηθεῖσα, — ὅτι θὰ τὴν καύσῃ...

Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ διαφωτιστικὸν ἔργον τοῦ τεχνοκρίτου. Ὁ κ. Κακλαμάνος τὴν ἐνόησε, φυσικὰ, καὶ κατεμαγεύθη. «Ἐγεί, λέγει — μετὰ βεβαιότητος, — κάτι τὸ ἐξόχως ἀρρενωπὸν ἢ «Δόξα» αὐτὴ, ἢ πινακίδων ἔχουσα τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ κάλλος ὑψηλὸν καὶ μονῆρες πνεῦμα περιπλανώμενον εἰς τὴν αἰματοβαφῆ γῆν δαιμόνιον ὑπέργειον, ἐγγράφον εἰς τὰς ἀθανάτους δέλτους τῆς αἰωνίας Μνήμης τὰ ὀνόματα τῶν ἐλευθερωτῶν δύναμις ὑπερκόσμιος συλλαβίζουσα, εἰς στροφὴν ὕμνου ἀελλώδους, εἰς πνοὴν θεελλώδη, τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐρειπίων, τῶν αἱμάτων, τῶν θυσιῶν, τῆς αὐταπαρνήσεως...»

«Ναί, μὰ τὴν ἀλήθειαν! — φαντάζομαι ἀνακράζοντα τὸρα καὶ τὸν ἀπλοϊκώτερον, καὶ τὸν μᾶλλον ἀπειρόκαλον — ἔτσι εἶνε, ἔτσι πρέπει νὰ

εἶνε! Τοιοῦτον πνεῦμα ὑψηλὸν καὶ ὑπέργειον, δὲν ἤμποροῦσε βέβαια νὰ ἔχη τὴν μορφήν τῆς ὠραίας κυρίας ποῦ βλέπω κάθε ἀπόγευμα εἰς τὸν περίπατον!...» Καὶ τὸν φαντάζομαι στρέφοντα τὴν σελίδα καὶ βλέποντα ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν φωτοτυπίαν τῆς Δόξης, ἢ ὅποια τοῦ φαίνεται τὴν ἄνω γωνίαν, φωτεινότερα, ὠραιότερα. Οἱ ὀφθαλμοὶ του διηνοίχθησαν ὀλίγον πρὸς τὸ ἀπρόσιτον κάλλος. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὁ κ. Κακλαμάνος ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ὑποβολῆς μετὰ τὸ ὠραίον του ὕφος, μετὰ τὰς ποιητικὰς του λέξεις, μετὰ τὴν παρασύρουσαν εὐγλωττίαν του. Θὰ προσέθετον ἐγώ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω περιχοπὴ ἔχει κάτι ἀπὸ τὸν κυματισμὸν τοῦ λευκοῦ ἱματίου τῆς Δόξης. Ἄδιόφορον. Τὸ ζήτημα εἶνε, ὅτι δὲν ἱκανοποιεῖ μόνον τοὺς ἐμπειροτέχνους, ὡς ἐκφράζουσα τὰ αἰσθήματά των, ἀλλὰ κάμνει καὶ τοὺς ἀπλουστεροὺς ἀκόμη νὰ πιστεύουν τὴν εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τῆς Δόξης καὶ εἰς τὴν μυστικὴν τῆς ὠραιότητάς. Καὶ μήπως ὁ πολὺς κόσμος βλέπει ποτὲ μόνος του; Καὶ τί ἄλλο ἐπὶ τέλους εἶνε ἡ καθιερωμένη δόξα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, ποιητῶν, ζωγράφων, γλυπτῶν, ἀρχιτεκτόνων, παρὰ ἡ ὑποβολή, τὴν ὅποιαν ἀσκοῦν οἱ φωτισμένοι τῶν ἔργων των διερμηνεῖς ἐπὶ τοῦ πλήθους;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΦΑΝΤΑΡΟΣ. Ἡ κομπὴ ἰδιωτικῆς βιτωρίας μετὰ τοὺς τεφροὺς ἠνιόχους, ἢ ὅποια ὠδήγει εἰς ἕνα οἶκον τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας τὸν ξανθὸν κόμηντα μετὰ τὸν ὑψηλὸν πύλον καταυαζόμενον ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν ἥλιον, ἢ αὐτὴ βιτωρία φέρεται εἰς τὸν ἴδιον οἶκον σήμερον ἕνα νεοσύλληκτον βυθισμένον εἰς τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη τοῦ πληθίου καὶ τοῦ ἀμπερόνου. Ὁ κόμης Ριαγκούρ ἔγινε στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ. Ὑπάρχουν φιλελλητισμοί, τοὺς ὅποιους εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀντιμετρήσῃ ἐνούμενον τὸ πατριωτικὸν αἰσθημα χιλίων ἑλληνικῶν στηθῶν. Ὑπάρχουν φιλέλλητες, διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁποίων κάθε ξύλον, λίθος, πρόσωπον, ἔνδυμα, ὅ,τι δὴποτε ζῆ καὶ κινεῖται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς εἶνε ἕνα κομμάτι θαμβωτικοῦ φωτός. Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πῶς στίλβει ὁ στρατὸς τοῦ πεζικοῦ εἰς τοὺς κυανοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κόμητος στρατιώτου, ποῖα ἀπαλότης πτεροστρωμνῆς εἶνε δι' αὐτὸν ἢ σπαρτιατικὴ τραχύτης τῆς κλίνης, ἢ ὅποια τὸν ἐδέχθη ἐκεῖ ἄνω, ποῖα ἐλαφρότης τὸ πληθικὸν ποῦ καταρρίπτει ἀγρίαν σιάν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, τί προσφιλὴς ἐναγκαλισμὸς ὁ σπαθοζωστήρ, τί ψιθυρισμὸς ἠδονικὸς ὁ κρότος τοῦ ξίφους, τὸ ὅποιον τοῦ ἠμιλεῖ διαρκῶς εἰς τὸ πλευρόν, τί πέδιλον Ἑρμαϊκὸν αἰ ἀρβύλαι, αἰ ὅποιαι τοῦ βαρύνουν σιδηρῶς τὸ βᾶδισμα, ποῖον ἐπακκουμῆμα ἰδανικῆς χειρὸς εἰς τὸ σῶμά του τὸ βάρος τοῦ γκρά.

Δὲν ἤξεύρω πῶς θὰ δεχθῆ αὐρίον ὁ κόμης μίαν φυλάκισιν, μίαν ἐντολὴν νυκτερινῆς φρουρήσεως, μέσα εἰς τὴν παγωνιὰν τοῦ χειμῶνος, διασκορπισμοῦ ἐνὸς συλλαλητηρίου, καταδιώξεως ἐνὸς ἀλήτου, συνοδείας ἐνὸς καταδίκου, ἐπεμβάσεως εἰς μίαν συμπλοκὴν φωτιζομένην ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς μαχαίρων. Ἄλλ' ὑποθέτω ὅτι ὅλα θὰ τὰ ἐπιζητήσῃ ὁ ἴδιος. Ὅτι ὅλα θὰ ἀποτελέσουν μίαν παρένθεσιν τῆς ζωῆς του, ἢ ὅποια θὰ πληρωθῆ μετὰ κυανοῦν, ἐντελῶς μετὰ κυανοῦν. Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὸν ποιητὴν τῶν «Φιλελλήνων», ὁ ὅποιος βλέπει τὴν Ἑλλάδα ἀνθοδέουσαν ἀπὸ τοὺς κήπους τῆς ἑνα στέφανον:

Γιὰ τὰ παιδιὰ μᾶς ἄλλης γῆς
μᾶς μακρινῆς πατρίδας
ποῦ ἔτρεχν κι' ἀπαρνήθησαν
τὰ πατρικὰ λιμάνια.

Η ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. Μία προκήρυξις περὶ κατασκευῆς ἀνδριάντος εἰς τὸν Βασίλειον ἀνεστάτωσαν ὅλα τὰ γλυπτικὰ μας ἐργαστήρια καὶ ἀνεξέμωσαν τοὺς πηλοὺς. Μόνον τὰς ιδέας δὲν ἀνεξέμωσαν. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν παρε-

τάχθη μία σειρά προπλασμάτων τοῦ Βασίλειον, εἰς τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδριαντοποιίας ἐν Ἑλλάδι ἐφαίνετο παλαιὸν ματαίως νὰ ἀνέλθῃ ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ καλοῦπια τῶν ἀφθόνως παραγομένων βαρέων, ἀκινήτων, καὶ χονδροπύχων ἀνδριάντων. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέρριψεν ὅλην αὐτὴν τὴν παραγωγὴν.

Ἀλλὰ πρὶν ἐνεργηθῆ δευτέρως διαγωνισμὸς, ἤρχισε μία παράδοξος δημοπρασία. Εἰς γλύπτῃς ἐδήλωσαν ὅτι δεχεται νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα ἀντὶ 18,000 δραγμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος δωρεῖ εἰς τὸν Ἑθνικὸν στόλον. Ἄλλος γλύπτῃς ἐκτύπησε τὸ σφυρὶ μειοδοτικῶς, δηλώσας ὅτι ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον ἀντὶ ὀλιγωτέρας δαπάνης. Καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς διαγωνισμὸς μετετοπίσθη εἰς τὰς σαθρὰς τραπέζας τοῦ Δημοπρατηρίου, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐργολαβίας σανοῦ. Δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι θὰ ἀκουσθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἢ τελευταίας κτύπος τοῦ σφυροῦ κατακυρώνων τὴν ἐργολαβίαν εἰς ἐκεῖνον ποῦ θὰ δώσῃ ὀλιγώτερα. Ἀναγράφομεν μόνον τὸ γεγονός σκεπτόμενοι μετὰ πολλὴν μελαγχολίαν ὅτι ἀντὶ πτήσεων πρὸς τὸ ἀπείρον, ἢ καλλιτεχνία μας ἀρχίζει νὰ ἀπλώη πέρα πρὸς τὴν βιομηχανίαν. Ἐκαστος δὲ κτύπος τοῦ μειοδοτικοῦ σφυροῦ μερικῶν γλυπτῶν μας συντρίβει καὶ μίαν εὐγενῆ ὀρμὴν, ἢ ὅποια πιθανὸν νὰ ἐγεννᾶτο διὰ νὰ ἀναβιδιάσῃ ὑψηλότερα μίαν γλυπτικὴν τέχνην κάπως δυσκίνητον καὶ παχέαν.

ΑΥΣΤΗΡΟΣ ΑΛΛΑ ΠΟΛΥ. Πολιτειακὸν συμβάν, τὸ ὅποιον ἔχει τὸν τόπον τοῦ ἔξω τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἔγινε πρὸ ὀλίγου. Μετετέθη ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας δικαστῆς, ὁ ὅποιος θεωρεῖται ὁ λευκότερος καὶ ἀσφογώτερος τῶν ἑλλήνων δικαστῶν. Τὴν μετὰ τὴν ἀπήχησιν σύσσωμον τὸ δικηγορικὸν σῶμα, προβάλλον τοὺς ἐξῆς λόγους:

«Ὅτι δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὴν ἐπιείκειαν.

«Ὅτι δὲν ἠμίλησε ποτὲ ἐπιεικῶς πρὸς κατηγορούμενον καὶ πρὸς μάρτυρα.

«Ὅτι ἐπέβαλλε πάντοτε τοὺς ἀνωτάτους δρους τῶν ποινῶν.

«Ὅτι ἐδέχτο εἰς τὸ γραφεῖόν του τοὺς δικηγόρους πορῶν τὸ καπέλλο του.»

Εἶνε ὀγκῶδες πολιτειακὸν-κοινωνικὸν ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἢ συζήτησις ἠδύνατο νὰ ἐξαπλωθῆ ἐπὶ δέκα τοῦλάχιστον μεγαλοσχημῶν ἐφημερίδων. Ζήτημα τὸ ὅποιον μᾶλλον θὰ εἶχε τὸν τόπον τοῦ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ. Εἶχε δίκαιον ἢ εὐαισθησία τῶν δικηγόρων ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ διαιρητοῦ, τοῦ πραιτωρός καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ τοῦ δικαστοῦ ὁ ὅποιος ἤθελε τὸν ἀνθρώπον ἀφανίζομενον ὑπὸ τὴν ὕψιστην δικαστικὴν σοβαρότητα; Ἄγνωστον. Ἐδιαβάσαμεν ὅμως κάποιον συγγραφέα λέγοντα ὅτι οἱ ἀσθηρότεροι δικασταί, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισε ποτὲ, ἐμειδίωσαν καὶ καμμίαν φορὰν.

ΔΑΣΟΦΥΛΑΞ ΦΟΒΟΣ ΘΕΟΥ. Ἡ Ἰερὰ Σύνοδος ἀφώρισε τοὺς καίοντας τὰ δάση. Θὰ ἔτυχε βεβαίως νὰ ἀκούσῃτε ἀφορισμὸν εἰς ἐκκλησίαν. Εἶνε μία προσταγὴ οὐκ ἐξερρομένη ἀπὸ τῆν Ὁραϊάν Πύλῃν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀπαντᾷ ἡ ἐπιδοκιμαστικὴ βοή τῶν χριστιανῶν λεγόντων «Ἐπικατάρατος» μεταξύ ὧμως τῶν ψιθυρίζοντων τὴν λέξιν αὐτήν, ὑπάρχει συνήθως καὶ ὁ δράστης τοῦ ἐγκλήματος, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται ὁ ἀφορισμός. Ἰσως πολλοὶ ποιμένες ἀπὸ τοὺς πυρπολήσαντας κόσμον δλόκληρον φυτικῶν ὠραιότητων θὰ κρᾶζον καὶ ἦδη εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀφελῶς «ἐπικατάρατος», ὅταν ὁ ἱερεὺς ἀφορίζῃ τοὺς πυρπολητάς.

Περὶ τοῦ πῶς ἀφώριζεν ἡ ἀρχαία μυθικὴ θρησκεία τοὺς καταστροφεῖς τῶν δασῶν μᾶς πληροφορεῖ τὸ σῆμα τῆς «Φιλοδοσιακῆς Ἐταιρείας» ἀντίτυπον ἀρχαίου νομίματος δωρηθὲν εἰς τὴν Ἐταιρείαν ὑπὸ τοῦ κ. Σβορώνου. Ἡ παράστασις τοῦ ἀρχαίου νομίματος εἶνε ἀπλουστάτη. Εἰς γωρικὸς σκῆνωει τὴν πέλεκυν νὰ κόψῃ ἐν δένδρον. Τὸ δένδρον σχίζεται εἰς δύο αἰφνιδίως καὶ προβάλλουν δύο δράκοντες τείνοντες τὰς γλώσσας τῶν κατὰ τὸ ἄνωσιον.

Ἡμεῖς πρέπει νὰ συμβολίσωμεν ὁμοειῶς τοὺς δύο δράκοντας τῆς ἀρχαίας αὐτῆς παραστάσεως, οἱ ὅποιοι ἐφρούρου τὸ φυτικὸν κάλλος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τοὺς ἀνθρώπους τῆς καὶ τοὺς θεοὺς τῆς. Ὁ εἰς δράκων εἶνε σήμερον ὁ φόβος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἄλλος δράκων θὰ εἶνε τάχα ὁ φόβος τῆς ἑλληνικῆς δικαιοσύνης;

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟ μικροῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γερμανίᾳ ἀνεκδοτοὶ σκέψεις τοῦ Νίτσε, ἐξαχθεῖσαι ἀπὸ σημειωματᾶριον τὸ ὅποιον ἀνευρέθη εἰς τὴν Γενεύην τῷ 1898 εἰς τὸ θυλάκιον παλαιῦ ἐνδύματος, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφήσῃ ἐκεῖ ὁ διάσημος φιλόσοφος. Αἱ σκέψεις αὐταὶ χρονολογούνται ἀπὸ τοῦ 1881 καὶ λαμβάνουν θέσιν μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς Ἡοῦς (Morgenröthe) καὶ τῆς Φαιδρᾶς Ἐπιστήμης (die göthliche Wissenschaft). Ὁ Νίτσε ἀφ' ἑνὸς μὲν πραγματεύεται περὶ τοῦ πάθους τῆς γνώσεως, τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὸν ὅποιον ἀπαιτεῖ εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ σημειώνει προσωπικὰς τινὰς σκέψεις περὶ τῆς κατακτῆσεως τῆς πνευματικῆς του ἀνεξαρτησίας. Οἱ ἀφορισμοὶ εἶνε ἐν συνόλῳ πενήντα τέσσαρες.

ΕΧΟΜΕΝ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὠραῖον βιβλίον τοῦ Ε. Α. Γρεγὸς περὶ τοῦ διασήμου ἑλθετοῦ ποιητοῦ Φερδινάνδου Κορνάδου Μάγερ. Ὁ ποιητὴς οὗτος ὁ τῶσον θαυμαστός διὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς ἀποτελεῖ ἀληθὲς ψυχολογικὸν πρόβλημα. Ἐν μέσῳ οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας ἀποπνιγούσης πᾶσαν ποιητικὴν ἑξαρσιν, ἐν μέσῳ περιφρονήσεως καὶ χλευασμῶν, τὸ πνεῦμά του ἐπάλασεν ὀδυνηρῶς κατὰ τῶν ἄλλων καὶ κατὰ τῆς ἰδίας του νοθρᾶς φύσεως καὶ συνεταράχθη ἀπὸ ὑπερδιέγερσιν, ἥτις ἔφερον αὐτὸ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς παραφροσύνης. Μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους καὶ

πέραν ἔτι παντελῆς στειρότητος ἐκράτησεν αἰχμάλωτον τὴν φαντασίαν του. Τέλος μετὰ ψηλαφῆσεις καὶ διαταγῶν, πλησιάζων ἤδη τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, ἐκπέμπει τὴν κραυγὴν τῆς ἀπελευθερώσεως «εἶμαι ποιητὴς!» καὶ παλαίει ἀκόμη διὰ νὰ εὕρῃ τὴν μορφήν τὴν ἀρμόζουσαν, ἀφ' οὗ εὗρε τέλος τὴν κλησίν του καὶ τιθασεὺς καὶ ὑποτάσσει τὰ θέματά του. Ἐπάλας μὲ τὰ θέματά του, ἔλεγεν εἰς τὸν βιογράφον καὶ κριτικὸν του Φρέϋ, ὅπως ὁ πατριάρχης Ἰακώβ μὲ τὸν ἀγγελοῦ: «Δὲν σ' ἀφίνω πρὶν μ' εὐλογήσῃς». Διὰ τοῦτο σχεδὸν θρησκευτικὴν λατρείαν ἤσθάνετο πρὸς τὴν τέχνην του. «Ὁ Μακιαβέλης, — ἔγραφε κάπου, — πρὶν καθίσῃ εἰς τὴν τράπεζάν του νὰ γράψῃ, ἐφόρει εορτάσιμα ἐνδύματα. Συναίσθημα ἀνάλογον μὲ καταλαμβάνει ὅταν ἀρχίζω τὴν ἐργασίαν μου. Μοῦ φαίνεται ὅτι διασκελίζω τὸ κατώφλιον ναοῦ».

Ὁ Μάγερ τὸ φιλολογικὸν του στάδιον ἤρχισε διὰ δύο μεταφράσεων, τὰς ὅποιαις ἄλλως ἐδημοσίευσεν ἀνωνόμως: μετέφρασε γερμανιστὶ τὰς Διηγήσεις τῶν Μεροβιγγιανῶν χρόνων τοῦ Τισερρύ, καὶ γαλλιστὶ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν Γραφικὴν Ἑλβετίαν τοῦ Οὐλριχ. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ μεταφράσῃ γαλλιστὶ καὶ τὴν Ρωμαικὴν Ἱστορίαν τοῦ Μόρμυσεν (ὁ περιώνυμος Γερμανὸς εἶχεν ἤδη δώσει τὴν συγκατάθεσίν του), ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἐναυάγησε, διότι ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Hachette ἐδίδασκε νὰ ἀναλάβῃ τὴν δαπανηρὰν ἐκδοσιν. Ἐπειτα ἐπεχείρησε ταξείδια εἰς Παρίσιον, Μόναχον, Ρώμην, Φλωρεντίαν, τότε δ' ἔγραψε καὶ τὰ πρῶτα ποιήματά του. Στίχοι περισσότερον λαβεύμενοι ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Μάγερ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἡ ὀρθότης τῆς ἐκφράσεως ἐν τῇ πυκνῇ διατυπώσει ἐνθουμίζει τὸν Ἑρεδιά. Ἐνίοτε τὰ βαλλίσματα του ἐνθουμίζουν τὰ σοφά του Πλάτεν, ἀλλ' ἔχουν περισσότερο χρῶμα καὶ εἶνε πλέον ἔκτυπα. Ἡ ἐπιτυχία ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ ὅπως καὶ ἡ ἐμπνευσις: ὅτε τέλος διεφημίσθη τὸ ὄνομά του, ὁ δυστυχὴς ποιητὴς προσεβλήθη ὑπὸ ἐγκραλικῆς νόσου. Μετὰ πέντε ὀδυνηρὰ ἔτη ἀνέκτησε τὴν υγείαν του, ἀλλὰ μετὰ τινὰς μῆνας, τῷ 1898, ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν.

Διὰ τῶν ἱστορικῶν του διηγημάτων, τῶν ἐμμέτρων διηγημάτων καὶ τῶν ποιημάτων του ὁ Κορνάδος Φερδινάνδος Μάγερ θὰ καταλάβῃ ὑπέροχον θέσιν ἐν τῇ γερμανικῇ ποιήσει. Ἀλλ' οὐδέποτε θὰ γίνῃ δημοφιλὴς ποιητὴς: τὰ θέματά του ἐξέλεξεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του καὶ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως. Ἡ βαθεῖα γνώσις τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἀπῆλλαξε τὸ ὄφος του πάσης παραφροσύνης καὶ τῷ ἐπέβαλε τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν συντομίαν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΕΝ τῇ κυκλικῇ αἰθούσῃ τοῦ δευτέρου ὀρόφου τοῦ μουσείου Γκιμὲ ἐν Παρισίῳ, ὁ κ. Γκαγυῆ, ὁ σοφὸς καὶ ἐγκριτὸς ἀρχαιολόγος, εἰς τὸν ὅποιον τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Γαλλίας ἀνέθεσεν ὡς γνωστὸν τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκθέτει μέρος τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὴν περίοδον 1900 — 1901: μολονὶ δὲ τάντικαιμένα, ἐν οἷς καὶ πλεῖστα ὀστᾶ, τὰ φυλασσόμενα ἐν ταῖς προθήκαις ἀντιπροσωπεύουν μόνον τὸ τέταρτον τῶν ὄσων δ κ. Γκαγυῆ ἐκόμισεν εἰς Αἴγυπτον, τὰ ἐκεῖ ἐκτεθειμένα εἶνε ἀρκοῦντα ὅπως ἐλάκυσον τὸ πλῆθος τῶν εἰδημόνων, τῶν ἐρασιτεχνῶν καὶ τῶν περιέργων.

Τὸ κυριώτερον τῶν ἐκθεμάτων εἶνε ὁ νεκρὸς τῆς Θαΐδος, τῆς περιλαλήτου ἑλληνίδος ἑταίρας, ἡ ὅποια πλὴν ἄλλων πολυκρότων ἐρώτων, ὑπῆρξεν ἐρωμένη τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μαινάνδρου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καὶ σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὁ ὅποιος ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς δύο τέκνα.

Ὁ κ. Γκαγυῆ ἀνεκάλυψε τὸν νεκρὸν τῆς Θαΐδος ἐν τῷ εὐρυτάτῳ κοιμητηρίῳ τῆς Ἀντινόης, τὸ ὅποιον εὑρήται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νεῖλου καὶ τὸ ὅποιον ἔχει μῆκος 12 καὶ πλεόν χιλιομέτρων.

Ἡ Θαΐς κατάκειται παραπλευρῶς τοῦ ἐρημίτου Σεραπίωνος. Τὰ ὀστᾶ κτρινησμένα, διατηροῦνται καλῶς, καὶ οἱ πόδες φέρουσι μικροσκοπικὰς ἐμβάδας, αἱ ὅποιαι εἶνε ἐξυφασμένα διὰ χρυσοῦ νήματος. Πᾶν ὅ,τι εὐρέθη ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ἐναπετέθη ἐν τῇ περιεχούσῃ τῷ λείψανον προθήκῃ. Βλέπει τις οὕτως ἐν αὐτῇ δέσμην ῥόδων τῆς Ἰεριχούς, δέσμην ἀμαράντων στεφάνου ὁ ὅποιος περιέστερε τὴν κεφαλὴν τῆς νεκρᾶς, φύλλα φοίνικος διάπλεκτα, περιδέριον ἀπὸ ἀληθινᾶ μαργαριτάρια, τὰ ἐπίσημα ἱμάτια τῆς ἑταίρας πολυτελέστατα διαποικιλιμένα καὶ ἐξυφασμένα καὶ ὕδριαν εὐρεθεῖσαν ὑπεράνω τῆς λάρνακος ἐν τῇ ἄμψῃ ἡ ὅποια περιεῖχε κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴν οἶνον.

Ὁ ἄσκητὴς Σεραπίων φέρει καὶ οὗτος τὰ ἱμάτια του: φέρει ἐπι περὶ τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς πόδας παμμεγίστους σιδηροὺς κρίκους τὴν ὄσφον του συσφίγει βαρὺς σιδηροῦς ζωστήρ καὶ τὸ περιδέριον τὸ ὅποιον φέρει περὶ τὸν λαιμὸν ζυγίζει ἐπακριβῶς ἐπτά λίτρας.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΝΕΟΝ μηχανήμα εὑρεθῆν, ἐπιτρέπον εἰς τοὺς ναυτιλομένους νὰ ὀρίζουν ἀκριβῶς, ὅταν ὁ καιρὸς εἶνε ὀμιχλώδης, τὴν θέσιν τοῦ πλοίου. Ὀνομάζεται ἰοπόφωνον: ἀπλουστάτον τὸν μηχανισμόν, ἐλαφρότατον, εὐμετακίνητον, δύνата νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ οἰουδήποτε μέρους τοῦ πλοίου. Δι' αὐτοῦ οἱ ναῦται δύνανται ν' ἀντιλαμβάνωνται εὐκρινῶς τοὺς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης διαφόρους ἤχους: συριγμοὺς τῆς σειρήνης, κλονισμοὺς τοῦ κινουμένου πλοίου, ἤχους, κραυγὰς, ἤματα: ἔτι δὲ συλλέγει τοὺς ἤχους καὶ ἂν ἀκόμη παράγονται εἰς μεγάλην ἀπόστασιν καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ ἀνθρώπινον οὖς δὲν θὰ ἠδύνατο μόνον του νὰ τοὺς ἀντιληφθῇ.

Εὐθύς ὡς σημειωθῇ ὑπὸ τοῦ τοποφώνου οἰοσδήποτε ἤχος, ὁ πλοίαρχος ἢ οἰοσδήποτε ἄλλος παρατηρητὴς διευθύνει τὸ μηχανήμα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἤχου τούτου καὶ μετὰ τινὰ λεπτὰ δύνата, μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ἡ θέσις ἐξ ἧς παρήχθη ὁ ἤχος.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΒΕΒΑΙΩΣ ἀνέκαθεν ὁ Ἰησοῦς ἐνέπνευσε τὴν τέχνην καθ' ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ σήμερον περισσότερον παρὰ ποτὲ ἡ γλυκεῖα μορφή τοῦ Ναζωραίου κινεῖ εἰς ἐμπνευσιν ζωγράφους, γλύπτας, μουσικογράφους, δραματοποιούς, μελοποιούς, σοφούς. Πλὴν τῶν ἄλλων ἔργων, δύο μόνον γαλλικὰ θ' ἀναφέρωμεν τὸν Ἀναστάσιον τοῦ Φερνάνδου Χωζέρ καὶ τὸν Σπορέα τοῦ Ἰδεώδους τοῦ Ἀλμπέρτου Φουά.

Ὁ Ἀναστάς συνετέθη ὡς δραματικὸς ἀπόλογος εἰς ἐπτά ἐπεισόδια. Ἀπλουστάτῃ εἶνε ἡ ὑπόθεσις του.

Ὁ Ἰησοῦς ἐπανέρχεται εἰς τὴν γῆν ἐμφανίζεται ἐσπέρων τινὰ τῶν Χριστουγέννων εἰς ταπεινὸν πτωχόσπιτον χωρικῶν, ὅπου σχεδὸν τὸν περιμένουν, διότι ἡ ἔλευσις του προανηγγέθη ἀπὸ τὴν Παρθένον. Ἀλλὰ μόνον οἱ πτωχοὶ πιστεύουν εἰς αὐτόν: ὅλοι οἱ κοινωνικῶς καὶ ἱεραρχικῶς ἀνώτεροι, πολιτικοὶ ἢ κληρικοί, εἶνε πρόθυμοι, ὡς ἄλλοτε, ν' ἀπαλλαγθοῦν ἀπὸ τὸν ὀχληρὸν. Τὸ ἐπεισόδιον εἰς τὸ ὅποιον ὁ καρδινάλιος ἀρχιεπίσκοπος ἔρχεται εἰς φιλονικίαν πρὸς τὴν πτωχὴν πιστεύουσαν οικογένειαν, ἔπειτα πρὸς τὸν ὀπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, ἔπειτα πρὸς τὸν ἱερέα, ὅστις εἶδε τὸ θαῦμα, ἀλλ' ὅστις εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ κλίνῃ πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας, τέλος πρὸς αὐτόν τὸν Ἰησοῦν τὸν ὅποιον χαρακτηρίζει ὡς αἰρετικόν, ἐγκλείει παράδοξον εἰρωνειαν. Ἐπίσης ἀξία ἀναγραφῆς εἶνε ἡ σκηνὴ τῆς λαϊκῆς συναθροίσεως καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὸν ὅποιον ἡ ὀχλουμένη καὶ βοῶσα ἀνταρσία θέτει αὐτόν ἐπὶ κεφαλῆς. Βαδίζουσι κατὰ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους: ἡ ἐπανάστασις κατεπιπύει διὰ τῶν ὀπλων, ὁ Ἰησοῦς συνεληφθῆ, ἔπειτα ἐθανατώθη.

Ὁ Σπορέα τοῦ Ἰδεώδους δὲν πραγματεύεται περὶ τοῦ Ἰησοῦ τόσον ἀπ' εὐθείας. Ὁ Ἐμμανουήλ, τὸ κύριον πρόσωπον, εἶνε ἐν πνεύματι μόνον ἐνσάρκωσις τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἐμμανουήλ εἶνε υἱὸς τοῦ ἰδιοκτῆτου μεγάλου μηχανουργοῦ, ἐκ τοῦ ὅποιου ἐξαρτᾶται ὀλόκληρος λαὸς ἔργατων. Ὁ πατὴρ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐνεστώσαν κοινωνίαν μὲ τὸν ἄγριόν τῆς ἐγωισμῶν, τὸ πάθος τοῦ χρυσοῦ, τὴν χρηματιστικὴν παραφροσύνην: ἀντιπροσωπεύει ἐπίσης τὰς ἐνεστώσας ἠθικάς, θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας. Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νέου πάλαιται γενναιότης καὶ μεγαλοφροσύνη καὶ πάθος ἀληθὲς πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν: εἶνε ἡ προσωποποίησις τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνταρσίας.

Ἐν ὀνόματι τῆς προδοῦ, λέγει ὁ Ἐμμανουήλ, ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς μᾶς ἐδημοῦργησε τὰς χιλιάδας αὐτὰς τῶν τρογῶν, εὐφωῶν βεβαίως, ἀλλ' ἐγθρῶν τῆς ἰδέας, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ζωῆς; Καταστήσαντες τὴν ἐπιστήμην συνένοχον τῶν οἰκονομολογικῶν μᾶς συνδυασμῶν ἐδεσμεύσαμεν τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς βλάβην τῆς ἐλευθερίας καὶ πρὸς ἀφέλειαν τοῦ χρημάτων. Φαίνεται ὅτι ὁ πολιτισμὸς μᾶς τείνει εἰς τὴν ὀποδούλωσιν τῶν πολλῶν εἰς ὀλίγους ἐκμεταλλευτάς. (Ἐνθυμούμενος) Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὀποκρῖται! διότι εἶμεθα ὀμοιοὶ πρὸς τοὺς μαρμαρίνους ἐκείνους τάφους, οἵτινες εἶνε λευκοὶ ἔξωθεν, ἀλλὰ μέσα εἶνε πλήρεις ὀσῶν νεκρῶν καὶ παντὸς εἶδους σήψεως. Ἄν ὁ Ἰησοῦς ἐπανήργετο εἰς τὴν ζωὴν, ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ θὰ τὸν ἐσταυρώναμεν.

Ὡς βλέπομεν, ἡ συνταύτισις πρὸς τὸν Ἰησοῦν εἶνε πλήρης: ὁ Ἐμμανουήλ, μὴ ἐνοσθεῖς οὐδὲ ὀπ' ἐκείνων τοὺς ὀποίους ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ὀποίους ἤθελε νὰ σώσῃ, φονεύεται εἰς τινὰ στάσιν ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν ἰδίων ἔργατῶν του, καθ' ἣν στιγμὴν, δυνάμενος πλεόν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του νὰ πραγματοποιηθῇ ὀλας τὰς εὐγενεῖς του θεωρίας, κληροδοτεῖ εἰς τὴν ὀλόγητα τὴν κληρονομίαν του. — Ἐφρονεῖσατε τὸν θεὸν σὰς! φωνάζει πρὸ τοῦ πτώματος ὁ συμβολαιογράφος, ἀναγινώσκων τὴν πρᾶξιν τῆς δωρεᾶς, τὴν ὀποίαν ὁ φόνος οὗτος καθιστᾷ ἀνακλητήν. Τὸ ἔργον τοῦ Ἐμμανουήλ φαίνεται ἀνωφελές: ἀλλὰ δὲν εἶνε, διότι αὐτὸς, εἰς τὴν σφαιρὰν του, ὑπῆρξε σπορεύς ἰδεώδους.

Τὸ σφάλμα τοῦ δράματος τοῦ Φουὰ ἐγκτεται εἰς τὸ ὅτι ἤθελε νὰ περιλάβῃ πολλὰ πράγματα. Πραγματεύεται περὶ ἄλλων τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας: τὴν πάλιν τῶν κοινωνικῶν τάσεων, τὸ ζήτημα τοῦ χρήματος, τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα, καὶ περὶ ἄλλων ἀκόμη. Τὸ ἐνδιαφέρον σκορπίζεται ἐν τούτοις ἢ προσπάθεια εἶνε εἰλικρινῆς καὶ γενναία.

ΜΑΣ ἀπεστάλησαν εἰς Γερμανικὴν μετάφρασιν ὁ «*Ηράκλειος*» καὶ οἱ «*Εἰκονοκλάσται*», τὰ δύο βυζαντινὰ δράματα τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸν «*Ηράκλειον*» μετάφρασαν εἰς τὴν γερμανικὴν αἱ ἀδελφαὶ Κλαυδία καὶ Φανή Βόντ, τοὺς δὲ «*Εἰκονοκλάσταις*» ὁ κ. Κάρολος Δίτερτς. Ὁ «*Ηράκλειος*» φέρει τὰς τραγείας κάπως ἀλλ' ἀκριβῆς καὶ ὠραίας τὴν σύνθεσιν εἰκόνας, μὲ τὰς ὁποίας κοσμεῖται καὶ τὸ πρωτότυπον· οἱ δὲ «*Εἰκονοκλάσταις*» ἀντὶ πάσης ἄλλης εἰκονογραφίσεως περιστάνουν ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου ἐν πρασινοκιτρινομελαίνῃ ἀπεικονίσει ἐσωτερικοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τὴν δραματικωτέραν σκηνὴν τοῦ ἔργου. Βεβαίως δὲν εἶνε ἀρμόδιος τῶρα ὁ χρόνος νὰ καμώμεν ἀνάλυσιν τῶν ἔργων τούτων. Ὁ ἀρκεσθώμεν ἁπλῶς ν' ἀναγράψωμεν τὴν παράδοξον θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειται ὁ κ. Κλέων Ραγκαβῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύγχρονον ἑλληνικὸν δράμα. Τὰ ἔργα του παρὰ τὸ ὑπέρογον αὐτοῦ ποιητικὸν τάλαντον οὐδεμίαν ἤσκησαν ἐπίδρασιν, οὔτε ἐπὶ τῶν λογίων οὔτε ἐπὶ τοῦ κοινού. Ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν ἀποδημῶν διαρκῶς δὲν κατορθώνει νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ ἔργα του τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν πολλοὶ μεταδίδουν διὰ τῆς παρουσίας των, δὲν δύναται μακρόθεν νὰ ἐξεγείρῃ ἐνδιαφέρον περὶ αὐτῶν, ἀπέπειρα δὲ τις ἀναθιβάσεως δράματός του τινὸς ἐπὶ σκηνῆς ἀθηναϊκῆς ἔμεινεν εἰς τὴν χώραν τῶν ἀνεκπληρώτων ὀνείρων. Οἱ διευθύνται τῶν θεάτρων ἴσως ἀποδεικνύσιν πρὸς τῶν σκηνοθετικῶν θυσιῶν, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ καὶ τῶν ἔργων ἢ ἐπιβολὴ καὶ τοῦ συγγραφέως ἢ ἀκριβολογία.

Ὅπως δὲ ἐν ᾧ μέχρις ἡμῶν φθάνει ἡ ἡγὼ τῶν χειροκροτημάτων καὶ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν γερμανικῶν θεάτρων τὸ δυστυχῆς ἑλληνικὸν κοινὸν τὸ τρεφόμενον δι' ἑλεεινῶν μεταφράσεων τῶν χειροτέρων δραματικῶν ἐξαμβλωμάτων ἀγνοεῖ παντελῶς ἔργα λογίου καὶ ἐξ ἰδιοφύας καὶ ἐξ καταγωγῆς ἔχοντος δικαιώματα εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τινὲς φέρουν τὴν ἔνστασιν ὅτι ἡ ὑπερκαθαρεύουσα γλῶσσα τῶν ἱάμβων του καθιστᾷ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπρόσιτα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν, καὶ φρονοῦν ὅτι τὸ γερμανικὸν κοινὸν εἶνε κατὰ τοῦτο εὐτυχέστερον τοῦ ἑλληνικοῦ, διότι ἀπολαμβάνει τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ πάγου τῆς γλώσσης του. Ἄλλ' οἱ ἐνθυμούμενοι τὸν θρίαμβον τῆς Φαίσας τοῦ Βερναρδάκη μὲ ἄλλα τὰ ὑπερβατὰ, τὰς ὑπερκαθαρεύουσας ἀποστροφὰς καὶ τὴν περίτεχνον ὕψην τοῦ λόγου θὰ ὀμολογήσουν ὅτι ἡ γλῶσσα, προκειμένου περὶ τραγωδίας, δὲν θὰ νεκρώσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἔργων τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἂν ταῦτα ἔχουν πραγματικῶς δραματικὴν ζωὴν καὶ οὐχὶ μόνον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον.

ΤΗΝ παρελθούσαν Δευτέραν, ὡραν πέμπτην καὶ ἡμίσειαν μ. μ., ἔγεινεν ἐν τῇ κυκλικῇ αἰθούσῃ τοῦ Ζαπτείου, ὅπως εἶχε προαγγελθῆ, ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν ἑταίρων καὶ τῶν μετόχων τῆς «*Νέας Σικηνῆς*». Ὁ διοικῶν ἔφορος κ. Κ. Χρηστομάνος ἀνέγνωσε τὸ πολυσύνθετον καταστατικόν, τὸ μεριμνῶν

καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τῶν σχέσεων τῆς Ἐφορείας, τῶν ἑταίρων καὶ τῶν μετόχων πρὸς τὴν Ἐταιρείαν, ἔγεινεν δὲ καὶ ἐγγραφαὶ ἱκανῶν μετόχων.

ΕΝ τῇ Ἐκθέσει τῶν Πειραγμένων τοῦ Μουσικοῦ καὶ Δραματικοῦ Συλλόγου, τῆς ὁποίας ἀντίτυπον ἔτυχε νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖράς μας, τὸ βλέμμα ἡμῶν ἔπεσεν εἰς τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ὁδείου ὀμιλεῖ περὶ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Ὁδείου ὡς πρὸς τὴν Δραματικὴν σχολὴν καὶ δικαιολογῶν τὴν μὴ εὐδοκίμησιν αὐτῆς, ἀποφαινεταί ὅτι ἡ ἀποτυχία προήλθεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐν Ἑλλάδι καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ὁ ἀναδιφῶν τὸ πρόγραμμα τῆς Δραματικῆς σχολῆς καὶ βλέπων ἐν αὐτῷ μαθήματα ὅποια: ἡ Ἱστορία τοῦ θεάτρου, ἡ Ἀναλυτικὴ τοῦ δράματος, ἡ Ἐνδυματολογία, ἡ σκηνικὴ ψυχολογία, ἡ Θεωρία τῆς υποκριτικῆς ἤτοι «*πῶς νὰ κατανοῇ ὁ μαθητὴς τὸ εἰς αὐτὸν πρὸς ὑπόκρισιν ἀνατεθὲν πρόσωπον*» πῶς νὰ διανοηθῆται αὐτενεργῶς καὶ νὰ διαπλάτῃ δημιουργικῶς ποικίλους χαρακτήρας μετὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐκφράσεως τῶν διαφορῶν συναισθηματικῶν καταστάσεων», ἡ Γραμματολογία, ἡ Μυθολογία, ἐκπληττεται διότι αἱ Ἀθηναὶ μὲ τόσους καθηγητὰς Πανεπιστημίου, τόσους ἐπιστήμονας, καὶ ἄλλους λογίους δὲν ἔχουν ἀνθρώπους ἱκανοὺς νὰ διδάξουν τῶν τῶν μαθημάτων ἴσως διὰ τὸ μᾶθημα τῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως δὲν ὑπῆρχον καταλλήλα πρόσωπα: ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ τοῦτο τὸ μᾶθημα ἠδύνατο νὰ διδαχθῆ, ἢ δὲ ἀτελὴς ἀρχὴ θὰ ἐξηκολούθει μετὰ τάσεως πρὸς ὁσημέραι βελτίωσιν ὅπως συνέβη καὶ εἰς μουσικὰ μαθήματα, διότι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εὐρέθη διὰ μᾶς εἰς τὴν περιωπῆν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειται σήμερον καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δύναται βεβαίως νὰ προαχθῆ ἀκόμη.

ΑΠΟ τῆς σκηνῆς τοῦ *Ceuvre* ἐν Παρισίοις ἐδιδάχθη ὁ *Baileus Kanadulis*, δράμα ἔμμετρον τρίπρακτον, τοῦ Ἀνδρέου Γιδε. Ὁ βασιλεὺς Κανδαύλης εἶνε βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ τελευταῖος τῶν Σανδωνιδῶν τῶν ἐκ τῆς Ὀμφάλης ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος ἐξῆ ἐπὶ περίου αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἔσχε τὴν ματαιοδοξίαν νὰ ἐπιδείξῃ γυμνὴν τὴν σύζυγον του εἰς τὸν εὐνοούμενον τὸν Γύγην. Ἡ βασίλισσα ὠργίσθη διὰ τὴν ἔμπλεων ἀδιαφορίας, ἀλαζονείας ἢ μωρίας πρᾶξιν του ταύτην, καθ' ἣν διέθεσε τρόπον τινὰ αὐτὴν ἄνευ τῆς συναινεσεως τῆς, καὶ ἐφόνευσε τὸν Κανδαύλην διὰ τοῦ Γύγου, ὃν κατέστησεν εἶτα βασιλέα καὶ σύζυγόν τῆς. Ὁ δραματοποιὸς παρουσιάζει τὸν Κανδαύλην ὡς πρόσωπον φιλοσοφικόν, ὡς ἀναπαράστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν ἠξέουρε τί νὰ κάμῃ τὴν εὐδαιμονίαν του, καὶ τὴν διακυβέυει, τὴν γάνει. Τί θὰ ἐπαρτεν, ἂν δὲν ἐπαρτε τοῦτο; Ἡ ἔμμενην ἀδρανῆς, ἀδιάφορος, ἀφοῦ δὲν ἠξέουρε εἰς τί ν' ἀπασχολῆσῃ τὴν εὐτυχὴ ζωὴν του. Κατὰ τὸν Γιδε ἐπίσης ἡ πρᾶξις τοῦ Κανδαύλου σημαίνει θυσίαν ὅπερ τοῦ Γύγου, εἶνε οἰνοεὶ πρόσκλησις πρὸς διανομὴν ἐκ μέρους τῶν ἐχόντων τὸ πᾶν, πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι οὐδὲν κέκτῃνται· ἀλλ' ἡ θυσία αὕτη ἀπέρρευσε ἐκ πλάνης μεγαλοθύμου καὶ ἀφελούς, ἀφοῦ ὁ Γύγης εὐθύς ὡς κατέλαβε τὴν εὐδαιμονίαν ἔσπευσε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος τὸν προσέκαλεσε νὰ τὴν συμμερισθῆ. Ἐκ τούτου θὰ ἐξήγητο ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εὐθύς ὡς ἀπελευθερωθῆ θὰ ἐστρέφετο λυσσώδης κατ' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θὰ προσε-

κάλουν αὐτὴν νὰ λάβῃ τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν μερίδα τῶν ἀγαθῶν. Εἶνε αὕτη ἐξήγησις τῶν προσώπων τοῦ Κανδαύλου καὶ τοῦ Γύγου, μὴ ἐξηγοῦσα τὸ παράπαν τὸ πρόσωπον τῆς γυναίκος, διότι, τῇ ἀληθείᾳ, ἡ βασίλισσα ἐξηγεῖται ἀφ' ἑαυτῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη δὲν θέλει νὰ τὴν διαθέτῃ ἄλλος ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς, καὶ εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ τὴν κατακρίνῃ τις, καὶ εἶνε δύσκολον νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς σύμβολον, τὸ σύμβολον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, ὑλικῶν τε καὶ πνευματικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν ἀδιαφόρως εἰς τούτον ἢ ἐκεῖνον!

BIOTECHNIA

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ τῆς βιοτεχνίας ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ ὁθείας ἔχει ἐντελῶς παραμεληθῆ. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ αἰμνηστος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς Ὁθων ζηλωτῆς παντὸς καλοῦ εἰς τὸν τόπον ἵδρυσεν τὴν σχολὴν τῶν βιομηχανῶν τεχνῶν παρακολουθῶν μετὰ πατρικῆς στοργῆς τὰς προόδους τοσοῦτον ἔθνωφελούς ἔργου, οὐδὲν ἢ πολιτεία συνέεισέφερε πρὸς ἀνύψωσιν ἐθνικοῦ προνήματος καὶ πρὸς ἀνίδρυσιν ἑλληνικοῦ οἴκου ἐν ταῖς τέχναις, ἀναξίου τῶν μεγάλων παραδόσεων τῆς ἡμετέρας φυλῆς.

Ἡ σχολὴ τῶν βιομηχανῶν τεχνῶν ἔκτοτε ἀστόργως παρημελήθη καὶ ἐνῷ αἱ διαφοροὶ ἐν αὐτῇ βιοτεχνικαὶ σχολαὶ ἐκλείσθησαν, ἐπροτίμησαν νὰ εἰσαγάγῃσιν ἐν μέσας Ἀθῆνας, κοιτῶν τῆς ἑλληνικῆς εὐπρεπείας καὶ ἀπλότητος, πάντα τὰ βάρβαρα ξενικὰ ἀπομιμήματα ἐποχῶν ἃς ὁ νεοπολιτισμὸς, δημιουργῶν ἤδη μετὰ μεγάλης προσπαθείας νέον ρυθμὸν, ζητεῖ νὰ κατατάξῃ εἰς τὰ διάφορα ἱστορικὰ καὶ ἐθνολογικὰ μουσεῖα τοῦ Κόσμου. Τί μᾶς ἐνδιαφέρουσιν αἱ καλαισθητικαὶ ἀρχαὶ τῆς αὐλῆς Λουδοβίκου 15^{ου} καὶ ἡ τραγελαφικὴ ἀπομίμησις τῶν παντοειδῶν ρυθμῶν βαρβάρων ἐποχῶν; Πῶς θὰ καταλήξῃ ἐπὶ τέλους διὰ τὸ ἔθνος ἡ καλαισθητικὴ αὕτη ξενομανία, ἥτις καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πνεῦμα ἀκόμη τοῦ Ἑλληνος ἀποροφᾷ.

Ἡ πρόδοσις εἰς τὰς τέχνας, χαρακτηρίζουσα τὰς τάσεις ἐνὸς λαοῦ συναισθανόμενον τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ διὰ τῶν ἰδίων ἐθνικῶν δημιουργημάτων, ἐπιλαμβάνεται τῆς συστηματικοῦσεως ρυθμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀρχὰς ἃς τὸ περιβάλλον διαπλάττει. Καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ἔθνος ἔχει τὴν τεχνικὴν ἀξίαν νὰ δημιουργῆ ὑφὸς σύμφωνον πρὸς τὸν ἰδιόζωντα χαρακτήρα τῆς αὐτοῦ φύσεως, τότε ἀναγκαστικῶς γεννᾶται ὁ ρυθμὸς, ὅστις κτᾶται δικαιώματα πολιτισμοῦ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ ὠραῖον πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀστείρευτον πηγὴν τῆς φύσεως: εἶνε δὲ πολὺ παράδοξον διὰ τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς παραδόσεις, πῶς σήμερον ἐν μέσας Ἀθῆνας ὁ καλὸς λεγόμενος κόσμος ἐναθροῦνται νὰ ἀνατρέχῃ εἰς παρελθούσας ξένας καλλιτεχνικὰς ἐποχὰς καὶ νὰ ζητῇ τὸ ὠραῖον μακρὰν τῆς μάγου ἑλληνικῆς φύσεως.

Παρατηρήσατε τὴν ἄδολον καὶ εἰλικρινῆ ψυχὴν τοῦ ἑλληνος χωρικοῦ τοῦ ἐργαζομένου ἐπὶ βάσεων ἃς ἐχάρισεν αὐτῷ ἡ ἑλληνικὴ φύσις καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης, πόσα μαθήματα καλαισθησίας δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς πᾶσαν χώραν καὶ εἰς καθὲ ἐποχὴν. Ἐγείνη τὴν ἰδιοτυπίαν ἀπόμειπτον καὶ ἀναπηρέαστον πάσης ξενικῆς ἐπιδράσεως, ἡ ὠραία φύσις τοῦ χρησιμεύει ὡς πρότυπον καὶ στολίζει τὸν οἶκόν του, ὃν θεωρεῖ κτήμα ἐθνικὸν καὶ ὑπερασπίζει ὑπερφάνως ἀπὸ τὸν ἀκατα-

νόητον κοσμοπολιτισμὸν τοῦ νεωτέρου πνεύματος. Δρᾷ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ οἰκίᾳ καὶ ἀρχεὶ καὶ βασιλεύει γίγας αὐτὸς ἐναντίον πάσης διαφθορᾶς ψευδοῦς ἐθνισμού, τὸν ὁποῖον μόνον ἐν Ἀθῆναις συναντᾷ τις ἀπὸ τὰς ἀκαλαισθητοῦς ξενικὰς ἀπομιμήσεις τῶν νεοπλοῦτων.

Τὴν τάσιν ταύτην τῆς ψευδαισθησεως ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ οἴκου, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν Ἀθηνῶν, ἀνέλαβε νὰ ἀνορθώσῃ ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἐταιρεία ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πᾶσα τοιαύτη ἀποπειρα πρὸς μόρφωσιν τεχνιτῶν Ἑλλήνων σκοποῦντων τὴν ἀνόρθωσιν τῆς βιοτεχνίας παρ' ἡμῶν εὐρίσκειται πρὸ τοῦ ἀδιεξοῦ προλήψεων ἐρριζωμένων ἤδη εἰς τὴν καλαισθησίαν τοῦ νεωτέρου Ἀθηναίου, ἂν μὴ εἴπω τοῦ νεωτέρου Ἑλλήνος κοσμοπολίτου. Ἄλλ' εἶνε ἐπίσης βέβαιον ὅτι ἡ ὀξεία ἀντίληψις τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν, θεωρουμένη ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς χειροτεχνικῆς, ὑπερβαίνει τὴν ἀντίληψιν οἰουδῆποτε λαοῦ τῆς γῆς.

Τί λοιπὸν παρακαλοῦει τὴν πρόδον καὶ μετατροπὴν τῆς βιοτεχνίας ἐν Ἑλλάδι ἐν ἀντιθέσει καὶ πρὸς τὰ φυσικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνος τεχνίτου, καὶ πρὸς τὴν ἀλλοχού καταπληκτικὴν πρόδον τῆς βιοτεχνίας κατὰ τὸν αἰῶνά μας; Ἴδο' ἡ ζήτημα, ὅπερ ὀφείλει ἐπισταμένως τὸ τοσοῦτον ἔθνωφελὲς ἴδρυμα τῆς Βιοτεχνικῆς Ἐταιρείας νὰ ἐξετάσῃ. Οἱ καρποὶ οὐς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπέδειξεν ἡ Ἐταιρεία ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ Ζαπτείου, ἐπιμαρτυροῦσι τὰς προσδοκίας μας διὰ τὸ φύσει ἐπιδέξιον τοῦ Ἑλλήνος χειροτέχνου, ἀλλ' ἀρκεῖ τοῦτο ἀπέναντι τῆς δαιμονίας ἐντυς δημιουργικῆς δυνάμεως τῶν προγόνων μας ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς τέχνας ἃς σήμερον πανταχοῦ ἔχουσιν ὡς βάσιν τῆς πρὸς τὰ πρόσω ἐργασίας; Πρέπει νὰ κατανοηθῆ καλῶς ἡ σημασία ἣν ὁ ἑλληνικὸς ρυθμὸς δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ γένους. Γνωρίζω πόσας δυσκολίας πρέπει νὰ ὑπερπηδήσωμεν μὲχρις ὅτου κατανοηθῆ καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τοὺς τεχνίτας ἡ τοιαύτη μορφή τῆς τέχνης, ἀλλ' ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν θαυμασία παραδείγματα πρὸς μίμησιν. Ἐξετάσατε τὴν ἐνδυμασίαν τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, τὸν οἶκόν των, τὴν ἀπλότητά των, καὶ θὰ εὕρητε ἐν αὐτοῖς διδάγματα, ἅτινα δὲν δύνασθε νὰ ἀντλήσετε καὶ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα συγγράμματα τῆς τέχνης.

Ἐξετάσατε τὴν τεχνοτροπίαν πάντων τῶν ἐποχῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ θὰ εὕρετε ὅτι ὁ Ἴόνιος τρόπος τῆς ἐργασίας, ὁ Δωριος, ὁ Κερυνθιακός, αὐτὸς ὁ Βυζαντινὸς ἀναποκρίνονται θαυμασίως πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ διατηροῦν ἀσάλευτον τῆς ἐθνότητος τὸν χαρακτήρα τιθέμενοι ὡς πρότυπα εἰς τὰ ὄμματα συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ποῖα ἄλλα λοιπὸν νὰ εἶνε ἡ ἀποστολὴ ἐνὸς βιοτεχνικοῦ ἴδρυματος σκοποῦντος τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τεχνῶν παρ' ἡμῶν, παρὰ νὰ καθοδηγῇ τοὺς νέους εἰς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν πρὸς εὐρεσίαν νέου ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ οἴκου; Δὲν νομίζετε ὅτι ἡ ἐπὶ θετίαν ἤδη ἐργασία τῆς Βιοτεχνικῆς Ἐταιρείας εἶναι ἀρκετὴ ὅπως θέσῃ τὰ θεμέλια τῆς ἐργασίας τοῦ μέλλοντος; Εἶνε καιρὸς πλέον ὅπως μὴ ἀρκοῦμεθα εἰς ἀντιγραφὰς σχεδίων ἅτινα ἀγοράζομεν ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς ἀπὸ τὰ διάφορα κέντρα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ νὰ δεῖξωμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς

οί νεώτεροι Ἕλληνες σκεπτόμεθα καὶ ἐργαζόμεθα πρὸς ἀναστήλωσιν μιᾶς ἐρειπωμένης Πατρίδος.

Ἐν τούτοις εἶνε ἀξία θερμῶν συγχαρητηρίων ἡ Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἐταιρεία, ἥτις ἐν μέσῳ τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀκηδίας τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ δετῆν ἤδη ἐργαζομένη ὡς ὑπερπληθῆσιν τοσαύτας παρουσιαζόμενας δυσχερείας, ἔφερον ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ἀντικαταστήσασα αὐτῇ μόνῃ τὴν ἔλλειψιν δημῶσιων τεχνικῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἔπρεπε νὰ σφυρηλατῆται ὁ σίδηρος, διὰ τοῦ ὁποίου θ' ἀνεγείρωμεν τὸ μέγα οἰκοδόμημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ... Ὡς γνωστόν, εἰς πολλὰς ζητητάσεις ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου, ἐπιφανεῖς δ' ἀρχαιολογοὶ ὡς ὁ Φουρτβαίγκλερ, ὁ Ραβαισσόν, ὁ Ρενάξ ἐπεχείρησαν τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς. Οὐδὲ ἡ παρωδία δὲν ἔλειψε, καὶ ὁ περιώνυμος γάλλος γελοιογράφος Καραντὰς ἐνεπνεύσθη εὐθυμοτάτας καὶ εὐφροσύνας γελοιογραφίας.

Τώρα ἐπίκειται νέα συμπλήρωσις. Ὁ γάλλος Bitter, ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν τεχνῶν, εἰς ἓν τεύχος τὸ ὁποῖον, ἐξέδωκεν ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἄγαλμα ἐκράτει ὕδριαν. Ἄλλ' ἂν παρίστατο ἀντλοῦν ἢ φέρων τὸ ὕδωρ, αἱ κινήσεις του δὲν θὰ ἦσαν ἀρμονικαί· πρέπει νὰ τὸ φαντασθῶμεν γυῖνον τὸ ὕδωρ. Ὁ Bitter δημοσιεύει εἰς τὸ τεύχος τοῦτο τὴν φωτογραφίαν ἀγαλματίου τὸ ὁποῖον ἔπλασε πλήρες, κατὰ τὴν ἰδέαν του εἶνε δὲ πράγματι χαριέστατον· συμπεραίνει ὅτι ἡ γυνὴ ἐκεῖνῃ ἢ γύνουσα τὸ ὕδωρ εἶνε Δαναΐς μαντεύει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς μελαγχολικῆς ἐκφράσεως τῆς κοπώσεως, τὴν ὁποίαν ἀνακαλύπτει εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ προσώπου.

Αἱ εἰκασίαι καὶ παρατηρήσεις λοιπὸν τοῦ Μπιττέ, στηρίζονται 1^{ον} εἰς τὴν γενικὴν κίνησιν τοῦ ἀγάλματος· 2^{ον} εἰς τὴν ἔλλειψιν ἰσορροπίας· ὡς γνωστὸν τὸ ἄγαλμα κλίνει πρὸς τὰ δεξιὰ, φαίνεται δὲ φυσικὸν τοῦτο ἂν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὕδριος, τὴν ὁποίαν κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα. 3^{ον} εἰς τὴν ἀσυμμετρίαν τῶν χαρακτηριστικῶν τὰ ὅποια ὁ γλύπτης παρέστησε δυσδιακρίτως μελαγχολικὰ, ἀπὸ τὸ ἐν μόνον μέρος.

ΤΟ Studio, τὸ παγκοσμίον φήμης καλλιτεχνικὸν φύλλον τοῦ Λονδίνου, θὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ τεύχος τοῦ Σεπτεμβρίου ἄρθρον περὶ τοῦ Ν. Γύζη τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Δ. Κακλαμάνου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σύνοψιν τῆς περὶ τοῦ μεγάλου Ἑλληνο-

γράφου μελέτης αὐτοῦ, τῆς εἰς ἰδιαίτερον ἐκδοθείσης τεύχος. Τὸ ἄρθρον τοῦτο θὰ συνοδεύουν ἀναπαραστάσεις τινῶν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ Γύζη ἐκτελούμεναι ἤδη ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Studio, διακρινόμενον διὰ τὰς ἀπαραμίλλους καλλιτεχνικὰς εἰκόνας του. Τὸ αὐτὸ ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου θὰ δημοσιευθῇ ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἰδιαίτερον ἐκδοσιν τοῦ Studio.

NEA BIBLIA

Ἐξεδόθησαν: ΝΟΣΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΒΙΑ ὑπὸ Β. Πατρικίου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων). Ἀθήναι, 1901. Τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάισνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, σχ. 16^{ον} σελ. 123 δραχ. 0.40.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὑπὸ Ρ. Δημητριάδου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων) σχ. 16^{ον} σελ. 87 δρ. 0.40.

Ο ΚΟΛΟΜΒΟΣ ΚΑΙ Ἡ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ κατὰ τὸ ἰταλικὸν ὑπὸ Χ. Ἀρνίνου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων) τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάισνερ καὶ Ν. Καργαδούρη σχ. 16^{ον} σελ. 77 δραχ. 0.40.

ὈΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΑΠΑΘΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ ὑπὸ Ἀντ. Μηλιαράκη (ἐκδοσις δευτέρα), τυπογρ. «Ἐστία» Κ. Μάισνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, Ἀθήναι 1901 σχ. 16^{ον} σελ. 50 δραχ. 1.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΧΑΤΖΗ-ΚΩΝΣΤΑ διὰ τὸ ἔτος 1900 (τυπ. «Ἐστία» Κ. Μάισνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, Ἀθήναι 1901).

MITTEILUNGEN DES KAISERLICH DEUTSCHEN ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUTS, Athenische Abteilung (Athen— Druck von Meissner u. Kargaduris 1901).

Ἀγγέλλονται: ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Βλαχογιάννη.

Ἐκ τῶν περιεχομένων τοῦ πρώτου τόμου: Βιογραφία τοῦ Στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη. — Πολεμικὴ καὶ πολιτικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Μακρυγιάννη.

Ἐκ τῶν περιεχομένων τοῦ δευτέρου τόμου: Ἱστορικὰ ἀπομνημονεῦματα τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη (ἰδιοχειρῶς ἐν δημοτικῇ γλώσσῃ συντεταγμένα). — Ἄλλαι διατριβαὶ καὶ μελέται.

ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΣΤΟΛΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΤΜΟΥ ΩΣ ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΥ ΑΥΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΣ, ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ ὑπὸ Κωνσταντίνου Ν. Ράδου.

